

BISERICA ORTODOXĂ

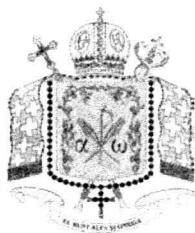

REVISTA SFINTEI EPISCOPIA ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

ANUL V, NR. 1 ianuarie - iunie 2003

BISERICA ORTODOXĂ

**REVISTA SFINTEI EPISCOPII
A ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI**

**ANUL V, NR. 1
ianuarie - iunie 2003
EDITURA BISERICA ORTODOXĂ
ALEXANDRIA 2003**

COLECTIVUL DE REDACȚIE

Președinte

Prea Sfințitul Părinte Episcop
† Galaction

Vicepreședinte

P.C. Pr. Dr. Ciulei D. Marian

Redactor responsabil

P.C. Pr. Drăghici Adrian Petruș
consilier cultural

Tehnoredactare - Sorin Constantin

Copyright 2003 © Editura **BISERICA ORTODOXĂ**

- Toate drepturile rezervate -

ISSN 1582-1544

CUPRINS

**PASTORALĂ LA ÎNVIEREA DOMNULUI 2003,
† GALACTION, EPISCOPUL ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI ...5**

ARTICOLE ȘI STUDII

<i>Mărturii mai puțin cunoscute privind instituțiile eclesiale teleormănene</i> Prof. Dr. Alexandru Gligor	13
<i>Circulația monetară în secolul al XVII-lea în Țara Românească</i> Aurică Smaranda	26

CUVÂNTUL CARE ZIDEȘTE

<i>Rolul clericilor în conștientizarea credincioșilor privind cuminecarea euharistică</i> Pr. Asistent Dr. Gheorghe Ispas	31
<i>Secularismul, religia puterii și criza ecologică</i> Pr. Dr. Doru Costache	45

PAGINI DE SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

<i>Prea Sfântă Treime, miluiește-ne pe noi (meditație pentru praznicul Sfintei Treimi)</i> Pr. Conf. Dr. Vasile Gordon	75
<i>Maica Domnului - Izvorul Tămăduirii (Cuvânt pentru Vinerea din Săptămâna Luminată)</i> Pr. Conf. Dr. Vasile Gordon	79
<i>„Ioan este numele lui!” (Luca I, 43) - Cuvânt pentru nașterea Sfântului Ioan Botezătorul (24 iunie)</i> Pr. Conf. Dr. Vasile Gordon	82

VIAȚA BISERICESCĂ

Ales, chemat și rânduit de Dumnezeu, Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction, Episcop al Alexandriei și Teleormanului a împlinit 50 de ani de viață rodnică, la 17 mai 2003.

„Doamne, iată, noi am lăsat toate și ți-am urmat Ție, ce va fi cu noi?”

Pr. Drăghici Adrian	87
<i>Părintele Galaction - Episcopul monah</i>	
I.P.S. Teofan, Mitropolitul Olteniei	92
<i>Cuvânt de suflet</i>	
P.S. Gherasim, Episcopul Râmnicului	94
<i>Părinte duhovnicesc, misionar destoinic</i>	
P.S. Casian, Episcopul Dunării de Jos	96
<i>„Primul model de călugăr și părinte”</i>	
P.S. Ambrozie Sinaitul, Vicar Patriarhal	98
<i>„Prin stăruință, prin evlavie și prin cutezanță”</i>	
P.S. Visarion Rășineanu, Episcop Vicar Sibiu	102
<i>„Îngerului bisericii din Alexandria, scrie-i:”</i>	
P.S. Daniil Partoșanu, Episcop Vicar al Arhiep. Timișoarei	104
<i>P. S. Episcop Galaction, monahul și ierarhul timpului prezent</i>	
P.S. Corneliu Bârlădeanu, Vicar al Episcopiei Hușilor	106
<i>Popas anivesar</i>	
Dr. George Stan	109
<i>Din agenda de lucru a P.S. Episcop Galaction</i>	
Arhidiacon Vasile Neacșu	112

BISERICA ȘI SOCIETATEA

Taina cununiei în lumina legislației canonice ortodoxe

Mircea A. Florin	123
-------------------------------	-----

IN MEMORIAM

Preotul Mihai Lupu

Pr. Coman Ilie, Consilier administrativ bisericesc	153
---	-----

PASTORALĂ

† GALACTION

DIN MILA LUI DUMNEZEU,
EPISCOP AL ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

TUTUROR DREPCREDINCIOȘILOR, CINULUI MONAHAL,
PREACUCERNICILOR ȘI PREACUVIOȘILOR PREOȚI
DIN EPARHIA NOASTRĂ, PACE, SĂNĂTATE ȘI ALESE
BUCURII DUHOVNICEȘTI DE LA DUMNEZEU,
IAR DE LA NOI PĂRINTEASCĂ ÎMBRĂȚIȘARE
ȘI ARHIEREASCĂ BINECUVÂNTARE

“Cu dor am dorit să mănânc cu voi acest Paști”

(Luca XXII, 15)

Purtându-ne pașii pe calea mântuirii și bătănd cu nădejde, credință și dragoste la ușile pocăinței prin intermediul Postului cel Mare, am ajuns la Sfântul Paști - izvorul Vieții și al comuniunii veșnice cu Dumnezeu.

Așadar, tristețea strălucitoare a Postului conduce la aceasta primăvară duhovnicească a Paștelui.

Pentru fiecare an Postul și Paștele sunt redescoperirea și reflectarea de către noi a stării în care am fost aduși prin propria moarte și înviere în Botez și prin Tainele Bisericii.

În cuvântul său de Înviere, Sfântul Ioan Gură de Aur(407), spune: *“Am lepădat povara postului, dar să nu lepădăm rodul Postului... A trecut osteneala luptelor, dar să nu treacă râvna faptelor bune. S-a dus postul, dar să rămână evlavie...A trecut postul cel trupesc, dar n-a trecut postul cel duhovnicesc”*.

Biserica ne descoperă prin viața sa liturgică trebuința dobândirii *“vieții celei noi”* izvorâtă din umanitatea înviată a Fiului lui Dumnezeu înomenit. Iar în centrul acestei vieți liturgice, ca inimă și apogeu al său, precum soarele care răsărind pătrunde în tot locul, stă **PAȘTELE**.

Aceasta este ușa deschisă în fiecare an către negrăita frumusețe a Împărăției lui Hristos, este pregustarea bucuriei veșnice care ne așteaptă, slava biruinței care, deși nevăzută, umple deja întreaga creație.

Slujbele Bisericii, în totalitatea lor, gravitează în jurul Paștelui și, prin urmare anul liturgic, adică succesiunea praznicelor, devine o călătorie, un pelerinaj către Paște-Sfârșitul care este în același timp și Începutul: sfârșitul tuturor celor *“vechi”* și începutul *“vieții celei noi”*, puntea statornica ce leagă aceasta lume cu Împărăția deja descoperită nouă prin Hristos.

Nu este ușor de biruit *„viața cea veche”* a păcatului, însă Viața cea nouă izvorâtă din Înviere se dobândește prin jertfa *„lepădării de sine și purtarea crucii”*. Chiar și apostolii când au auzit învățăturile Domnului lor, L-au întrebat cu mirare: *„Dar cum poate fi cu puțință aceasta?”* Într-adevăr nu este ușor să respingem un ideal de viață – construit prin grijile zilnice, ale căutării bunurilor materiale, siguranței și plăcerii – pentru un ideal de viață în care desăvârșirea este scopul ultim.

Lumea aceasta prin toate mijloacele sale de comunicare ne îndeamnă: *„Fii fericit, urmează calea cea mai simplă”*. Mântuitorul Hristos spune în Evanghelie *„Alege calea către singura fericire adevărată”*.

Cum putem face fără ajutorul Bisericii aceasta teribilă alegere *cum putem să ne pocăim și să ne întoarcem la negrăită făgăduința dăruită nouă*

în fiecare an de Paște?

Cum primim ajutorul pe care Biserica ni-l întinde nouă? Cum învățăm școala pocăinței, singura care va face posibilă primirea Paștelui nu ca pe o simplă dezlegare de a mânca, a bea și a ne relaxa, ci într-adevăr ca pe sfârșitul „celor vechi” din noi, ca pe intrarea noastră într-un „cele noi”.

Mai mult ca oricând de Paști, trebuie să primim încredințarea că *„Biserica este câmpul acțiunii divine, unde Hristos lucrează cu fiecare credincios în parte și cu toți credincioșii împreună, pentru ca aceștia să-și însușească în mod subiectiv, prin har, credință și fapte bune, mântuirea realizată obiectiv de El, prin sângele Crucii Sale. Pe de o parte, Hristos moare și învie tainic cu fiecare credincios, prin Sfintele Taine, pentru ca aceștia să transforme egoismul în iubire. Pe de altă parte, Hristos ajută pe fiecare credincios să calce pe urmele pașilor Lui și să lupte pentru triumful dreptății, libertății și adevărului”*... Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că sfârșitul veacurilor a ajuns la noi, fiindcă, în Hristos și în Duhul Sfânt, *„Biserica constituie de la Cincizecime, spațiul în care este dată virtual lumea cea nouă a Împărăției lui Dumnezeu. Atâta vreme cât Biserica rămâne nedespărțită de Persoana divino-umană a lui Hristos, ea constituie lumina lumii și înaintează profetic cu lumea spre cerul și pe pământul nou al Împărăției lui Dumnezeu”*.

Iubiți frați și surori în Domnul cel Înviat,

În fiecare an de înviere, Domnul Hristos voiește „cu dor să mănânce cu noi Paștele” ca și odinioară cu Sfinții Apostoli.

Sfinții Părinți ne învață, sub călăuzirea Duhului Sfânt, cum să ne învrednicim și noi să primim Paștele în Hristos cel Înviat.

În acest an, când o parte a lumii este cutremurată de ororile războiului, vă punem la inimă, mai întâi învățătura Sfântului Efrem Sirul (373) trăitor pe acele pământuri bogate în petrol, dar, atât de secătuite de pace.

Sfântul Efrem în cuvântul la Înviere vorbește despre dragoste și despre lipsa acesteia dintre oameni, spunând: Pofta cea rea este maică a păcatului. Aceasta a ridicat războaie și tulburări pe pământ (Iacov IV, 1). Aceasta a

făcut pe Irodiada să ceară capul Botezătorului (Matei XXVI, 47). Aurul, iubindu-l a pierdut viața.

Pentru aceea să fugim de toată pofta cea rea, iubiiții mei frați. Pe aceasta să o îndepărtăm de la inima noastră. Aceasta este rană a sufletului și legătură a inimii. Aceasta ne desparte pe noi de însoțirea sfinților. Aceasta ne trage jos din ceruri și de cele pământești ne leagă. Este pom ce are, frunze, iar rod nicidecum. Frunze are din destul și întru desimile lui sunt nașterile viperelor. Taie, frate pomul răutății din sufletul tău și sădește în locul lui pomul vieții, cinstita Cruce, nădejdea Mântuitorului, patimile morții Lui. DRAGOSTEA Lui fie întru inima ta, ca un ostrov ce stă în mare, care cheamă limanul vieții corăbiile ce se viscolesc în noian.

„Lepădarea de sine” ca urmare a lui Hristos și trăire autentică a bucuriei pascale, este arătată și de Sfântul Grigorie Teologul (390), în cuvântul său la Paști, spunând: *„Am avut nevoie de Dumnezeu care să se întrupeze și apoi să moară, ca să rămânem noi vii; am murit împreună cu El, ca să ne curățim ... Ne-am preamărit împreună cu El, fiindcă am înviat împreună cu El”*.

Multe au fost într-adevăr minunile vremii de atunci!

Dumnezeu răstignit, întunecat și iarăși aprins, căci se cuvine ca și zidurile să pătinească împreună cu Ziditorul, catapeteasma ruptă, sânge și apă curse din coastă, sânge ca din om, apă ca din ceea ce este mai presus de om, pământ cutremurându-se, pietre desplicându-se, *morți înviind pentru credința în învierea cea de apoi și de obște*, semnele de la mormânt pe care cine le va lăuda după vrednicie? Dar niciuna nu este ca minunea mântuirii mele! Puține picături de sânge reclădesc întreaga lume și se fac pentru toți oamenii ca cheagul pentru lapte, închegându-se împreună și adunându-se în una.

În cuvântul său de Paști, Sfântul Ioan Gură de Aur ne îndeamnă să mâncăm Paștele cu Hristos spre a trăi cu adevărat bucuria sărbătorii: *„Acestea sunt faptele cele mari ale Crucii! Acestea sunt dovezile cele prea mari ale învierii. Astăzi îngerii saltă și toate puterile cerești se veselesc și cântă împreună pentru mântuirea întregului neam omenesc”*. Dacă pentru un păcătos care se pocăiește se face bucurie în cer și pe pământ, cu mult mai

mult pentru mântuirea lumii.

Astăzi a eliberat Domnul din tirania diavolului firea omenească și a întors-o la noblețea ei de mai înainte. Când văd pârga mea, că a biruit așa moartea, nu mă mai tem de război, nu mă mai înfricoșează lupta. Nu mă mai uit la slăbiciunea mea, ci caut la puterea nespusă a Aceluia ce are să lupte împreună cu mine. Oare Cel ce a biruit tirania morții și i-a luat toată tăria, oare nu va să-l ia, pentru cel de același neam, al cărui chip a voit să-l ia, pentru marea Lui iubire de oameni, și a voit să lupte cu diavolul?

Astăzi, pretutindeni, peste toată lumea, Dumnezeu a revărsat bucurie și veselie duhovnicească. Astăzi poporul îngeresc și corul puterilor celor de sus se veselesc de mântuirea oamenilor. Uită-te, iubite, cât de mare-i bucuria de prăznuire cu noi a puterilor de sus. Că se bucură împreună cu noi de bunătățile cele date nouă. E a noastră bucuria pe care ne-a dat-o Domnul, dar este și bucuria lor. De asta nu se rușinează să sărbătorească împreună cu noi. Dar ce spun eu că puterile de sus nu se rușinează să sărbătorească cu noi? Însuși Stăpânul lor și al nostru nu Se rușinează. Dar pentru ce am spus: nu Se rușinează? Mai mult chiar, dorește să sărbătorească împreună cu noi. Dar de unde știm asta? Ascultă că Însuși Domnul o spune: „*Cu dor am dorit să mănânc cu voi Paștele acesta*”. Iar dacă a dorit să mănânce Paștele, atunci negreșit a dorit să și prăznuiască.

Când vezi, dar, nu numai pe îngeri și pe poporul tuturor puterilor cerești, dar chiar pe Însuși Stăpânul îngerilor că prăznuiește cu noi, ce pricină de bucurie îți mai lipsește oare?

Drept măritori creștini,

„*Învierea lui Hristos*” văzând cu ochii inimilor noastre, să ne rugăm neîncetat „*pentru pacea a toată lumea*”. Sfântul Vasile cel Mare (379) reamintește că Iisus Hristos este pacea noastră și că „*cel ce caută pacea îl caută pe Hristos. Fără dragoste pentru aproapele, fără o atitudine pașnică față de toți semenii, nimeni nu se poate chema cu adevărat slujitor al lui Hristos (creștin)*”.

Să punem la inimă cuvintele Sfântului Efrem Sirul, la vreme de

sărbătoare: „Săvârșind pomenirile Sfinților, să ne aducem aminte de cei ce sunt în neputințe, de văduve, de sărmani de străini de săraci, de cei din temnițe de cei din pustietăți, din munți din peșteri și din prăpăstiile pământului; sărbătorile să le cinstim prăznuindu-se dumnezeiește, nu lumește, ci mai presus de lume și creștinește”.

Să petrecem acest praznic dumnezeiesc ca „înțelepți ai lui Dumnezeu”.

Marea bucurie pe care Luca și Cleopa au simțit-o spre Emaus atunci când L-au văzut pe Domnul Cel înviat, încât „*ardea în ei inima*”, nu s-a întâmplat pentru că tainele unei „*alte lumi*” le-au fost descoperite, ci pentru că L-au văzut pe Domnul. Și El i-a trimis să predice și să vestească nu neapărat învierea morților – ci pocăința și iertarea păcatelor, noua viață, Împărăția permanentizată în timp, în și prin Biserică.

Ei au vestit și trebuie să vestim și noi, că în Hristos noua viață a început deja, că El este Viața Veșnică, Pacea, Împlinirea, Învierea și Bucuria lumii.

Ca mărturisitori ai Învierii lui Hristos, se cuvine să fim prin fapte, iubire, suferințe și chiar prin jertfă împreună cu El, spre a ne învrednici de împreună înviere și comuniune cu El și cu toți frații noștri, astfel încât laolaltă să ne bucurăm de viața și lucrarea Bisericii – așezământ divin-uman care se întrupează în locaș văzut și oferă spațiul și timpul ca Mântuitorul Hristos, să celebreze renașterea și desăvârșirea noastră duhovnicească.

Cu această nădejde vie în atotputernicia iubirii proniatoare a lui Dumnezeu, Vă doresc să trăiți în toată plinătatea și bucuria sfântă a mutării noastre din moarte la viață, prin Hristos – pârga învierii noastre.

Prin harul Învierii putem și trebuie să alegem Viața căutând-o chiar și-n inima morții, zidindu-ne voința și lucrarea pe piatra care este Hristos, nădejdea noastră, Hristos, Care este viața noastră (Col. III,15).

Din acest izvor vă pun la inimă acest cuvânt pascal, rugându-L stăruitor pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos în această sfântă zi a Învierii Sale din morți, să ne ajute să ne ridicăm și noi la viața cea plăcută Lui, prin participarea noastră la Ospățul cel mântuitor, (Luca XXII, 15), la care ne cheamă pururi sfânta noastră Biserică.

Potrivit rânduielilor noastre dreptmăritoare Vă doresc din suflet părintesc, tuturor un Paști Sfânt vestindu-vă cu bucurie și părintească dragoste:

„Hristos a înviat”!

Al vostru de tot binele doritor și către Domnul Cel Înviat rugător,

**† GALACTION
EPISCOPUL ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI**

ARTICOLE ȘI STUDII

Mărturii mai puțin cunoscute privind instituțiile eclesiale teleormănene

Nu cu foarte multă vreme în urmă s-a încheiat inventarierea arhivei istorice a Comisiunii Monumentelor¹, fond documentar de însemnătate deosebită pentru cunoașterea trecutului construcțiilor monumentale, între care predomină bisericile (studierea, conservarea și restaurarea acestora), precum și pentru cunoașterea pieselor cu valoare istorico-artistică din vechiul patrimoniu eclesial (obiecte de cult, cărți rare, ș.a.).

Printre categoriile de acte existente aici avem a aminti: corespondență, referate, devize, schițe și planuri, legislație, procese verbale, rapoarte științifice și administrative, inventare, liste ale monumentelor, chestionare, ș.a.m.d. Spre deosebire de celelalte tipuri de documente consultate de către specialiști (istorici, arhitecți, ingineri, dar nu numai) mai cu seamă în vederea efectuării operațiunilor de restaurare a construcțiilor din vechime, deteriorate din varii pricini (trecerea unui timp îndelungat de la ridicarea construcției sau de la realizarea picturii, cutremurele, incendiile), apoi, chestionarele (expediate către toate parohiile din țară, completate de acestea – uneori cu acribie, alteori, e drept, cu stângăcie, neglijent – și returnate Comisiunii Monumentelor Istorice, în 1921), nu s-au aflat în atenția cercetătorilor pe cât meritau (pentru conținutul lor deosebit de prețios). Ele cuprind printre numeroasele capitole (19 rubrici), date despre istoricul monumentului,

arhitectură, pictură, patrimoniul documentar și artistic mobil (ex. icoane, pomelnice vechi, cruci de mână, vase de cult, broderii, cărți rare, manuscrise și tipărite ș.a.). Deci, chestionarele, dar nu numai ele, puțin sau deloc știute în amănunt, arar fructificate științific, constituie importante mărturii istorice, mai ales în cazurile – nu atât de puține – în care piesele originale, dacă nu și construcția de cult ca atare astăzi nu mai există fizic.

Printre semnatarii înscrisurilor se află și înalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române sau personalități din lumea științelor și artelor: Dimitrie Ociul, Nicolae Iorga, V. N. Drăghiceanu, Petre Antonescu, Ștefan Balș, N. Ghika – Budești, ca să ne oprim doar la câteva nume.

Cele mai vechi documente (exceptându-le pe cele – puține numericește – ajunse aici ca anexe, spre expertizare, de pildă, și care datează, unele, din secolul al XIX – lea) au fost elaborate la începutul veacului al XX – lea. Ultimele acte – ca perioadă de emiterie – datează de la mijlocul secolului al XX – lea.

Se conservă – azi – 3885 dosare. Nu puține dintre acestea, așa cum vom detalia mai departe, privesc instituțiile religioase teleormănene.

Componența județului Teleorman a suferit, în timp, se știe, unele modificări administrativ-teritoriale (trecerea unor localități de la un județ la altul s-a petrecut mai ales în anii '60 ai veacului trecut). Spre a avea o imagine mai completă, vom cuprinde aici atât locurile (și lăcașurile de cult) aflate în județul Teleorman la data elaborării (emiterii) actelor analizate, cât și pe cele înglobate județului ca atare, mai târziu (Vlăscene, cu deosebire) și existente actualmente în cadrul acestuia. Transformări au avut loc chiar în sânul uneia și aceleiași localități. Vom respecta în acest sens înscrisurile, chir din punct de vedere al denumirilor (unele, și ele schimbate, precum: Alexandru Lahovary = Valea Cireșului; Atârnați = Măgura; Băsești = Călmățui; Belitori = Troianu; Cârligați = Călmățui de Sus; Râioasa = Lunca; Vida = Videle; ș.a.m.d.)².

Redăm telegrafic elementele care ne interesează, așa cum și Inventarul consemnează: localitatea (comuna, satul, cătunul, dar și locuri în sensul extins al noțiunii), biserica, tipul actelor – uneori cu sumare informații

asupra conținutului – semnatori, datare, număr file, număr inventar (au fost înscrise toate în textul propriu-zis, deși, unele de regulă, se află la subsol; procedăm astfel pentru a economisi din spațiul tipografic).

În unele dosare sunt înscrise mai multe localități (cu bisericile de acolo). respectăm și în atari cazuri unitatea arhivistică.

Albeni. Comuna Cătunul. Biserica Cuvioasa Paraschiva. Chestionare, corespondență, memoriu, borderou, antemăsurători-deviz. Starea construcției, reparații. Semnatori: N. Ghika – Budești, H. Teodoru. 1921 – 1948. 12 f. Inv. 29.

Alexandria. Bisericile: Sf. Apostoli Petru și Pavel, Adormirea Maicii Domnului, Cuvioasa Paraschiva, Sf. Nicolae, Sf. Împărați Constantin și Elena, Sf. Alexandru. Chestionare, corespondență. Necesitatea construirii unui azil de bătrâni. Printre semnatori: Victor Brătulescu. 1921 – 1946. 20 f. Inv.37.

Alexandru Lahovary. Biserica Sf. Gheorghe. Chestionar, corespondență, referat, delegație. Starea construcției (urmările cutremurului). Semnatori: P. Antonescu, V. Moisescu, V. Brătulescu. 1921 – 1941. 5 f. Inv. 38.

Antonești. Biserica Sf. Nicolae. Cătunul Licuriciu. Biserica Cuvioasa Paraschiva. Chestionare, corespondență. 1921. 5 f. Inv. 66.

Atârnați. Biserica Adormirea Maicii Domnului. Cătunul Puținteni. Biserica Sf. Nicolae. Chestionare, adresă, istoricul și planul localității Atârnați. 1921 – 1922. 8 f. Inv. 99.

Balaci. Biserica Adormirea Maicii Domnului. Corespondență, chestionar, procese – verbale apel (tipărit) pentru subscriere, certificat, caiet de sarcini, antemăsurători, devize, situații, etc. Semnatori: D. Onciul, V. Drăghiceanu, N. Ghika – Budești, V. Brătulescu, E. Costescu, H. Teodoru, I. Mihail (pictor), P. Antonescu. 1919 – 1943. Inv. 122

Baldovinești. Comuna Ciolănești din Deal. Biserica fostei mănăstiri. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 128

Băcălești. Bisericile Cuvioasa Paraschiva, Sf. Dumitru. Chestionare, corespondență. 1921. 5 f. Inv. 156.

- Băduleasa.** Biserica Sf. Patruzeci de mucenici. Chestionar. 1921. 2f. Inv. 161.
- Bălțați.** Biserica Sf. Nicolae. Chestionar, corespondență. 1921. 6 f. Inv. 198.
- Băneasa.** Biserica Cuvioasa Paraschiva. Chestionar, corespondență. 1921. 3 f. Inv. 206.
- Băsești.** Biserica Sf. Vineri. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 234.
- Bârla.** Biserica Adormirea Maicii Domnului. Cătunul Borețu. Biserica Cuvioasa Paraschiva. Cătun Podișoru. Biserica Sf. Nicolae. Chestionare, corespondență. Starea bisericilor, reparații. Semnatari: N. Ghika – Budești, V. Drăghiceanu. 1921 – 1922. 9 f. Inv. 251.
- Beiu.** Biserica Adormirea Maicii Domnului. Chestionar. 1921. 2 f. Inv. 270.
- Belitori.** Bisericile Sf. Gheorghe, Cuvioasa Paraschiva. Chestionare. 1921. 5 f. Inv. 276.
- Beuca.** Biserica Sf. Nicolae. Chestionar. 1921. 2 f. Inv. 299.
- Bivolița.** Biserica Sf. Ioan. Chestionar, corespondență. 1921. 3 f. Inv. 324.
- Blejești.** Glavacioc. Biserica Sf. Împărați Constantin și Elena. Chestionare, corespondență. 1921. 5 f. Inv. 337.
- Bogdana.** Biserica Sf. Mihail și Gavril. Cătun Broșteanca. Biserica Sf. Ioan. Chestionar. 1921. 4 f. Inv. 353.
- Bragadiru.** Biserica Sf. Mihail și Gavril. File cu însemnări diverse. 1839 – 1921. 8 f. Inv. 423.
- Brânceni.** Biserica Sf. Apostoli Petru și Pavel și Sf. Evanghelist Luca. Chestionar, corespondență. 1921. 3 f. Inv. 490.
- Bujoru.** Biserica Sf. Ștefan. Chestionar. 1921. 6 f. Inv. 733.
- Buzescu.** Biserica Sf. Voievozi. Chestionar. 1921. 2 f. Inv. 770.
- Caravaneți.** Biserica Intrarea în Biserică. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 856.
- Călinești.** Biserica Sf. Nicolae. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 895.
- Cârligați.** Bisericile: Sf. Gheorghe, Sf. Voievozi. Chestionar. 1921. 3 f.

Inv. 116.

Cervenیا. Biserica Sf. Nicolae. Chestionar. 1921. 2 f. Inv. 967.

Ciocești. Biserica Intrarea în Biserică. Chestionare. 1921. 3 f. Inv. 1020.

Ciolănești. Biserica Sf. Nicolae. Chestionar. 1921. 5 f. Inv. 1026.

Ciurari. Biserica Sf. Nicolae. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 1057.

Conțești. Biserica Sf. Nicolae. Chestionar, corespondență, deviz pentru consolidare și reparații. 1921 – 1942. 23 f. Inv. 1202

Crângeni. Biserica Sf. Nicolae. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 1360.

Didești. Biserica Adormirea Maicii Domnului. Chestionar, corespondență, deviz reparații (19349, caiet de sarcini pentru restaurarea picturii (1935),

urme ale fostelor chilii, licitație pentru executarea picturii, recepția lucrărilor de pictură (1936), deviz consolidare (1941). Semnatari: I Mihail, S. Becu, V. Moiescu. 1921 – 1942. 49 f. Inv. 1456.

Dobrotești. Biserica Sf. Voievozi. Chestionar, corespondență, deviz (cu o planșă – relevu, 1943). 1921 – 1943. 38 f. Inv. 1483.

Dorobanțu. Biserica Sf. Nicolae. Biserica de lemn Sf. Nicolae (Balta Sărată). Chestionare. 1921. 6 f. Inv. 1506.

Drăgșenei. Biserica Sf. Ioan Botezătorul. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 1521.

Drăgănești – Vlașca. Biserica Sf. Nicolae. Chestionar, corespondență. 1921 – 1935. 2 f. Inv. 1526.

Dulceanca. Biserica Sf. Voievozi. Chestionar, corespondență. 1921 – 1925. 15 f. Inv. 1555.

Frășinet. Biserica Sf. Apostoli Petru și Pavel. Biserica Duminica Tuturor Sfinților (Gălătenii de Sus). Chestionare. 1921. 5 f. Inv. 1665.

Frumoasa. Biserica Sf. Ioan Botezătorul. Chestionar, corespondență; stare precară, semnalarea unor inscripții încastrate în fațadă; deviz reparații (1923). Printre semnatari, S. Becu.

Gărăgău. Biserica Sf. Nicolae. Chestionar, corespondență, cerere pentru executarea picturii. 1921 – 1925. 3 f. Inv. 1708.

Găuriciu. Comuna Smârdioasa. Biserica Sf. Nicolae. Biserica Sf.

Voievozi. (Smârdioasa). Chestionar, corespondență, descriere, deviz consolidare (1914). 1914 – 1941. 17 f. Inv. 1714.

Gârdești. Biserica Sf. Nicolae. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 1709.

Ghimpețeni. Biserica Cuv. Paraschiva. Chestionar. 1921. 2 f. Inv. 1747.

Gratia. Biserica Adormirea Maicii Domnului. Chestionar, corespondență, deviz reparații (1930). Biserica Sf. Dimitrie (Fărcășeanca). Biserica Sf. Gheorghe (Drăghinești). Chestionare. 1921 – 1930. 15 f. Inv. 1836.

Hârlești. Bisericile: Sf. Nicolae, Cuvioasa Paraschiva. Chestionare. 1921. 4 f. Inv. 1933.

Lăceni. Biserica Sf. Gheorghe. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 2130.

Lisa. Biserica Sf. Gheorghe. Chestionar, corespondență, cerere de preluare a clopotelor de la biserica din incinta cetății Tighina (aprobarea Comisiunii Monumentelor Istorice). Biserica Sf. Ioan Botezătorul. Chestionar. Semnatari: Șt. Balș, N. Iorga. 1921 – 1937. 13 f. Inv. 2164.

Malu. Bisericile: Sf. Nicolae, Sf. Teodor Tiron. Chestionar, corespondență. Parohia cere demolarea, solicitare respinsă de către Comisiunea Monumentelor Istorice. Deviz reparații (cu trei planșe, 1943), descriere, trei fotografii din 1943. Semnatari: Em. Costescu, reprezentantul Fundației Culturale „Regele Mihai I”, Al. Lepadatu. 1921 – 1946. Inv. 1921 – 1946.

Mavrodin. Biserica Schimbarea la Față. Chestionar. 1921. 4 f. Inv. 2223.

Măgurele. Biserica Sf. Gheorghe. Chestionar. 1921. 2 f. Inv. 2237.

Măgureni. Biserica Sf. Împărați Constantin și Elena. Chestionar, descriere. 1921 – 1937. 5 f. Inv. 2240.

Măldăeni. Biserica Adormirea Maicii Domnului. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 2248.

Merenii de Jos. Biserica Sf. Nicolae. Merenii de Sus. Biserica de lemn Adormirea Maicii Domnului. Chestionare. 1921. 6 f. Inv. 2294.

Meri. Biserica Sf. Teodor. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 2296.

Merișani. Biserica Adormirea Maicii Domnului. Chestionar. 1921. 2 f.

Inv. 2297.

Miroși. Bisericile: Sf. Nicolae, Cuvioasa Paraschiva (de lemn), Sf. Apostoli Petru și Pavel. Chestionare. 1921. 6 f. Inv. 2340.

Necșești. Biserica Sf. Gheorghe. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 2421.

Nenciulești. Biserica Cuvioasa Paraschiva. Chestionar. 1921. 2 f. Inv. 2443.

Odaia. Biserica Sf. Apostoli. Chestionar. 1921. 2 f. Inv. 2487.

Papa. Biserica Sf. Gheorghe. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 2565.

Părul Rotund. Biserica Sf. Nicolae. Chestionar. 1921. 2 f. Inv. 2585.

Pârlita. Biserica Sf. Nicolae. Chestionar. 1921. 2 f. Inv. 2677.

Peretu. Bisericile Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe. Chestionare, corespondență. 1921 – 1941. 8 f. inv. 2603.

Perii Sorești. Biserica Sf. Nicolae. Chestionar. 1921. 2 f. Inv. 2607.

Piatra. Biserica Cuvioasa Paraschiva. Chestionar. 1921. 4 f. Inv. 2623.

Pielea. Biserica Cuvioasa Paraschiva. Biserica Sf. Nicolae (Purani). Biserica din lemn Sf. Nicolae (Groșani). Chestionare. 1921. 11 f. Inv. 2631.

Pietroșani. Biserica Sf. Treime. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 2642.

Plopii Slăvitești. Biserica Sf. Nicolae. Chestionar. 1921. 5 f. Inv. 2701.

Plosca. Biserica Nașterea Maicii Domnului. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 2705.

Prunaru. Biserica Tuturor Sfinților. Biserica de lemn Cuvioasa Paraschiva (Asan – Aga). Chestionare. 1921. 4 f. Inv. 2802.

Purani. Biserica de lemn Sf. Împărați Constantin și Elena. Biserica de lemn Sf. Dumitru (Butești). Chestionare. 1921. 5 f. Inv. 2811.

Rădoiești. Biserica Sf. Treime. Chestionar. 1921. 2 f. Inv. 2845.

Rădulești. Biserica Sf. Treime (în ruină). Chestionar, corespondență, cerere pentru folosirea materialelor la construirea noii biserici (1930). 1921 – 1930. 4 f. Inv. 2848.

Râca. Biserica Sf. Voievozi. Chestionar. 1921. 2 f. Inv. 2875.

Râioasa. Biserica Buna Vestire. Biserica Sf. Nicolae (Pleașovu). Chestionare. 1921. 4 f. Inv. 2877.

Roșiorii de Vede. Biserica Sf. Împărați Constantin și Elena. Chestionar,

corespondență, deviz reparații (1939), deviz restaurare (cu două planșe-proiect și schițe, 1946). Bisericile: Sf. Cruce, Sf. Ioan Botezătorul, Cuvioasa Paraschiva, Adormirea Maicii Domnului, Sf. Apostoli Petru și Pavel, Sf. Ilie. Chestionare. Semnatari: Em. Costescu, Șt. Balș. 1921 – 1946. 53 f. Inv. 2939.

Saele. Biserica Cuvioasa Paraschiva. Chestionar. 1921. 2 f. Inv. 2972.

Salcia. Biserica Sf. Ioan Botezătorul. Chestiona. 1921. 3 f. Inv. 2977.

Săceni. Biserica Sf. Voievozi. Biserica nașterea Maicii Domnului (Butculești). Chestionare. 1921. 6 f. Inv. 2997.

Sârbeni. Biserica de lemn Adormirea Maicii Domnului. Chestionar. 1921. 2 f. Inv. 3115.

Schitu Poenari. Bisericile: Sf. Voievzi, Cuvioasa Paraschiva. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 3034.

Scrioaștea. Biserica Adormirea Maicii Domnului. Chestionar. 1921. 2 f. Inv. 3045.

Scurtu. Biserica de lemn Adormirea Maicii Domnului (Scurtu Mare). Biserica de lemn Cuvioasa Paraschiva (Drăcești). Biserica Sf. Nicolae (Slăvești). Chestionare. 1921. 11 f. Inv. 3051.

Seaca. Biserica Sf. Ioan Botezătorul. Chestionar. 1921. 2 f. Inv. 3054.

Secara. Biserica Sf. Nicolae (Ologa). Chestionare. 1921. 5 f. Inv. 3056.

Segarcea. Bisericile: Adormirea Maicii Domnului, Cuvioasa Paraschiva. Chestionare. 1921. 6 f. Inv. 3061.

Sfințești. Chestionar, corespondență. Ruinată. Cercetare. Demolată (1928). 1921 – 1928. 10 f. Inv. 3066

Siliștea – Gumești. Biserica Sf. Nicolae. Chestionar, corespondență. Cercetare, descriere (deține opt icoane vechi). Schițe-relevee, desen. Ruinată (1934). Biserica Sf. Adormire. Chestionar. Semnatari: S. Becu, N. Ghika – Budești. 1921 – 1934. 15 f. Inv. 3086.

Slăvești. Biserica Sf. Nicolae. Biserica Adormirea Maicii Domnului (Lada). Chestionare, corespondență. 1921 – 1925. 12 f. Inv. 3135.

Slobozia Mândra. Biserica Sf. Nicolae. Biserica de lemn Sf. Voievozi (Purcăreni). Chestionare. 1921. 15 f. Inv. 2349, 3145.

Smârdioasa. Biserica Sf. Împărați Constantin și Elena. Schițe-relevee. 1946. 6 f. Inv. 3155.

Socetu. Biserica Sf. Nicolae. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 3163.

Stoborăști. Biserica Sf. Nicolae. Chestionar, corespondență, deviz reparații (1930. 1921 – 1930. 6 f. Inv. 3197.

Strâmbeni. Bisericile Cuvioasa Paraschiva, Sf. Teodor Tiron. Chestionar, corespondență, cercetare, descriere, deviz reparații (cu schițe, 1933 – 1936), deviz pictură (1936). Semnatari: S. Becu, E. Costescu. 1921 – 1936. 27 f. Inv. 3220.

Suhaia. Biserica Cuvioasa Paraschiva. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 3245.

Ștorobăneasa. Biserica Adormirea Maicii Domnului. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 3305.

Talpa. Biserica Sf. Nicolae (Talpa Ogrăzi). Chestionar. Biserica Sf. Nicolae (Talpa Bâscoveni). Chestionar, corespondență. Stare precară (1933). 1921 – 1933. 8 f. Inv. 3316.

Tătărăști. Curtea veche „La ziduri”. Corespondență, descriere. Paraclisul din incintă, ruinat (1940). Act de 4 donație (1940), clasare monument istoric (1945), date istorice. Biserica Sf. Nicolae (Tătărăștii de Sus). Biserica Înălțarea Domnului (Turești). Chestionare. 1921 – 1947. 32 f. Inv. 3334.

Târnava de Jos. Biserica Adormirea Maicii Domnului. Chestionar, corespondență. Biserica Adormirea Maicii Domnului, Târnava de Sus. Biserica Sf. Nicolae, Comoara. Chestionare. 1921 – 1948. 7 f. Inv. 3430.

Tecuci – Kalinderu. Bisericile: Cuvioasa Paraschiva, Sf. Patruzeci de mucenici. Chestionare. 1921. 4 f. Inv. 3343.

Traian. Biserica Sf. Gheorghe. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 3460.

Tufeni. Biserica din lemn Sf. Gheorghe. Chestionar, corespondență. 1921 – 1943. 7 f. Inv. 3477.

Turnu Măgurele. Bisericile Cuvioasa Paraschiva, Sf. Haralambie. Chestionare. 1921. 6 f. Inv. 3502.

Un alt dosar (nr. 3503) cuprinde documente referitoare la Cetatea Turnu: corespondență, cerere fonduri pentru cercetări arheologice (1937), descriere

sumară a cercetărilor arheologice. Se propune înființarea unui muzeu care să conserve vestigiile descoperite (1939). Schiță. Semnături: N. Iorga, V. Drăghiceanu, E. Costescu, V. Brătulescu, Gr. Florescu, reprezentantul Primăriei Turnu. 1934 – 1939. 21 f.

Țigănești. Biserica Sf. Nicolae. Biserica Sf. Gheorghe (Calomfirești). Chestionare. 1921. 7 f. Inv. 3522.

Țigănia. Biserică ruinată. Corespondență. Piatra cu inscripția de pe frontispiciu a fost transferată Muzeului Național de Antichități din București. 1919 – 1921. 4 f. Inv. 3523. Vezi și Văcărești – Țigănia.

Țuguești. Bisericile Sf. Nicolae, Cuvioasa Paraschiva. Biserica Sf. Dimitrie (Netoții de Jos). Chestionare. 1921. 7 f. Inv. 3531

Uda Clocociov. Biserica Sf. Apostoli Petru și Pavel. Chestionar. 1921. 4 f. Inv. 3535.

Uda Paciura. Biserica Cuvioasa Paraschiva. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 3537.

Udeni. Biserica Sf. Apostoli Petru și Pavel. Biserica de lemn Sf. Nicolae (Sârbeni). Chestionare, corespondență. 1921. – 1943. 6 f. Inv. 3538.

Udupu. Biserica Sf. Apostoli Petru și Pavel. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 3540.

Ulmeni. Biserica Sf. Dumitru. Biserica Sf. Voievozi (Spătărei). Chestionare. 1921. 4 f. Inv. 3548.

Văcărești – Țigănia. Biserica Sf. Dumitru (Sf. Pantelimon) a fostei mănăstiri Drăgănești. Corespondență, deviz reparații urgente (1936 – 1937), articol din ziarul „Universul” (1936), recepție lucrări (1937 – 1939), cerere expropriere teren din zona bisericii, plan de situație, schiță pentru clopotnița nouă (1937), caiet de sarcini pentru restaurarea picturii (1938). Comitetul pentru restaurarea bisericii propune schimbarea numelui comunei Văcărești în Matei Basarab (ctitorul mănăstirii, la 1647). Deviz confecționare uși și ferestre (1938), deviz execuție împrejmuire (1939), deviz construire clopotniță (1940), deviz execuție tâmplă (1940), recepție execuție clopotniță (1941), descrierea lucrărilor de restaurare (1935 – 1938), cercetare (1946) deviz consolidare și reparații (arhitectură și pictură, 1946). Biserica

Cuvioasa Paraschiva (Țigănești). Chestionar. Semnături: N. Iorga, V. Brătulescu, E. Costescu, I. Mihail, H. Teodoru, P. Antonescu, Mitropolitul Veniamin, Șt. Balș, reprezentantul Prefecturii Teleorman. 1921 – 1946. 259 f. Inv. 3659.

Vânători. Biserica Sf. Voievozi. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 3722.

Vârtoapele. Bisericile: Sf. Gheorghe, Sf. Nicolae. Chestionare. 1921. 4 f. Inv. 3740.

Vida – Cartojani. Biserica Trei Ierarhi, Biserica de lemn Cuvioasa Paraschiva. Chestionare, corespondență. - Furculești. Biserica Sf. Gheorghe. – Fotăchești. Biserica Sf. Voievozi. Chestionare. 1921 – 1947. 14 f. Inv. 3693.

Viișoara. Biserica Sf. Ioan Botezătorul. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 3702.

Vitânești. Biserica Nașterea Maicii Domnului. Chestionar. Biserica Adormirea Maicii Domnului (Găvănești). Chestionar, corespondență; ruinată (1948). 1921 – 1948. 5 f. Inv. 3711.

Vodă Carol. Bisericile: Sf. Nicolae, Sf. treime. Chestionar. 1921. 3 f. Inv. 3758.

Voievoda. Bisericile Sf. Voievozi, Sf. Gheorghe. Chestionar. 1921. 2 f. Inv. 3763.

Zâmbreasca. Biserica Sf. Apostoli Petru și Pavel. Chestionar. 1921. 2 f. Inv. 3798.

Zimnicea. Bisericile: Sf. Împărați Constantin și Elena, Sf. Apostoli Petru și Pavel. Chestionare. 1921. 5 f. Inv. 3796.

Zimnicele. Biserica Sf. Nicolae. Biserica Sf. Împărați Constantin și Elena. Chestionare. 1921. 5 f. Inv. 3797.

Zlata. Biserica de lemn Sf. Dumitru. Chestionar, corespondență, deviz restaurare (cu schițe, 1939). Biserica Sf. Nicolae (Dracea). Chestionar. Printre semnatari: H. Teodoru. 1921 – 1939. 13 f. Inv. 3799.

Zlotești. Biserica Sf. Nicolae. Chestionar. 1921. 5 f. Inv. 3801.

În fondul arhivistic care ne preocupă acum se mai conservă și alte mărturii care privesc în genere România, deci și Teleormanul cu monumentele sale, în special religioase: legi, instrucțiuni, listele

construcțiilor ș.a.m.d. (Inv. 3807 și urm.)

Au fost oferite, aici, așadar, doar unele repere, puncte de sprijin pentru studiile ce se vor a fi făcute de către cercetătorii interesați de monumentele destinate cultului ortodox, de patrimoniul cultural mobil (icoane, cărți de cult vechi ș. a.), de activitatea unor personalități implicate în viața cultural – religioasă, de istoria amănunțită a Teleormanului. Desigur, o cuprindere totală a datelor ce privesc mărturiile eclesiale ale Teleormanului din fondul arhivistic al Comisiunii Monumentelor Istorice nu se poate petrece decât consultând inventarul ca atare, în întregul său și, pe acest temei, cercetând toate documentele originale aici conservate.

Fără doar și poate, s-a scris mult și nu o dată bine despre Teleorman, inclusiv despre viața religioasă (în sensul larg) de aici³. Dar credem că este încă de scris, iar arhiva istorică a C.M.I. păstrează unele crâmpie documentare necesare elaborării unor noi lucrări.

Dr. Alexandru Gligor

NOTE

1. Fondul arhivistic la care ne referim cuprinde numai documentele aflate în cadrul Ministerului Culturii, cele anterioare, în special din secolul al XIX – lea, conservându-se în cadrul Arhivelor Naționale. Evidența – inclusiv științifică, în afara celei primare – a început a se făptui, conform reglementărilor legale, în anul 1993, de către un restrâns colectiv coordonat de subsemnatul. Inventarul propriu – zis – mai puțin fișele științifice – a fost definitivat de unul dintre membrii colectivului, câțiva ani mai târziu. (Vezi **Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice**, nr. 2 – 4 , 1994, p. 193 – 168 și **Revista Monumentelor Istorice**, nr. 1 – 2, 1999.

2. Pentru detalii (corelări, corespondențe de ordin toponimic), a se consulta scrierile mai vechi sau mai noi, speciale, inclusiv **Enciclopedia geografică** elaborată de Dan Ghinea (București, Editura Enciclopedică, vol. I – III, 1996 – 1998, *passim*).

3. Dintre lucrările recente, avem a aminti: **Monografia județului Teleorman**

(coordonator Stan V. Cristea), Alexandria, Editura „Teleormanul Liber”, 1998, p. 264 – 294; Stan V. Cristea, Georgeta Done, **Monumente de arhitectură din județul Teleorman**, Alexandria, 1998 (Inspectoratul pentru cultură al județului Teleorman); **Biserici din Teleorman** (Tipărită cu binecuvântarea P. S. Părinte Galaction Stângă, Episcopul Alexandriei și Teleormanului), Alexandria, Editura Biserica Ortodoxă, 2000.

**CIRCULAȚIA MONETARĂ
ÎN SECOLUL AL XVII – LEA
ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ;
EMISIUNILE MONETARE ALE VOIEVODULUI
MIHNEA AL III – LEA (1658 – 1659)**

Economia feudală de schimb s-a caracterizat prin circulația unei mari diversități de monede alcătuite din emisiuni de aur, argint și aramă aparținând multor sisteme bănești proprii fiecărei țări participante în procesul desfășurării operațiunilor comerciale și financiare.

În Țara Românească, haosul monetar de pe piață se accentuează și ca urmare a încetării de a mai bate monedă de către voievozii și domnitorii noștri.

Secolul al XVII – lea, ca și cel precedent, se remarcă printr-o circulație activă a monedei străine pe teritoriul Țării Românești, ca o consecință a politii economico-financiare a statelor vest europene, precum și a resimțirii lipsei de argint din țările est și sud-est ale Europei și Levant. Prezența pe piața românească a talerilor-lei emiși de Provinciile Unite ale Țărilor de Jos, care datorită calității argintului, a execuției lor îngrijite, precum și a valorii ridicate ce o prezentau, au determinat răspândirea lor rapidă, dobândind în același timp și mare autoritate monetară în schimburile comerciale. De fapt,

talerul-leu este considerat chir strămoșul bănesc al leului nostru, al leva bulgărească, leka albaneză, precum și al dolarului american!

O altă monedă, care a invadat Țara Românească, a fost realul spaniol bătut din argintul adus cu corăbiile din Lumea Nouă de peste ocean. Cantitățile mari de reali spanioli sunt trimise pe diferite căi în Valahia pentru felurite afaceri negustorești. Paul de Alep arăta că la Baia de Aramă ocaua de aramă se vindea cu 1/2 real; minele de sare din teritoriul țării noastre aveau un venit anual de 150.000 reali; circulația numeroasă a realilor în țară îi permite lui Constantin Șerban (1654 – 1658) să trimită la Poarta Otomană, pe lângă o mulțime de daruri și o sumă de 450.000 reali (aceștia provenind din tezaurul agonisit de Matei Basarab). Realul ca monedă de argint era submultiplul talerului de 8 spaniol, adică 8 reali = 1 taler de 8. Frecvența lor este atestată și din faptul că din 17 tezaure descoperite, la un moment dat, 14 sunt constituite din astfel de monede. Cele mai multe sunt bătute de regele Filip al III – lea (1598 – 1621).

Ducatul olandez numit și florin olandez de 28 stûveri este o monedă de argint bătută încă din 1578 în orașul Campen, Olanda, cu un nominal între 21 și 42 stûveri, egal cu un gulden german bătut în secolul al XVI – lea concurat și el în secolul al XVII – lea de ducatul unguresc emis de Ferdinand al II – lea (1619 – 1637) și Ferdinand al III – lea (1637 – 1657), echivalent cu 60 de kreuzeri, valorând 2/3 taler. Importul acestor monede în Țara Românească a fost susținut și prin calitatea superioară a argintului.

Au mai circulat pe piețele Țării Românești: monede ungurești (florini de aur), țechinii venețieni (galbeni venetici), monede poloneze de trei groși de argint, numiți la noi troiaci sau costande, bani de șase groși (șestari), orți emiși de regii polonezi echivalenți cu 18 groși cântărind 3,90 g. Costanda este frecvent pomenită în actele Cancelariei Voievodale. De la Matei Basarab, un hrisov amintește că birul anual de plată de „cătrem rumâni” este de 10 costande pe cap de locuitor.

În anul 1687, sultanul Soliman al II – lea, pentru a împiedica extinderea crizei argintului în imperiu, bate o monedă nouă în greutate de 19,24 g, titlul de 833/1000, denumită piastru (grus) cu valoarea de 40 de parale, echivalent

cu 120 de aspri sau un scudo de argint spaniol. Această monedă a subminat puterea de circulație a multor monede existente în acel timp în negustoria din Țara Românească, fiind un temut concurent al talerilor-leu.

Paraua de argint a circulat mult timp la noi, bătută de Murad al III – lea în 1626 cu scopul de a înlocui acceaua. S-au bătut monede de 5 parale (beșlic), 10 parale (onlac), etc. Pitacul, moneda de argint, austriac, aspri turcești, polturaci austrieci, nesfiele, moneda de aur, turcească, mangâri (baschir-para), mariași din Austria egali cu 17 krețari, grivne, moneda echivalentă cu 48 de groși, etc.

Pe plan național, monetăriile românești de la Curtea de Argeș, Târgoviște, Snagov, nu mai băteau bani aproape de 200 de ani, domnitorii noștri ne mai folosind „Jus monetæ”. De la Basarab Laiota (1473 – 1477), voievodul muntean care bătuse ultimii bani în formă de ducați tradiționali în două tipuri, nu se mai emisese nici o monedă de către voievozii urmași. Totuși, iată că un român cu educație grecească, pe nume Mihai Radu (Mihnea al III – lea) (1658 – 1659) ajunge voievod al Țării Românești, de scurtă durată, curios ca figură în istoria țării noastre, pomenit în documente germane „Gioan bey”, iar după Miron Costin: „Tiranul drept fantastic adecă buiguitor în gânduri”, de altfel om învățat, poet, caligraf, erudit om de cultură, poliglot: turca, araba, persana, greaca, latina, cu instrucție la turci dar antiotoman, bate monedă. Monedele bătute de Mihnea al III – lea sunt, însă, într-o formă și denumire ciudată, netradițională dar de tip european în sistemul monetar al schilingului încercând să-și afirme suveranitatea țării, continuând emisiunile monetare al înaintașilor, deschise de Vlaicu Vodă încă din anul 1365. Este o încercare temerară, sfidând și în plan monetar puterea expansionistă a Imperiului Otoman. Mihai Radu a reușit chiar din primul an de domnie să emită două feluri de bani de tipul schilingului polonez derivat și el din cel suedez, acesta la rândul lui derivat din schilingul german apărut prima dată în secolul al XVI – lea.

Schilingul lui Mihnea Ioan Radu are pe avers, bustul voievodului în profil spre dreapta, pe cap coroana princiară închisă, cu cinci fleuroane, poartă barbă, îmbrăcat cu haină occidentală având umerii bufanți. În mâna

dreaptă ține sceptrul cu floare de crin, iar în mâna stângă ține mânerul sabiei. În părți milesimul 16 58. Legenda în latină: IO MICHAEL – RAD(V) D(EI) G(RATIA) V(A)L(ACHIAE) TR(ANSALPINE) PR(INCEPS). Pe revers, acvila bicefală, încoronată. În ghiara dreaptă, sceptrul. Legenda în latină: SI DEVS NOBISCVM QVIS CON(TRA) NO(S) / dacă Dumnezeu este cu noi, cine este împotriva noastră? Aramă; 16 mm; 0,46 g; forma rotundă; 11 emisiuni. O altă monedă a lui Mihai Radu este tot un schiling dar de formă pătrată. Aversul și reversul ca mai sus. Aramă; latura de 21 mm; 1,57 g. După mai mulți numismați, aceste monede ar fi fost bătute la Sibiu. Moneda emisă de acest voievod a circulat puțin timp, pierzându-se în haosul monetar străin ce circula pe piețele Țării Românești în secolul al XVII – lea și în celelalte următoare până în prima jumătate a secolului al XIX – lea.

Aurică SMARANDA

Secretar General al Societății

Numismatice Române

CUVÂNTUL CARE ZIDEȘTE

Rolul clericilor în conștientizarea credincioșilor privind cuminecarea euharistică

Societatea din vremea noastră, creștinătatea în general și membrii Bisericii noastre, în special, trec printr-o criză spirituală fără precedent.

În țara noastră, în deceniile anterioare, vechiul regim a dus la laicizarea vieții sociale (școală, instituții etc.). Credința a slăbit, unora le este jenă să-și manifeste deschis religiozitatea, alții, din indiferență și necunoaștere nu vin spre Sfântul Altar, la scaunul mărturisirii spre a primi apoi „*cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste*”, Sfânta Euharistie, Sfântul Trup și Sânge al Domnului, hrana vieții veșnice.

Omul contemporan este angrenat într-un sistem industrializat și computerizat, stăpânit de setea de informație și cunoaștere, alergând după plăcerile vieții cotidiene, întruniri și adunări de tot felul, petreceri destinate trupului, fără obligații spirituale. Unii trăiesc în dezorientare cu urmări tragice – uneori – pentru viața socială¹⁾.

La toate acestea și „*literatura*” zilelor noastre sprijină cu îndestulare (cărți, ziare, reviste). Nimeni nu poate fi încântat cu starea societății noastre. Ea inspiră îngrijorare.

Îngrijorată este și Biserica – mamă, pentru fiii neamului ei și recheamă pe fiii săi „*sub aripi*” pentru trăirea Evangheliei: „*Poporul care trăiește*

după Evanghelia lui Hristos este popor sănătos, creator în toate domeniile, conștient de chemarea lui pe acest pământ"²⁾. Și chemarea creștinului contemporan culminează cu participarea la comuniunea euharistică din cadrul Sfintei Liturghii. Din cercetarea lucrărilor, analelor bisericești și cărților de slujbă, constatăm că, la început, împărtășirea tuturor credincioșilor la Liturghie era concepută de Biserică drept scopul esențial al Euharistiei, după cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos: „*Aceasta să faceți spre pomenirea Mea*” (Luca XXII, 19). Credinciosul contemporan și omul bisericesc de astăzi nu mai simte nevoia să se împărtășească la Sfânta Liturghie, precum altădată.. El cunoaște din poruncile Bisericii că trebuie să se împărtășească de patru ori pe an sau cel puțin o dată pe an³⁾.

Chiar socotește că nu merită, nu are demnitatea cuvenită spre a se împărtăși mai des. Trăind în lume, ar fi permanent în contact cu necurăția, cu nedreptatea, cu păcătoșenia, de aceea „*ar avea nevoie de o curăție și pregătire deosebite, de o silință și pocăință deosebită*”⁴⁾.

Dar, prin evlavie ce caracterizează pe un bun credincios, trebuie „*eliminat din suflet tot ceea ce constituie păcat și imperfecțiune*”⁵⁾ și conștientizată credința că „*nu se poate concepe Liturghia fără împărtășirea credincioșilor*”⁶⁾.

Rămâne preotului și oricărui slujitor al altarului străbun imperioasa datorie de a conștientiza credincioșii, pentru a fi pregătiți ca la Sfânta Liturghie să se și poată împărtăși mai des decât au făcut-o până acum, dar, de fiecare dată, să experimenteze acele simțăminte de fier și trăire sfântă pe care o cere împărtășirea, ca și cum ar gusta din „*dulceața bunătăților celor de sus*”.

În societatea noastră, „*fiecare generație de creștini este chemată să cunoască și să trăiască adevărul de credință în actualitate, în contextul de astăzi al lumii, dând mărturie despre Hristos Cel Înviat, în fața Căruia s-au prăbușit idolii lumii vechi și se prăbușesc idolii lumii noi*”⁷⁾.

În cadrul Bisericii noastre, arhieriei și duhovnici, prin cuvântări și scrieri încearcă să „*corijeze o meteahnă pătrunsă în multe parohii: rara spovedanie și împărtășire a credincioșilor*”⁸⁾. Și aceasta pentru că Liturghia nu

reprezintă un cult individualist, ci pentru că ea este slujba publică și comunitară, prin care creștinul se integrează în Biserică, Trupul Tainic al lui Hristos (Efeseni V, 23), fiind „*mădulare unii altora*” (Romani XII, 5) și împreună slujitori ai lui Dumnezeu cu toate puterile cerești care „*slujesc împreună cu noi*” și împreună cu cetele Sfinților care aduc neîncetată slavă lui Dumnezeu⁹).

Deci, în același timp, în Liturghie, creștinul nu se simte singur, ci unit (Liturghia unește cerul cu pământul), unit „*cu tot universul creștin, cu apostolii, cu sfinții, cu frații în Hristos, cu morții și cu viii*”¹⁰ și, în fiecare Liturghie, „*există și se simte Biserica întregă, de pretutindeni și de totdeauna*”¹¹. Sfânta Liturghie este „*slujba la care noi ne rugăm împreună cu îngerii, cu sfinții și cu cei pentru care facem pomenire (cei adormiți în Domnul)*”¹², sau, cu alte cuvinte, slujba liturgică am putea-o numi „*teologia populară ortodoxă*”¹³.

Credinciosul contemporan, lepădând pentru un moment toată grija cea lumească, vine către Hristos, către Sfântul Său Trup și Sânge, cu frică, cu credință, cu dragoste către izvorul tuturor darurilor și rodirilor. Unirea cu Hristos prin Euharistie, *real și substanțial, mistic și sacramental*, desăvârșește viața noastră, curăță, „*arde spinii tuturor păcatelor noastre*”¹⁴, și rămâne cu noi, în noi: „*Cel ce mănâncă Trupul Meu și bea Sângele Meu, rămâne în Mine și Eu în el*” (Ioan VI, 56).

Din fluxul acesta de activități contemporane, dintr-o societate tehnicizată și secularizată, Biserica, prin Sfintele Taine, respectiv prin Euharistie, smulge pe credinciosul contemporan, din decadența și regresul moral spre care se îndreaptă „*cultura*”, fără Dumnezeu, și-l așează pe un alt plan de viață: cu Hristos, făcându-ne asemenea Lui, după har (îndumnezeirea la care suntem chemați, după mărturia Sfântului Atanasie cel Mare).

Biserica, fiind aceeași pentru toate timpurile, Hristos fiind același, ne face „*părtași la propria Sa biruință și desăvârșire, ne dă din însăși viața Sa dumnezeiască, sfințindu-ne (...) puterile naturale ale sufletului nostru sunt înviorate astfel spre bine, dobândind puterea necesară pentru înfrângerea*

pedicilor ce stau în calea virtuților și pentru ferirea de păcatele de moarte"¹⁵). Pentru aceea, și Sfântul Simeon al Tesalonicului, când recomanda ca măcar la 40 de zile să se împărtășească un bun credincios, continua zicând: „*ci, de se va păzi pe cât se va putea, (creștinul) să se apropie și mai curând de Cuminecătura cu Hristos, iar de se va putea, chiar în toate duminicile, mai ales cei bătrâni și cei bolnavi, pentru că aceasta ne este viața și tăria*"¹⁶).

De asemenea, în *Mărturisirea Ortodoxă* a lui Petru Movilă, la 1642, găsim îndemnul ca nu numai „*de patru ori pe an*”, ci „*cei ce sunt înaintați în cuvioșie și cucernicie să se mărturisească în fiecare lună ... și să se împărtășească cu Sfintele*"¹⁷), pentru că „*dușmanul sufletului nu îndrăznește să vatăme pe cel ce știe că are pe Hristos, locuind într-însul*"¹⁸).

Dar, mai ales *în posturi*, fie la început sau pe parcurs la vreo sărbătoare, fie la sfârșitul postului, considerăm momente prielnice pentru credincioși, spre a se apropia de Cina Euharistică, iar în alte perioade măcar cu puține zile de post, în urma mărturisirii și curățirii sufletului, vizând că această sublimă Taină tinde către sfințire și perfecțiune spirituală.

Cercetările patristice – în special – au dus la concluzia că, dacă nu-i oprit sau canonisit de duhovnic, un credincios, „*se poate împărtăși ori de câte ori se săvârșește Sfânta Liturghie și, de asemenea... să nu se celebreze nici o Liturghie fără un număr de credincioși care să se cuminece*"¹⁹). De ce aceasta? Pentru că unii credincioși contemporani mai sporiți în pietate și credință, conștientizează faptul că „*Împărtășania este un act esențial al vieții noastre de creștini*"²⁰).

La această Sfântă Taină se participă cu gândul, cu mintea, cu inima, cu toate simțurile, se urmărește cu privirea, cu auzul, dar nu se rămâne doar la „*participarea în spirit la Masa Euharistică*"²¹), participare *afectivă*, ci și una *efectivă*, prin primirea Sfântului Trup și Sânge ale Domnului „*spre iertarea păcatelor și spre viața de veci*”, știind că este precum mărturisirea Sfântul Ignatie Teoforul (+ 107): „*leacul nemuririi și doctorie pentru a nu muri, ci a trăi veșnic în Iisus Hristos*"²²). Când participăm la Sfânta Liturghie, în afară de binefacerile pe care noi le cerem, Dumnezeu ne dăruiește și multe

altele prin bogata și nemăsurata milostivire a Sa. Pentru neamul creștinesc, Liturghia este „soarele care răspândește splendoarea sa peste buni și peste răi și nu este suflet, oricât de ticălos ar fi el, să nu culeagă de aici un mare bine, deseori chiar fără să-i ceară, fără să se gândească la el”²³). În Ortodoxie, ea a fost, este și va fi „capodopera înțelepciunii și bunătății lui Dumnezeu și taina cea mai mare și cea mai plină de rosturi și înțelesuri profunde, pe care omul adeseori nu le poate pătrunde”²⁴).

Pentru aceasta, evlavia celui ce dorește să se apropie de Sfintele Taine se cuvine să fie sporită, să-și dea osteneala spre o îmbunătățire, perfecțiune morală, atât înainte, cât și după împărtășire. Altfel, „cel ce va mânca Pâinea aceasta sau va bea paharul Domnului cu nevrednicie osândă își mănâncă și bea” (I Corinteni XI, 27, 29). Sfântul Ioan Gură de Aur (+407) afirma că nu laudă „nici pe cei ce se împărtășesc o dată, nici pe cei ce se apropie des și nici pe cei care vin rar, ci pe cei care fac aceasta cu cuget nevinovat, cu inimă curată și cu viață fără pată”²⁵), iar, mai târziu, Sfântul Nicodim Aghioritul (+1807) afirma că nu sărbătorile, „nici Boboteaza și nici Postul Mare nu fac vrednici pe oameni pentru împărtășire, ci îi fac vrednici curăția sufletului”²⁶), prin care devine veghetor, ca nu cumva amânarea Sfintei Împărtășanii să-i pricinuiască vătămare, amânarea îl face să scadă în evlavie²⁷).

Sfântul Grigorie Palama (+1359) orienta, de asemenea, sufletul credincios și curat către Euharistie: „Să stărui în ziua duminicii în Biserică, să ascuți Liturghia și toată slujba și să te împărtășești cu curată credință și conștiință neprihănită cu Sfântul Trup și Sânge ale lui Hristos; și să pui început pentru o viață îmbunătățită și mai bună, să te reînnoiești pe tine însuși și să fii gata și în stare să primești bunătățile cele viitoare și veșnice”²⁸).

Dacă în cugetele unora mai sunt încă rezerve față de o întoarcere către o mai deasă împărtășire, credem că harul dumnezeiesc va lumina mințile slujitorilor bisericești de înaltă trăire morală și vor găsi „calea întoarcerii către tradiția comună a Bisericii nedespărțite și ... Duhul Sfânt care întemeiază instituția Bisericii, va avea grijă de cele neputincioase”²⁹).

Credincioșii vin la Liturghie pentru că „nu pot continua pe calea vieții fără hrană și băutură cerească. Cuminecătura răspunde unor nevoi profunde, pe care numai credința personală le sesizează ... Ei, care se întorc de la Liturghie fără să primească pâinea vieții, înfometați, vor cădea epuizați pe drum ... desigur, epuizarea parohiei. Consecințele faptului că preoții nu invită pe credincioși cât mai des la primirea Împărtășaniei sunt grave. Preoții cunosc aceasta din propria lor experiență”³⁰).

Împărtășindu-se, credincioșii au simțirea prezenței lui Hristos și „crește în ei dorința de a-L revedea și întâmpina. Părinții Bisericii pun în relief această experiență covârșitoare a lui Hristos în comuniunea euharistică”³¹).

Remarcăm și ceea ce marele teolog ortodox, părintele profesor Dumitru Stăniloae răspundea referitor la acest lucru: „Cei mai râvnitori (credincioși) și cu viață cât mai curată se pot împărtăși și mai des, dar totdeauna după spovedanie și cu cel puțin patru zile de post anterior, dintre care numai două sunt de post deosebit (miercuri-vineri)”³². Deci Spovedania mai deasă, participarea la Sfânta Liturghie, împărtășirea atunci când sunt pregătiți, nădăduim și credem că „ar schimba fața lumii și ne-ar face mai buni”³³).

Iată de ce credinciosul ortodox trebuie să ia parte la Sfânta Liturghie a Bisericii, „încununarea tuturor laudelor”, tuturor slujbelor, făcând apoi din viața lui „o liturghie”³⁴), o slujire permanentă lui Dumnezeu, dar, mai ales, cei ce slujim Altarului reținem ceea ce ne îndemna Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Antonie Plămădeală: „Preotul este în Liturghie, în slujire continuă: în biserică, pe drum, în familie, în gândurile, în planurile și în toate activitățile lui”³⁵). O participare conștientă la Sfânta Liturghie ne va face să ne îndreptăm stilul, modul de viață, ne va întări în virtuți, va face pe orice credincios „integru, să se dăruiască pentru binele semenilor”³⁶).

Bineînțeles că împărtășirea nimănui nu poate fi condiționată de date fixe, căci „timpul împărtășirii – zicea Sfântul Ioan Gură de Aur – nu-l hotărăște sârbătoarea și praznicul, ci conștiința curată și viața fără vină ... să se curețe cu mai multe zile prin pocăință, rugăciune, milostenie și prin cugetarea la cele duhovnicești și să nu se mai întoarcă la ele...”³⁷), respectiv la păcatele, greșelile mărturisite, iar preotul duhovnic va fi de asemenea

foarte atent să nu dea „*mărgăritarele cele sfinte*” celor nevrednici, ci să procedeze canonic și cu multă prudență, mai ales la cei cu păcate grave, păcate de moarte, care nu manifestă reală căință.

În vremea contemporană, în multe Biserici ortodoxe s-a pus mare accent pe „*restaurarea teologiei euharistice, adică a învățaturii după care, în centrul vieții parohiale se află Euharistia*”³⁸⁾, urmărindu-se o participare mult mai activă la viața liturgică a Bisericii, cu o împărtășire mult mai frecventă, ceea ce ne va face să rezistăm mult mai puternic, cu puterea și harul lui Hristos în fața prozelitismului religios actual, în fața mișcărilor religioase contemporane (precum Martorii lui Iehova, de exemplu, care neagă *esența* creștinismului etc.

Morala tradițională sacră și duhul liturgico-sacramental al Bisericii noastre vor fi așezate ca un zid de „*piatră*” al Ortodoxiei în fața sincretismului religios modern, în fața pluralismului religios ce se crede „*ecumenic*”, în fața ateismului, apostaziei, violenței, homosexualității, în fața satanismului, înaintea haosului, decadenței și regresului moral al societății contemporane, ieșind astfel din criza spirituală în care sunt cuprinși unii dintre „*semenii*” noștri³⁹⁾.

Pentru toate acestea, spre a se ajunge la o înțeleaptă și cucernică împlinire a acestui deziderat de revenire pentru o mai deasă împărtășire și, mai ales, de a nu rămâne enoriaș ortodox neîmpărtășit în viața lui, rugăm pe Bunul Dumnezeu să ne călăuzească spre „*izvorul vieții creștine – Dumnezeiasca Liturghie*”, după cum ne îndeamnă Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist⁴⁰⁾ și să mărturisim în Biserica întregă: „*Am văzut lumina cea adevărată, am primit Duhul cel ceresc*”⁴¹⁾ spre a noastră mântuire în Hristos Iisus, Domnul nostru, Care nu este numai supremul conducător, ci a coborât la noi, S-a sălășluit printre noi și S-a dăruit pe Sine ca jertfă, făcându-ne prin ea părtași „*vieții Sale veșnice ... este o realitate mistică și istorică, aici, în trup, printre noi, în plinătatea dumnezeirii*”⁴²⁾.

Prin El și împreună cu El, hrănindu-ne tainic cu El prin Euharistie, ne întoarcem la chipul cel dintâi și la unirea cu Dumnezeu: „*Rămâneți în Mine și Eu voi rămâne în voi*” (Ioan XV, 4), acesta fiind și **remediul cel mai**

potrivit al reînnoirii creștine europene din perspectiva ortodoxă.

Iată, dar, pentru ce dimensiunea sacramentală și pastoral-misionară a Sfintei Liturghii, „*situarea ei în centrul vieții și activității preotului, ca soare al cultului divin și antrenarea credincioșilor la participare activă la Sfânta Euharistie, prin împărtășirea cât mai deasă cu Trupul și Sângele Domnului, dar cu pregătirea necesară*”⁴³⁾ cu formarea și păstrarea conștiinței de enoriaș⁴⁴⁾, va constitui revigorarea și înnoirea sufletelor, va face să devenim și să rămânem mădulare vii ale Bisericii, Biserică și cult spre care Occidentul secularizat își îndreaptă privirile cu admirație, la loc de cinste așezându-se spiritualitatea românească.

Pr. Asist. Dr. Gheorghe Ispas

NOTE

1. A se vedea pentru aceasta și articolul Pr. Toma STOICA, *Televizorul – o cetate a Sodomiei*, în „Vestitorul Ortodoxiei”, anul XIV (2002), nr. 285, p.4-5.
2. Gheorghe Vasilescu, *Biserica și starea societății de azi*, în „Almanah bisericesc”, Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor, 1995, p. 206.
3. A se vedea *Cartea de rugăciuni*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999, p.173. De asemenea, *Învățătura de credință creștin ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1952, p.338 și edițiile ulterioare.
4. Alexander SCHMEMANN, *Euharistia – Taina Împărăției*, traducere de Pr. Boris Răduleanu, Editura Anastasia, București, 1999, p.233.
5. Pr. Prof. Dr. Nicolae D. NECULA, *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. I, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1996, p. 190.
6. *Ibidem*, p. 191.
7. Pr. Dr. Ștefan BUCHIU, *Ortodoxie și Secularizare*, Editura Libra, București, 1999, p. 150.
8. P. S. ANDREI, Episcopul de Alba-Iuliei (în prezent Arhiepiscop), *Dreapta Judecată*, introducere la lucrarea Arhim. Ioan IOVAN, *Sfânta Împărtășanie*, Alba Iulia, f.a., p.5.
9. *Liturghier*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000, p. 10. A se vedea și Pr. Prof. Dr. Petre VINTILESCU, *Liturghierul explicat*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1972, p. 170.
10. Prof. Dr. Iorgu IVAN, *Învățămintele și foloasele duhovnicești pentru cei care participă la Sfânta Liturghie*, în „Îndrumătorul Pastoral”, Arhiepiscopia Bucureștilor, București, 1981, p. 254.
11. *Ibidem*.
12. Pr. Conf. Dr. Vasile GORDON, *Mergând, învățați ... (Predici)*, Editura Universității din București, București, 2001, p. 222.
13. Pr. Prof. Dr. Petre VINTILESCU, *Funcțiunea catehetică a Liturghiei*, în „Studii Teologice”, anul II (1949), nr. 1-2, p. 18.

14. Conform rugăciunii Sfântului Simeon Metafrastul (a treia după primirea dumnezeieștilor Taine); a se vedea *Liturghierul*, ed. cit., p. 298.
15. Pr. Prof. Dr. Petre VINTILESCU, *Liturghierul explicat*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1972, p. 324 – 325.
16. SFÂNTUL SIMEON AL TESALONICULUI, *Despre slujba îngropării*, apud Pr. Prof. Dr. Petre VINTILESCU, *Împărtășirea la Sfânta Liturghie privită sub aspectul spiritualității creștine*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXXX (1963), nr.9-10, p. 969.
17. Apud Pr. Prof. Dr. Petre VINTILESCU, *Împărtășirea la Sfânta Liturghie...*, p.970. A se vedea și *Mărturisirea de credință a Bisericii Ortodoxe*, 1642, traducere de Prof. Alexandru ELIAN, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 87.
18. *Mărturisirea de credință ...*, p.88.
19. Arhim. Benedict GHIUȘ, *Condițiile comuniunii euharistice după învățătura Bisericii noastre*, în „Mitropolia Olteniei”, anul XXX (1978), nr.4-6, articol preluat în vol. „Îndrumarul duhovnicului”, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2000, p. 179.
20. *Ibidem*, p. 181.
21. Pr. Prof. Dr. Petre VINTILESCU, *Împărtășirea la Sfânta Liturghie ...*, p. 971.
22. SFÂNTUL IGNATIE TEOFORUL, *Epistola către Efeseni*, în *Scrierile Părinților Apostolici*, colecția „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, p. 164.
23. Arhim. Gherontie GHENOIU, *Îndrumătorul bunului creștin*, Editura Mănăstirii „Sfântul Nicolae – Sitaru”, f.a., p. 31.
24. Pr. Prof. Dr. Spiridon CÂNDEA, *Liturghie, liturghisire, liturghier și liturgică*, în „Mitropolia Banatului”, anul XIV (1964), nr. 9-10, p. 587.
25. Apud Pr. Prof. Dr. Petre VINTILESCU, *Împărtășirea la Sfânta Liturghie ...*, p.975.
26. În lucrarea *Despre dumnezeiasca Împărtășire cu Preacuratele lui Hristos Taine*, Editura „Ortodoxos Kypseli”, Tesalonic, 1992, reeditată la Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2001, în colecția „Isvoare duhovnicești”, cu un cuvânt introductiv al Î.P.S. SERAFIM, p. 35.
27. *Ibidem*, p. 59.

28. *Ibidem*, p. 86.

29. Dr. DAMASKINOS PAPANDREOU, Mitropolitul Elveției, *Sfântul și Marele Sinod al Ortodoxiei: Tematică și lucrări pregătitoare*, cu o prefață de Î. P. S. DANIEL, Mitropolitul Moldovei, Editura Trinitas, Iași, 1998, p. 101.

30. Pr. Prof. Dr. Ion BRIA, *Ortodoxia în Europa. Locul spiritualității române*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1995, p. 225.

31. *Ibidem*, p.226.

32. În *Convorbiri duhovnicești*, vol. II, alcătuit de Protosinghelul Ioanichie BĂLAN, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1990, p.64.

33. P.S. ANDREI, prefața *Mărturisiți-vă Domnului că este bun*, prefață la lucrarea Pr.Prof.Dr. Petre Vintilescu, *Sposedanie și duhovnicie*, Episcopia Ortodoxă Română de Alba Iulia, 1995, p.24.

34. Când ieșim din biserică („Cu pace să ieșim!”; „Ite missa est!”), noi intrăm în alt mod de „liturghie”, de slujire, care este „Liturghia după Liturghie”, așa cum ne prezintă și Pr.Prof. Dr. Ion Bria, în lucrarea sa cu același nume, Editura Athena, București, 1996, p.26.

35. Î.P.S. Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, Mitropolitul Ardealului, *Preotul în Biserică, în lume, acasă*, Tiparul Tipografiei Eparhiale Sibiu, 1996, p. 92.

36. † VASILE COMAN, Episcopul Oradiei, *Însemnătatea Sfintei Liturghii în viața credincioșilor*, în „Mitropolia Olteniei”, anul XXVIII, col 755, apud Pr.Prof.Dr. Petre Vintilescu, *Sfânta Împărtășanie în spiritualitatea creștină. Deasă sau rară împărtășire?*, în „Studii Teologice”, anul V (1953), nr. 5-6, p. 399.

38. Mitropolit EMILIANOS TIMIADIS, *Preot, parohie, înnoire*, traducere de Paul Brusanowski, Editura Sophia, București, 2001, p.6

39. Pentru cele menționate, a se vedea și Ierom. Serafim ROSE, *Ortodoxia și religia viitorului*, Tipografia Centrală „Cartea Moldovei”, Chișinău, 1995, p. 6-7.

40. În vol. VI din *Pe treptele slujirii creștine*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 8-106.

41. A se vedea *Liturghierul*, ed.cit.; Pr.Prof.Dr. Ene BRANIȘTE, *Participarea l Liturghie*, în colecția „Clasici ai teologiei românești”, vol. III, Editura România Creștină, București, 1999 (preluare a lucrării autorului din 1949).

42. Nicolae ARSENIIEV, *Descoperirea vieții*, traducere de Lidia și Remus Rus, Editura și Remus Rus, Editura Credința noastră, București, 1991, p. 71.

43. Pr.Prof.Dr. Nicolae D. NECULA, *Cerințe ale pastorației contemporane în mediul urban*, în „Almanah bisericesc”, Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor, 1999,

p. 101.

44. A se vedea pentru aceasta Pr. Prof. Dr. Nicolae D. NECULA, *Parohia – spațiu de activitate pastoral misionară a preotului*, în „Glasul Bisericii”, anul LVII (2001), nr. 1-4, p. 71-74.

BIBLIOGRAFIE

1. AGHIORITUL, Sfântul NICODIM, *Despre dumnezeiasca Împărtășire cu Preacuratele lui Hristos Taine*, Editura „Orodoxos Kypseli”, Tesalonic, 1992, reeditată la Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2001, în colecția „Isvoare duhovnicești”, cu un cuvânt introductiv al Î. P. S. SERAFIM JOANTĂ.

2. † ANDREI, Episcopul de Alba-Iuliei (în prezent Arhiepiscop), *Dreapta Judecată*, introducere la lucrarea Arhim. Ioan IOVAN, *Sfânta Împărtășanie*, Alba-Iulia, f.a.

3. Idem, *Mărturisii-vă Domnului că este bun*, prefață la lucrarea Pr. Prof. Dr. Petre Vintilescu, *Sposedanie și duhovnicie*, Episcopia Ortodoxă Română de Alba Iulia, 1995.

4. ARSENIIEV, Nicolae, *Descoperirea vieții veșnice*, traducere de Lidia și Remus Rus, Editura Credința noastră, București, 1991.

5. BRANIȘTE, Pr. Prof. Dr. Ene, *Participarea la Liturghie*, în colecția „Clasici ai teologiei românești”, vol. III, Editura România Creștină, București, 1999 (preluare a lucrării autorului din 1949).

6. BRIA, Pr. Prof. Dr. Ion, *Liturghia după Liturghie*, Editura Athena, București, 1996.

7. Idem, *Ortodoxia în Europa. Locul spiritualității române*, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1995.

8. BUCHIU, Pr. Dr. Ștefan, *Ortodoxie și Secularizare*, Editura Libra, București, 1999.

9. CÂNDEA, Pr. Prof. Dr. Spiridon, *Liturghie, liturghisire, liturghier și liturgică*, în „Mitropolia Banatului”, anul XIV (1964), nr. 9-10, p. 587-591.

10. *Carte de rugăciuni*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999.

11. COMAN, † VASILE, Episcopul Oradiei, *Însemnătatea Sfintei Liturghii în*

viața credincioșilor, în „Mitropolia Olteniei”, anul XXVIII (1976), nr.3-4, p. 175 – 185.

12. *Convorbiri duhovnicești*, vol. II, alcătuit de Protosinghelul Ioanichie BĂLAN, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1990.

13. GHENOIU, Arhim. Gherontie, *Îndrumătorul bunului creștin*, Editura Mănăstirii „Sfântul Nicolae – Sitaru”, f.a.

14. GHIUȘ, Arhim. Benedict, *Condițiile comuniunii euharistice după învățătura Bisericii noastre*, în „Mitropolia Olteniei”, anul XXX (1978), nr. 4-6, articol preluat în vol. „Îndrumarul duhovnicului”, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2000.

15. GORDON, Pr. Conf. Dr. Vasile, *Mergând, învățați ... (Predici)*, Editura Universității din București, București, 2001.

16. IVAN, Prof. Dr. Iorgu, *Învățămintele și foloase duhovnicești pentru cei care participă la Sfânta Liturghie*, în „Îndrumătorul Pastoral”, Arhiepiscopia Bucureștilor, București, 1981.

17. *Învățătura de credință creștin ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1952.

18. *Liturghier*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000.

19. *Mărturisirea de credință a Bisericii Ortodoxe*, 1642, traducere de Prof. Alexandru ELIAN, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 87.

20. NECULA, Pr. Prof. Dr. Nicolae D., *Cerințe ale pastorației contemporane în mediul urban*, în „Almanah bisericesc”, Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor, 1999.

21. Idem, *Parohia – spațiu de activitate pastoral misionară a preotului*, în „Glasul Bisericii”, anul LVII (2001), nr. 1-4, p. 60-77 și în „Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian a Universității din București”, Editura Universității din București, București, 2001, p. 499-515.

22. Idem, *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. I, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1996.

23. PAPANDREOU, Dr. DAMASKINOS, Mitropolitul Elveției, *Sfântul și Marele Sinod al Ortodoxiei: Tematică și lucrări pregătitoare*, cu o prefață de Î.P.S. DANIEL, Mitropolitul Moldovei, Editura Trinitas, Iași, 1998.

24. PLĂMĂDEALĂ, Î.P.S. Dr. ANTONIE, Mitropolitul Ardealului, *Preotul în*

Biserică, în lume, acasă, Tiparul Tipografiei Eparhiale Sibiu, 1996.

25. ROSE, Ierom. Serafim, *Ortodoxia și religia viitorului*, Tipografia Centrală „Cartea Moldovei”, Chișinău, 1995.

26. SCHMEMANN, Alexander, *Euharistia – Taina Împărăției*, traducere de Pr. Boris Răduleanu, Editura Anastasia, București, 1999.

27. SFÂNTUL IGNATIE TEOFORUL, *Epistola către Efeseni*, în *Scrierile Părinților Apostolici*, colecția „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979.

28. STOICA, Pr. Toma, *Televizorul – o cetate a Sodomei*, în „Vestitorul Ortodoxiei”, Anul XIV (2002), nr. 285, p. 4-5.

29. † TEOCTIST, *Pe treptele slujirii creștine*, vol. VI, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992.

30. TIMIADIS, Mitropolit EMILIANOS, *Preot, parohie, înnoire*, traducere de Paul Bruszanowski, Editura Sophia, București, 2001.

31. VASILESCU, Gheorghe, *Biserica și starea societății de azi*, în „Almanah bisericesc”, Sfânta Arhiepiscopie a Bucureștilor, 1995.

32. VINTILESCU, Pr. Prof. Dr. Petre, *Funcțiunea catehetică a Liturghiei*, în „Studii Teologice”, anul II (1949), nr. 1-2, p. 17-33.

33. Idem, *Împărtășirea la Sfânta Liturghie privită sub aspectul spiritualității creștine*, în „Biserica Ortodoxă Română”, anul LXXX (1963), nr. 9-10, p. 962-976.

34. Idem, *Liturghierul explicat*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1972.

35. Idem, *Sfânta Împărtășanie în spiritualitatea creștină. Deasă sau rară împărtășire?*, în „Studii Teologice”, anul V (1953), nr. 5-6, p. 382-406.

SECULARISMUL, RELIGIA PUTERII ȘI CRIZA ECOLOGICĂ *premise doctrinare, atitudini mentale*

Eseul de față reprezintă încercarea de a cerceta premisele și istoria uneia dintre cauzele eficiente care au condus civilizația contemporană în pragul dezastrului ecologic. O adevărată evidență a culturii noastre¹⁾, criza ecologică exprimă eșecul relațiilor dintre om și ecosistem. Spre deosebire de epocile trecute, puterea tehnostiinței, utilizată irațional, i-a permis omului să afecteze grav fundamentele vieții pe Terra. Ceea ce interesează demersul de față e însă faptul că această situație este uneori privită ca urmare directă a manierei în care teologia creștină a înțeles raporturile dintre Dumnezeu, om și creație. Astfel, diverse voci din cercurile ecologiste acuză creștinismul de a fi creat condițiile pentru cumplitele abuzuri față de mediul înconjurător. Și, în fapt, pentru că teologiile occidentale au încercat o revenire pe scenă – după marea înfrângere suferită în fața științelor moderne – prin justificarea demersurilor științei și ale tehnologiei moderne²⁾, tot mai des creștinismul este acuzat de a fi fost promotorul factorilor care au produs criza ecologică. Acuzatorii pretind, în schimb, că o revrăjire a lumii, o reîntoarcere la păgânism, este singura soluție pentru criza ecologică³⁾.

Ceea ce vreau să afirm aici este faptul că, deși aceste acuze sunt până la un punct justificate, instrumentele care au condus către criza ecologică au

fost create exclusiv de civilizația modernă seculară. Din punctul de vedere al teologiei, criza relației omului cu mediul indică o tensiune în relația omului cu Dumnezeu⁴⁾. Așa încât premisele crizei trebuie căutate în ideologiile seculariste care au bântuit Europa de la începuturile modernității. Nu se poate purcede la depășirea acestei probleme fără cunoașterea adevăratelor sale cauze. De asemenea, nu se poate discuta abrupt despre secularism, în afara contextului mental occidental căruia îi aparține.

Dualism și supranaturalism

Lumea modernă este caracterizată de obicei ca operând cu criterii naturaliste. Totul, în judecățile modernității, este dominat de o axiologie ce refuză permanent orice valori care au atingere cu spiritualitatea, cu credința și transcendentul, preferând să privească lucrurile numai sub aspectul cercetării empirice și al eficienței, al exploatării pragmatice. Fără sens, fără lumina transfiguratoare a perspectivei teologice, omul și lumea se înfățișează astăzi reduse la statutul de obiecte manevrabile după exigențele și calculele reci ale rațiunii autonome.

Construită pe un “natural” spirit dualist⁵⁾, înscris în cea mai secretă și în același timp cea mai performantă structură mentală a sa, civilizația occidentală s-a manifestat, încă de la începuturile sale⁶⁾, ca oscilând mereu între frumusețea trecătoare dar concretă și palpabilă a pământului, și splendoarea nevăzută a cerului. În mijlocul evului barbar al migrațiilor și al mizeriei, se țeseau simultan speranța și visul paradisiului de sus, coborât în lume sub forma imperiului divin, în stare să asigure stabilitate sau permanență în acel peisaj generalizat al nesiguranței⁷⁾.

În acest vis se prelungeau înțeleșurile conferite Bisericii deja de către fericitul Augustin, în *De civitate Dei*, văzută drept singura legatară a imperiului muribund al Cezarilor. Când neamurile Occidentului s-au liniștit, acest vis era deja puternic, operând autoritar în privința tuturor aspectelor vieții omenești. În numele acestui vis, viața de aici trebuia disprețuită, marginalizată, reprimată, abandonată; pentru acest vis, evidența însăși a

problemelor cotidiene trebuia camuflată în umbra unui ideal angelic, manifestat în celibatul preoților, în spiritualitatea dezincarnaționistă a lui Anselm și în mistica stigmatelor hristice⁸).

O foarte concretă lume văzută, o foarte concretă societate eclesială și laică, din ce în ce mai bine organizată, însă dominată de obsesia nevăzutului, a supranaturalului. Instituțiile bisericesti și profane începeau să funcționeze din ce în ce mai eficient – și poate nu este deloc întâmplător faptul că augmentarea puterii papale se petrecea la fel de repede ca extinderea și consolidarea sfântului imperiu roman de națiune germană –, însă toate aceste progrese erau atribuite unilateral grației divine, unui Creator atotputernic care (avea să se afirme destul de curând aceasta) a dat lumii de la bun început o așa perfectă organizare, încât nici el și nici omul nu prea mai aveau ce face. Totul era dat, prescris, operat de sus, influențat de frâul nevăzut al supranaturalului⁹).

Teza aceasta nu mai avea multe lucruri în comun cu sensul biblic al creației și cu evidența – incontestabilă, pentru creștinătatea răsăriteană – permanentei prezențe active a lui Dumnezeu în creația sa, fiind mai degrabă o viziune reduționistă asupra realității, o comoditate mentală. Nikolai Berdiaev avea să constate că teza supranaturalistă face inutilă prezența Creatorului și lipsită de sens creația, o viziune care nu poate concepe progresul, înobilarea creației prin înaintarea acesteia în comuniunea cu Dumnezeu¹⁰).

Supranaturalismul occidental, la început un fel de gândire instinctivă, dar de inspirație platonist-creștină, a devenit treptat o filosofie (într-un sens destul de restrictiv, specializat, trădând spiritul filosofiei clasice, cum observă Pierre Hadot¹¹), un sistem raționalist și raționalizator. Întemeindu-se cu mai multă sau mai puțină îndreptățire pe autoritatea – “de sus” – a revelației dumnezeiești, teologia occidentală (romano-catolică), angajată în slujba consolidării primatului roman în orice problemă bisericască și laică, a ajuns să absolutizeze “operația” de sus în jos, afirmând, prin tomism, că grația supranaturală acționează aproape irezistibil asupra voinței umane. Față de teza augustinienilor, mai moderată, despre “premoțiunea morală”,

potrivit căreia harul atrage voința omenească prin faptul că o încântă cu promisiunea recompenselor divine, tomiștii riguroși vorbeau despre o “premoțiune fizică”, de o forțare supranaturală a libertății¹²).

Era larg deschisă calea pentru un control din ce în ce mai puternic exercitat de autoritatea Bisericii asupra tuturor dimensiunilor vieții omenești¹³). De la supremația pontifului roman asupra celorlalți episcopi la sfânta inchiziție și la mântuirea prin foc, de la practica indulgențelor la *index librorum prohibitorum*, de la cearta pentru investitură la pretenția scolasticii de a fi știință eternă și filosofie netrecătoare, toate acestea sunt consecințele și manifestările vechiului supranaturalism, devenit pârghe pentru afirmarea puterii Bisericii în lume.

Paradisul ceresc, anul 1000 și obsesia paradisului terestru

Dincolo de pretenția supranaturalității se desfășura însă un proces accentuat de imanentizare a gândirii apusene, evident măcar în periculoasa disertație ipotetică a școlăștilor: *etiamsi Deus non daretur*¹⁴). Procesul acesta, al mutării centrului de greutate dinspre nevăzut și supranatural spre vizibil și natural – ca și când primii termeni nu au avut alt rol decât acela de a-i justifica pe cei din urmă –, avea să se facă simțit încă din prejma anului 1000, pe acel fond dualist al așteptării Ierusalimului ceresc. Evenimentele sunt descrise cu deosebită pătrundere de savantul creștin, Alexandru Mironescu:

În pragul anului o mie, lumea occidentală aștepta nerăbdătoare a doua venire a Domnului. Noi, cei de acum, nu mai putem avea o imagine fidelă a ceea ce a însemnat în vremea aceea, stimulată de o misterioasă tensiune internă, așteptarea celei de a doua veniri a Mântuitorului¹⁵). Apropierea înfricoșatei judecăți stârnise printre oameni o fierbere pe care numai din ușurință am putea-o asemăna cu nebunia. Ar trebui să ducem mai departe, cu închipuirea, desfășurarea acestui uimitor și grandios spectacol, ca să înțelegem ce s-a petrecut în sufletul acelor oameni, când – în dangătul clopotelor din puterea nopții, care vestea sfârșitul a o mie de ani, care trebuia să fie sfârșitul lumii – Hristos n-a venit!

Ceva s-a prăbușit, atunci, în sufletul oamenilor. Omul întreg de până atunci s-a sfâșiat și s-a separat de lumea nevăzută în care crescuse, întorcându-se dinspre ea și orientându-și privirile către ceea ce socotise până atunci a fi fost o deșertăciune a deșertăciunilor: lumea văzută. Desigur, nimeni nu trebuie să-și închipuie că a doua zi fața lumii s-a schimbat. Răsturnările acestea nu sunt lucruri care să se așeze dintr-o dată într-o altă albie, reclamând și inaugurând de fapt o nouă perioadă lungă de timp, cum s-a și întâmplat. O nouă lume însă a început din noaptea aceea, iar procesul izbucnit acum aproape o mie de ani dănuie încă sub ochii noștri. Chiar așa-numita Renaștere și chipul omului modern se află acolo, în embrion. Omul s-a hotărât astfel să renunțe la bucuriile promise de Dumnezeu și neînchipuite ale paradisului ceresc, pentru a le căuta cu perseverență, prin toate mijloacele minții, pe cele din viața aceasta¹⁶.

Cutremurată, dezamăgită de eșecul așteptărilor sale – fabricate și întreținute de cosmologia sa dualistă și de accentul pe supranatural –, lumea occidentului s-a văzut dintr-o dată restrânsă la ea însăși, la propria sa natură. De acum nu mai părea doar că Dumnezeu și-a întors fața dinspre poporul său, cum încă mai credeau evlavioșii anului 1000. Părea că, din voia și în absența lui Dumnezeu, occidentului i se revelase marea datorie de a prelua frâiele propriei sale organizări și desfășurări. Era ca și cum trecuse brusc dinspre copilărie la maturitate, dinspre ascultarea necondiționată (cum se și imaginase pe sine față de chipul cioplit al unui Dumnezeu răzbunător, expert în dreptul roman) spre dreptul la opinie.

Conținutul și sensul acestei mutații sunt foarte bine surprinse de Georges Duby. E vorba, în esență, de o modificare structurală, pentru secolele următoare, a “nuanțelor creștinismului”, marcată de împingerea Tatălui atotputernic într-un plan îndepărtat (ca patron nevăzut și discret al noii orientări)¹⁷, mișcare urmată de ascunderea dumnezeirii lui Hristos, pentru ca umanitatea Fiului să capete treptat și din ce în ce mai pregnant “prezență și apropiere”. “Creștinătatea occidentului, bântuită de Ierusalimul viselor sale, descoperirea Ierusalimul terestru și, prin el, pe Iisus cel viu”¹⁸; călătorind spre Sfântul Mormânt, creștinătatea occidentală se lansa de fapt

întru cucerirea lumii văzute. Textual, DUBY arată că,

“în așteptarea sfârșitului lumii, s-a realizat o convertire radicală a valorilor creștinismului. Umanitatea se mai prosternă încă în fața unui Dumnezeu teribil, magic și răzbunător, care o domină și o strivește. Dar începe să-și făurească imaginea unui Dumnezeu devenit om, care-i seamănă mai mult și pe care va îndrăzni în curând să-l privească în față. Ea se angajează pe lungul drum eliberator ce o va duce mai întâi spre catedralele gotice, spre teologia lui Toma d’Aquino, a lui Francesco d’Assisi, apoi, urmând diferitele forme de umanism, spre toate progresele științei, politicii și socialului, pentru a ajunge, în sfârșit, dacă ne gândim bine, la valorile ce stăpânesc cultura noastră actuală”¹⁹⁾.

În aceste condiții, anul 1000 al mântuirii reprezintă

“începutul unei întoarceri majore, trecerea de la religia rituală și liturgică a lui Carol cel Mare și a așezământului de la Cluny – la o religie a acțiunii, întrupată, religia pelerinilor Romei, a Sfântului Iacob și a Sfântului Mormânt, a apropiatelor cruciade. În mijlocul teroriilor și a fantasmelor, o primă percepție despre ceea ce înseamnă demnitatea omului. Aici, în această beznă, în această tragică sărăcie și sălbăticie, încep pentru secolele care vor veni victoriile gândirii europene”²⁰⁾.

Transpunerea visului despre paradisul ceresc într-o nouă versiune, mai concretă, a paradisului terestru, este un fenomen care nu poate fi însă înțeles numai prin dezamăgirea trăită de lumea occidentului atunci când așteptările sale supranaturaliste nu s-au împlinit, deși aspectul la care vreau să mă refer nu e separat de această dezamăgire. Este vorba de faptul că tocmai neîmplinirea previziunilor spiritualismului a condus către o reinterpretare a mitului paradisiac elaborat de Augustin. Jean Delumeau sesizează, de altfel (și am văzut observații similare la DUBY), faptul că mitul paradisului pământesc nu este tocmai un vis lăaturalnic, ci una dintre coordonatele constitutive gândirii occidentale. El spune că visurile oamenilor sunt parte a istoriei lor și explicative pentru multe dintre faptele lor²¹⁾. Cruciadele, epoca marilor descoperiri geografice, căutarea țării Eldorado, idealul progresului permanent, toate acestea au o relație mai mult sau mai puțin explicită, însă

reală, cu visul paradisului pământesc.

Spre deosebire de Părinții orientali, atrași mai cu seamă spre interpretarea mistică a paradisului, observă Delumeau, teologii occidentali, începând cu Lactanțiu și Augustin, au luat drept bune descrierile în stil realist (*corporaliter*) ale lui Pseudo-Vasile, ajungând să amalgameze tema biblică a Edenului cu miturile greco-latine despre Câmpiile Elizee și Insulele celor fericiți²²). Deși unii cărturari (cum este cazul lui Isidor al Sevillei) au încercat să se delimiteze de o asemenea confuzie, aceasta s-a produs totuși la nivelul imaginarului colectiv: “în secolele al IV-lea, al V-lea și al VI-lea, o întregă pleiadă de poeți – latini și creștini – evocă paradisul terestru cu accente virgiliene, asociind cu succes datele Genezei cu tradiția greco-latină”²³).

Înclinând inițial și explicit pentru interpretarea dublă a paradisului, spiritual și material (cf. *De Genesi ad litteram*, VIII)²⁴), Augustin a ajuns, în efortul de a contrapune ontologiei pesimiste a maniheilor o versiune biblică a bunătății creației lui Dumnezeu (cf. *De Genesi contra Manicheos*, II), să accentueze unilateral imaginea pământescă a paradisului. Soluție rezonabilă, posibil, în condițiile controverselor cu maniheii, însă cu urmări serioase pe termen lung.

“Pentru generații și generații de creștini din spațiul occidental – comentează Delumeau –, afirmațiile acestea ale sfântului Augustin au reprezentat adevăruri infailibile. Ele au avut un impact hotărâtor asupra spiritelor care au contribuit de-a lungul secolelor la modelarea convingerilor colective”²⁵).

Prezent în gândirea lui Toma d’Aquino și localizat fantezist de cartografia medievală, căutat de Marco Polo și de Cristofor Columb, raționalizat apoi de gândirea renașcentistă, paradisul terestru a rămas visul însuflețitor pentru multe dintre realizările civilizației occidentale, în pofida faptului că, sub impactul luminismului și al științei moderne, mitul a fost abandonat formal. Resurgența naturismelor de tot felul, utilizarea narcoticelor, plantele agențiilor de voiaj, toate evocă paradisul, mărturisind puternic care sunt, în subtextul întreprinderilor sale, factorii care motivează modernitatea.

Elemente antropologice

Înainte de a trece la descrierea mutației spre “naturalism”, cred că nu este de prisos, în prelungirea anterioarei discuții despre paradis, să mă opresc un moment asupra mutației petrecute în cadrul antropologiei occidentale. Această mutație poartă, evident, semnele transformării visului occidental al paradisului ceresc în imaginea pământească despre care tocmai am vorbit.

Pe linia aceluiași Augustin, profund îndatorat totuși experienței sale maniheice, și a antropologiei pesimiste a acestuia (interpretată numai din perspectiva căderii; reflex invers al ideii paradisului hiperbolizat), occidentul a profesat multă vreme o antropologie supranaturalistă, potrivit căreia omul, deși creația lui Dumnezeu, nu avea prin natură nimic care să-l ridice peste instinctivitatea bestiiilor²⁶). Tot ceea ce caracteriza situația lui paradisiacă – înțelepciunea desăvârșită, morala ireproșabilă și nemurirea – era provenit din grația divină, fără vreun efort al omului însuși²⁷). În acest context, părea că erezia pelagiană²⁸), combătută și condamnată de Augustin, nu mai putea cunoaște vreun revirement.

Impresionant este faptul că, pe fondul mutației înregistrate în jurul anului 1000, o dată cu umanizarea chipului lui Iisus (și a istorizării destinului Bisericii romane²⁹), avea să fie redescoperit și omul. Teza scolastică a pierderii grației supraadăugate deschidea posibilitatea înțelegerii faptului că natura umană era invariabil bună, ba chiar caracterizată de o oarecare autonomie (teza cardinalului Bellarmin despre *natura pura*), de vreme ce păcatul nu a atins-o propriu-zis (păcatul are doar consecințe existențiale, nu și esențiale). Treptat, în versiunea molinistă, omul avea să recapete din partea teologiei statutul de ființă creată de Dumnezeu și chemată să se întoarcă liber, în virtutea naturii sale bune, spre Creatorul său³⁰). Umanitatea înceta să mai fie *massa damnata* a lui Augustin și a reformatorilor, însă de acum părea că, în stil pelagian, ea avea să aibă din ce în ce mai puțin nevoie de Dumnezeu pentru realizarea propriei desăvârșiri.

Primele semne ale întoarcerii spre sine, ale victoriei și maturității

omului, se arătau în “productivitatea” meritorie a sfinților³¹⁾, care avea să lase curând locul eficienței civilizației tehnologice. În fond, ceea ce caracterizează modernitatea naturalistă este pe de o parte ideea de realizare a paradisiului pământesc prin forțe proprii, iar pe de alta, și corelativ, ideea eficienței tehnologice. Prin aceste două elemente se manifestă însă un întreg program mental, evident cu mult înainte de zorii modernității.

Cunoaștere și putere

Intenționez să examinez acum spiritul acestei întoarceri, după care discuția propriu-zisă, despre conținutul opțiunii naturalist-seculare. Obișnuită timp de aproape un mileniu să aplice grila supranaturalistă, mai apoi dezamăgită de profețiile dualismului și în cele din urmă încredințată că i se revelase o cale nouă, aceea a încrederii în sine, lumea occidentală a început să deconstruiască toate certitudinile sale de până atunci, păstrând numai ceea ce era convenabil – firul director al identității culturale a occidentului, s-ar putea spune –, aspirația (stimulativă) spre paradis. Această aspirație a fost tradusă în termenii progresului cunoașterii și puterii, traducere manifestă în celebra concluzie baconiană, *tantum possumus quantum scimus*.

Ieșită din stadiul larvar, infantil, mintea occidentului se credea liberă de orice dogme, autarhică, netradițională (sau, antitradițională, cum observă Cristian Bădiliță³²⁾), stăpână pe propriul său destin și al lumii. Metoda raționalistă a școlărilor a pregătit mai mult sau mai puțin conștient premisele deismului (filosofia absenței lui Dumnezeu, permisivă pentru afirmarea netutelată a omului) și ale criticismului luminist. [Are toată dreptatea Étienne Gilson atunci când observă că drepturile cugetării libere au fost cucerite de filosofia scolastică pentru lumea modernă și nu de aceasta din urmă prin propriile puteri³³⁾.] Luminismul nu accepta o altă autoritate în privința cunoașterii cea a judecăților minții, deși modernitatea a ajuns rapid, în câmpul științei, la obsesia empiristă a experimentului. Erau înlăturate barierele unei teologii perimate, însă mintea occidentală se închidea astfel în

propriile limite, înțelese o vreme, triumfalist, ca ne-limite.

Raționalizând și experimentând, occidentul se întorcea din ce în ce mai hotărât spre lumea văzută, spre natură și biologie, uitând – cu totul înrobite unor metode reduționiste – că mai există și lucruri care nu pot intra în canoanele sale. De acum, totul se judeca din perspectivă exclusiv naturală. Karl Hauschildt consideră că secularizarea, simplificarea naturalistă a realității, a eliberat un enorm potențial al conștiinței europene, punându-l în slujba înțelegerii științifice și a transformării lumii³⁴). Din păcate, cum vom vedea puțin mai încolo, a fost degajat și un important potențial distructiv pentru interioritatea umană.

Universul infinit și naturalizarea valorilor

Un factor important în susținerea acestei întoarceri îl constituie marea descoperire modernă a infinității universului.

Vehiculată încă de cardinalul Nicolaus Cusanus, reluată apoi de Giordano Bruno, Galileo Galilei etc., ideea infinității universului s-a dovedit a fi lovitura de moarte dată nu numai cosmografiei antice, preluată de șolaști ca dogmă, ci întregului cosmos mental european. Fără limite și descentrat, universul devenea dintr-o dată – din așternut pentru picioarele Domnului și loc plăcut al dăinuirii vremelnice a omului – străin, fără sens și apăsător pentru conștiință. Vechea reprezentare a ierarhiilor ontologice dispărea, și o dată cu aceasta tot ceea ce însemnau certitudine și scară de valori. Mai precis, într-o lume exclusiv naturală, omogenă și compactă, părea a fi cu totul imposibil să se mai discute despre spirit și materie, despre a alege între bine și rău, despre responsabilitatea morală. Dacă se mai vorbea încă de Dumnezeu, savanții și filosofii pioși (sau poate, unii, doar ironici) îi rezervau numai rolul de “prim mișcător”, în stare să stabilească “cele mai potrivite legi” pentru constituirea creației sale, dar fără a mai avea și posibilitatea să se implice în mersul universului³⁵).

Procesul este descris fără ocolișuri de Alexandre Koyré, în comentariul asupra disputei celebre dintre Newton, reprezentant al științei “pioase”, care

făcea apel la soluția mistică a prezenței divine creatoare și neîncetate (conceptul de creație continuă), și Leibniz, reprezentant al filosofiei deiste, care vedea un nonsens în ideea necesității prezenței divine în “cea mai bună dintre toate lumile posibile”. Koyré arată că știința newtoniană a ajuns în cele din urmă să justifice afirmațiile lui Leibniz: orologiul lumii nu mai cerea nici să fie întors, nici să fie reparat. “Arhitectul divin” părea să aibă din ce în ce mai puțin de făcut într-o lume autonomă, capabilă să renunțe la serviciile lui, transformându-se din proniator într-un simplu spectator pasiv (“un Dumnezeu leneș”) al grandioasei desfășurări – deterministe – a universului.

“Universul infinit al Noii Cosmologii – observă sarcastic Koyré –, infinit în Durată ca și în Întindere, în care materia eternă se mișcă fără scop și fără plan în spațiul etern, după legi eterne și necesare, moștenise ceva din toate atributele ontologice ale lui Dumnezeu. Dar numai din acestea: cât despre celelalte, părăsind Lumea, Dumnezeu le-a luat cu El”³⁶).

Pe acest fond mental, Dumnezeu a fost înlocuit cu zeița Natură. Interesant este că, observă la rândul său Karl Popper, refuzând heliocentrismul și urmările acestuia, Francis Bacon – profetul religiei secularizate a științei – ajunsese pe un alt drum la aceleași concluzii: știința despre Dumnezeu a fost înlocuită cu știința despre Natură, astfel încât legile divine au făcut loc legilor naturale. Puterea lui Dumnezeu a fost înlocuită cu forțele Naturii, pentru ca, ceva mai târziu, planul lui Dumnezeu să fie înlocuit cu selecția naturală. Determinismul teologic a fost înlocuit cu cel științific, iar credința cu predictibilitatea Naturii. Pe scurt, omnipotenței și omniscienței lui Dumnezeu le-au luat locul omnipotența naturii și omnisciența virtuală a științelor naturale³⁷).

Această schimbare a făcut imposibilă orice judecată de ordin spiritual, așa încât este de înțeles efortul disperat dar tardiv al teologiei de a condamna promotorii noii viziuni despre lume ca eretici. Totul era de acum înțeles prin cauzalitatea locală (idee aristotelică atât de dragă scolasticii), strict naturală sau materială. Realitatea nu se mai putea contempla; nu mai era evidentă vreo finalitate. În vizorul științelor se aflau numai obiecte de cercetat

empiric, clasificabile, de cuantificat și disecat, descriptibile dar nu inteligibile (în fond, în lipsa lui Dumnezeu, ce înțeles mai poate fi găsit acolo unde nu a fost pus nimic de-acest fel...).

Mintea omenească se înfricoșase o vreme de imensitatea universului (de unde imaginea pascaliană a trestiei gânditoare), dar acum își venise în fire și pornise marea aventură a cunoașterii, potrivit unei noi “deschideri a ochilor”, de felul celei trăite de strămoșii în cădere. Nu mai avea nevoie de revelații, nici de moștenirea antică. Încrezătoare în propriile puteri, ea vroia să vadă lumea doar așa cum putea ea însăși.

De la supranaturalism la secularizare

Judecățile naturale, scoțând universul din sfera sensurilor divine și netrecătoare, au condus la dispariția vechilor valori și la apariția celor seculare, omenești și instabile. Lumea, încetând a mai fi înțeleasă ca și creația lui Dumnezeu, era de acum doar lumea omului; corelativ, criteriile și valorile dinspre care urma să fie judecată realitatea erau de acum înainte, desigur, numai cele ale omului. Modernitatea cunoștea astfel o cotitură majoră, de o noutate absolută în istoria atitudinilor mentale, anume generalizarea ateismului și, în urmare, o civilizație antropocentrist-seculară. În epoca modernă, acest demers s-a manifestat în forma secularizării radicale a tiparelor gândirii, în abandonarea relației cu Dumnezeu, în opțiuni pentru istorizarea existenței umane și a lumii în care omul trăiește³⁸).

Mircea Eliade observă că oameni areligioși au existat, poate, în orice cultură, numai că în lumea modernă s-a petrecut un proces de generalizare a spiritului secular și ateu, care a cuprins mai toate aspectele vieții omenești, manifestându-se prin profanarea a tot ceea ce până acum era interpretat din perspectivă religioasă³⁹). Pretinzând o maturitate până acum interzisă, omul modern a început să-și manifeste pretutindeni noile exigențe, părând nu doar a fi nemulțumit cu interpretarea tradițională a realității, ci și dornic de a o schimba cu orice preț⁴⁰), ba chiar de a înlocui lumea dată cu una făcută de el însuși.

Comentând această cotitură, pe care o înțelege ca fiind cea mai teribilă provocare la adresa Bisericii astăzi, părintele Dumitru Popescu arată că în procesul modern al secularizării este vorba de o întoarcere a interesului dinspre Dumnezeu spre om, dinspre cer spre pământ, dinspre etern spre trecător⁴¹). De la cunoașterea științifică la progresele tehnologiei, de la eficiența economică la excesele legalismului (practic, astăzi, mai nimic nu se poate face dacă nu există în prealabil *o lege*; nu poți fi liber dacă acest lucru nu este prescris de lege, și nu-ți poți ajuta aproapele dacă nu există infrastructura juridică și instituțională necesară etc.), totul se ordonează potrivit normelor omului autoproclamat, antihristic, dumnezeu. De amintit, aici, clarviziunea lui Dostoievski, în *Demonii*, privind înlocuirea lui Hristos, Dumnezeu-omul, cu omul-Dumnezeu și, consecutiv, renunțarea la orice criterii spirituale, morale⁴²).

Teologia și fenomenul secularizării

Confruntate cu fenomenul secularizării, Bisericile occidentale, prin reprezentanții și teologii lor, au încercat să descifreze structurile acestuia. Sintetizând un impresionant material bibliografic, actualul mitropolit dr. Antonie Plămădeală sesizează diverse aspecte, de la ideea de *turnantă* sau *cotitură radicală* a lumii moderne față de valorile medievale și tradițional-creștine la preocuparea pentru nou, de la *ideea onestității* în orice privință la *problematizarea credinței*, elemente care se întâlnesc deja ca implicații ale mentalității seculare în teologia și creștinismul occidental⁴³). Mă voi ocupa numai de aspectele generale ale fenomenului.

Ce este *secularizarea* pentru teologia contemporană?

Dacă inițial, în sec. al XVII-lea, termenul secularizare era utilizat numai pentru a desemna trecerea proprietăților bisericesti în posesia puterii profane, el a devenit curând numele cel mai propriu al procesului istoric prin care universul, lumea de aproape și de departe, este *des-divinizat*. Desigur, nu este vorba aici de abandonarea unei perspective panteiste – de vreme ce creștinismul e acuzat adesea că a favorizat nașterea lumii moderne, lipsită de

sentiment religios –, ci de abandonarea viziunii teologice asupra lumii.

Se poate sesiza o deosebire între *secularism*, ca poziție materialistă și ideologie militantă, manifestându-se printr-un refuz față de tot ceea ce nu intră în vizorul științelor naturale (înțeles în care se întâlnește cu scientismul), și *secularizare*, ca distincție între sacru și profan, eclesial și secular, între un aspect pozitiv în ce privește atitudinea față de lume și, respectiv, un aspect negativ în ce privește atitudinea față de credință. Intolerant propusă de secularism, ideea de emancipare a domeniului profan față de tutela oricărui factor religios, sacral, este la fel de evidentă și în fenomenul secularizării, idee preluată ca atare de mulți teologi occidentali.

Foarte interesant este că pentru această separație între sacru și profan se caută chiar cauze și temeuri biblice. Spre exemplu, Harvey Cox (cf. *The Secular City*, London, 1968) vede în Cartea Genezei o “decantare” a naturii, afirmarea unei separații radicale a creației de necreat, de unde “chemarea” omului de a domina pământul *în locul* lui Dumnezeu. De asemenea, el vede în Cartea Exodului o secularizare a ordinii politice, afirmarea că nu există vreo stăpânire politică exersată cu mandat divin (argument: revolta evreilor față de statul egiptean). În cele din urmă, el vede în legământul de pe Sinai o desacralizare a valorilor, de vreme ce legislator este Moise (aici, un creștin ortodox poate ridica nedumerit din umeri, știind că Legea nu are în profet decât un propunător, un intermediar, și nu o sursă), omul devenind responsabil pentru elaborarea scării de valori.

La rândul său, dar într-o abordare istorică, E. Schillebeeckx identifică patru momente, în viața Bisericii și în cultura occidentală, care au favorizat secularizarea: apariția orientării spre planul orizontal, împotriva tradiției augustiniene (verticalistă), în teologia din secolele al XII-lea și al XIII-lea; introducerea, la sfârșitul secolului al XVI-lea, de către Bellarmin, a conceptului *natura pura*, care a însemnat primul pas către conturarea unui destin uman fără dimensiune supranaturală; Reforma, care, excluzând prezența lui Dumnezeu din sfera văzută, accesibilă rațiunii umane, a abandonat lumea în secularitatea ei; legat de aceasta, concluzia lui Kant că Dumnezeu este un “ideal transcendențial” imposibil de dovedit ori negat prin

datele empirice, dincolo de vizorul științei, așadar, și irelevant pentru viețuirea umană (cf. *God and the Future of Man*, London-Sidney, 1969).

Majoritatea cercetătorilor sunt de acord, de asemenea, că, deși premisele erau deja puse de scolastică, o contribuție esențială la declanșarea și susținerea procesului secularizării a avut protestantismul modern. Spre exemplu, de la afirmația lui K. Barth că trebuie disociată credința de religie la “creștinismul fără religie” al lui D. Bonhoeffer, de la identificarea lui Dumnezeu cu “adâncul și temelia ființei”, de către P. Tillich, la afirmațiile lui J. A. T. Robinson că Dumnezeu nu este “ființa supranaturală a metafizicii” și că “trebuie recunoscută autonomia structurilor naturale”, protestantismul pare a fi abandonat cu totul intențiile spirituale ale reformatorilor, aducând un aport decisiv la cea mai teribilă criză a conștiinței europene și umane. Practic, secularizarea, ca produs direct al opțiunii naturaliste, materialiste, a generat o mulțime de dezacorduri și dezechilibre în viața cotidiană, aberații în discernământul artistic, nevroze⁴⁴).

Căutând cu orice preț emanciparea de sub tutela Bisericii occidentale și a unei teologii speculative care nu mai putea oferi ceva consistent aspirațiilor sale de umanizare, lumea modernă a abandonat necritic o întreagă scară de valori, lăsând omul pradă tenebrelor propriei sale conștiințe. Și pare că nici una dintre aspirațiile începuturilor sale nu s-a împlinit fără costuri uriașe. A rezultat o lume care se construiește încă eroic, e adevărat, dar o lume sinucigașă fără să știe. Aceste aspecte sunt mai evidente, dincolo de acest fundal ideologic, în realizările practice ale civilizației moderne.

Pozitivism, scientism, religia științei

Dacă achizițiile principale ale științei sec. al XX-lea revoluționează viziunea modernă despre știință și despre lume, încercând să reintegreze știința și metafizica (prin aceasta din urmă, chiar teologia) și permițând astfel punerea unor probleme filosofice majore – cum sunt complexitatea, realitatea, raționalitatea, finalitatea⁴⁵) –, tuturor acestora le-a fost refuzată cu îndârjire calitatea de a fi științifice de către pozitivismul veacurilor

trecute. Acest refuz, motivat prin exigența obiectivității, era întemeiat pe premise naturalist-empiriste, pe sentimentul de putere și pe “veracitatea” noului instrumental științific și tehnic, care nu mai păreau a lăsa loc interpretărilor de tip filosofic și religios ale realității. Are dreptate de aceea Christos Yannaras când afirmă că pozitivismul, ca expresie definitorie pentru mentalitatea modernă, este responsabil de “insensibilitatea metafizică” a multora dintre contemporanii noștri⁴⁶⁾, ajunși în situația de a fi incapabili să mai creadă.

Oricum, de la pretenția obiectivității științifice și a eficienței tehnicii puse în slujba omului, s-a ajuns la o imagine idealizată a posibilităților științei și tehnologiei. Este vorba de ideologia scientistă, potrivit căreia totul poate fi cercetat, planificat și realizat numai prin știință (ceea ce înseamnă, în termenii lui V. Lossky, negarea obraznică a tot ceea ce nu intră în vizorul științei⁴⁷⁾), ideologie ale cărei postulate sunt exprimate succint de fizicianul francez Jean-Pierre Lonchamp: știința este singura cunoaștere adevărată; știința este capabilă să răspundă tuturor problemelor teoretice și să rezolve toate problemele practice; este de dorit să încredințăm doar oamenilor de știință dreptul de a dirija toate treburile societății⁴⁸⁾.

Ideologia scientistă, avatar al naturalismului și al pozitivismului, reprezintă unul dintre aspectele cele mai explicite a ceea ce înseamnă secularizarea mentalității și a culturii europene moderne. Întorcându-și efectiv privirea și gândul dinspre Dumnezeu spre om și spre lumea văzută, modernitatea a procedat la înlocuirea tuturor instituțiilor și a obișnuințelor medievale cu simetrice seculare. S-ar putea spune că lumea modernă este o imagine pe dos a “întunecatului” Ev Mediu. În locul dogmatismului teologic, dogmatismul ideologiilor care parazitează științele; în locul cenzurii exercitate de inchiziție asupra ideilor, cenzurarea realității însăși, așa încât să nu corespundă decât canonului secular, antropocentric; în locul valorilor spirituale, cele materiale. I. P. Culianu observă că de la un “nihilism metafizic”, de la atitudinea de negare a celor văzute în favoarea celor nevăzute, s-a ajuns, în cultura europeană, la un “nihilism antimetafizic”, ca atitudine de negare a tot ceea ce nu intră în canoanele minții umane și ale

instrumentarului științific⁴⁹⁾.

Fără a se referi la cauzele de ordin teologic și mental ale fenomenului, Karl Popper consideră că această ideologie își află începutul abia în demersul empirist al lui F. Bacon, care, cerând renunțarea la prejudecăți în privința cunoașterii, a devenit un adevărat profet al “religiei științei”, al pozitivismului și al scientismului. Bacon a prevăzut revoluția industrială și a avut viziunea unei ere în care, prin știință și tehnologie, omenirea urma să poată mereu mai mult, eliminând sărăcia și mizeria, realizând paradisul pământesc. Popper observă că

“noua religie a științei făcea o nouă promisiune a raiului pe pământ – a unei lumi mai bune pe care, cu ajutorul noii științe, oamenii ar putea să și-o creeze. Cunoașterea este putere, spunea Bacon, iar această idee, această idee periculoasă a stăpânirii naturii de către om – a omului asemeni zeilor – a fost una din cele mai influente idei prin care religia științei a transformat lumea în care trăim⁵⁰⁾.

Religia seculară a științei, păstrând structura unei religii, o deposeda pe cea tradițională de conținutul ei teologic și spiritual, abandonând pe de o parte idealul desăvârșirii iar pe de alta pârghiile spirituale necesare realizării acestuia, adică exact esențialul oricărei religiozități. Omul a încetat astfel să mai lupte cu el însuși, cu patimile iraționale și, ocupându-se numai de ceea ce este în afara sa, a început să se manifeste “monstruos”.

Religia puterii

Modernitatea a preferat să înțeleagă actul cunoașterii nu drept cale a perfecționării omului ci în sensul posibilității de exersare a puterii acestuia asupra lumii înconjurătoare⁵¹⁾. J. Moltmann vede aici implicațiile unei interpretări abuzive a celebrului *dominium terrae* (cf. Facerea, 1, 26-29), pregătită chiar de către teologia medievală. Dacă porunca divină se referă la maniera “divină” a comportamentului uman în mijlocul viețuitoarelor și a pământului, de protejare și mijlocire⁵²⁾, teologia veche, insistând asupra atotputerniciei dumnezeiești, a considerat că omul este chemat și îndreptățit

să-și manifeste asemănarea cu Dumnezeu ca exercițiu al unei puteri discreționare asupra pământului⁵³). Practic, este vorba despre o atitudine *areligioasă* în chiar sânul teologiei.

Se constată așadar schimbarea idealului religios, al *desăvârșirii*, cu acela secular, al *puterii*. Această schimbare este văzută de logicianul român Anton Dumitriu, deja bine conturată, la Descartes și în Faust al lui Goethe. Într-o interesantă paralelă, el observă că amândoi, Descartes și Faust, sunt preocupați să “silească” natura pentru a-i dezvălui secretele; amândoi sunt de acord că *a ști* înseamnă *a stăpâni* lumea, cu diferența că Faust vrea să poată totul, chiar apelând la pactul cu diavolul (este oare posibil de întrevăzut aici modul în care Goethe înțelegea știința?; imaginea nu este lipsită de o simbolistică încă relevantă pentru lumea modernă), iar Descartes vrea – în linie evident baconiană – să cunoască totul pentru ca, prin puterea minții sale, să poată totul⁵⁴).

Renunțarea la miza perfecțiunii, propusă de lupta duhovnicească, a fost un act cu serioase implicații pentru lumea modernă. Pentru că, abandonând treptat orice criterii spirituale, nu s-a renunțat doar la un sistem vechi, ci au fost pierdute din vedere aspecte indispensabile pentru ordonarea unei civilizații. O cultură a devenirii, preocupată în exclusivitate de *progres*, lumea modernă pare din ce în ce mai mult un corp fără coloană vertebrală, care crește permanent fără gândul că, poate, odată, se va prăbuși sub propria greutate. [Max Weber sesizează o cauză paradoxală a procesului în tendința puritanismului protestant de a limita consumul și de a intensifica producția⁵⁵.]

Sub imperiul lui *a putea* și al lui *a face*, lumea modernă a ajuns să creadă că numai *a produce* și *a avea* înseamnă cu adevărat *a fi*⁵⁶). O lume așadar performantă, gata pentru soluții de moment, însă lipsită de consistență și de sens. Această cultură fără finalitate este, de asemenea, cumplit de îngustă pentru omul care, măgulit o vreme (în kantianism, bunăoară) că el dă sens lucrurilor⁵⁷), a început să vadă că nimic nu mai satisface adevăratele sale aspirații, cele mai adânci și mai vitale. Valorile în numele cărora s-a edificat lumea modernă, rațiunea și libertatea, par a fi la fel de puțin acasă acum, pe

cât erau în evul mediu. Tehnica și încrederea exclusivă în mijloacele acesteiaucid libertatea, observă un teolog iezuit, libertatea cerând un exercițiu reînnoit al finalității:

“Cauza finală (și deci libertatea) a fost exclusă de gândirea tehnicistă, care a supus lumea față de reușitele sale [...]. A dori cu orice preț reducerea sensului final la determinări foarte fixe, pentru a evita crizele, ar însemna condamnarea voinței noastre [...] să-și reducă orizontul la formele liniștite și minerale ale semnificației imanente”⁵⁸).

Civilizația europeană a săvârșit, prin opțiunea pentru putere, trecerea de la ideea construirii unei reprezentări a realității care să fie pe măsura aspirațiilor noastre (efortul cartesian, luminist și idealist) la *construirea realității* însăși⁵⁹), de la teoretic la practic, la aplicarea rezultatelor științei. Această trecere a fost însă realizată fără a se calcula și consecințele acestui exercițiu, fără a se mai pune problema unei finalități a întreprinderii, deși se pretextează întotdeauna una imediată (semnul prin excelență al confuziei moderne dintre finalitate și utilitate). Basarab Nicolescu (fizician) afirmă că visul modern al omului “stăpân și posesor al naturii” a devenit o realitate prin *tehnostiință*. Tehnostiința, adică aplicarea practică a rezultatelor cercetării științifice, îi dă omului puteri extraordinare, însă, fără criteriile etice și spirituale, conduce spre o neliniștitoare capacitate de autodistrugere⁶⁰). Despre aceasta ceva mai departe.

Important de menționat în acest punct este faptul că, renunțând la Dumnezeuul religiei medievale, omul modern a păstrat trufaș gândul de a împlini el, de acum înainte, rolul pe care până acum l-a avut Dumnezeu. Dostoievski observă că, renunțând la Dumnezeu dar neputând trăi fără minuni, omul modern încearcă să le făurească singur, dând crezare numai miracolelor înfăptuite de el. De la miraculoasele performanțe spirituale ale sfinților, de la productivitatea în planul meritelor prisositoare – însă desigur animat de un gând similar –, omul modern s-a lansat în cursa frenetică a progresului tehnostiințific (un mit eminent modern).

Progres vs. ecosistem

Tehnoștiința nu încearcă altceva decât înlocuirea universului creat de Dumnezeu cu o lume artificială, construită exclusiv de om. Alexandru Mironescu sesizează o adevărată adversitate (dar nu și aversiune, ca în spiritualismele antice și medievale) a omului modern față de realitatea în sine, adversitate manifestă în efortul de a substitui acesteia produsele proprii sale minți și puteri.

“Omul a resimțit Natura ca o adversară – spune Al. Mironescu – care acoperea, care tănuia toate secretele vieții, toate plăcerile ei, toate bogățiile ei. Și atunci oamenii și-au propus să-i *fure*, să-i *smulgă* secretele și chiar să o violenteze în îndărătnicia și adversitatea ei. Omul de știință și-a însușit atât de mult, atât de categoric această poziție, încât de mulți și mulți ani lucrează cu râvnă de a substitui Naturii un alt univers. Aspirația lui cea mai constantă din ultima vreme este să modifice totul, să transforme toate produsele naturale și să le înlocuiască printr-altele, care să nu mai fie decât creațiile lui”⁶¹⁾.

Niciuna dintre civilizațiile apuse ale istoriei noastre cunoscute nu pare să-și fi propus un asemenea vis grandios; niciuna nu pare – cu toate că ne minunează și acum multe din reușitele lor, încă neînțelese, în planul tehnologiei – să fi dorit însă, la temelia Babelului său, distrugerea lumii și autodistrugerea sa. Modernitatea a produs vise îndrăznețe și mărețe construcții – mărețe, dar fără duh –, semne ale unei tentative imature de a domina lumea, semnele unei morfologii a copilăriei⁶²⁾. Această voință de dominare s-a manifestat puternic în operația sistematică de exploatare a pământului, transformat în rezervor de materii prime, abuzat în mod irațional, epuizat, sărăcit.

Imaturitatea civilizației moderne este și mai explicită dacă ne gândim că – dezvoltând o tehnologie neutră în sine, dar lipsindu-se de criterii axiologice și deontologice solide pentru utilizarea acesteia – pare incapabilă să evite puterea distructivă a acesteia. Preocupată la început să asigure o viață pe măsura omului, și nimeni nu poate contrazice beneficiile civilizației,

apoi, și din ce în ce mai evident, lansată în frenezia productivității (cu aspectele aferente: consumismul⁶³), adică inventarea și stimularea unor nevoi false ale oamenilor, pe de o parte, îmbogățirea tot mai evidentă a producătorilor⁶⁴, pe de alta), lumea modernă pare acum să nu mai poată stăpâni efectele, consecințele propriiei sale dezvoltări. Karl Popper observă că tentativa de a realiza raiul pe pământ se soldează cu un adevărat iad pentru omenire⁶⁵.

Despre ambivalența civilizației noastre și despre echilibristica periculoasă pe care o desfășoară, oscilând între viață și moarte, vorbește C. Noica:

“sentimentul că totul e posibil, în ordine practică și în ordine teoretică deopotrivă, caracterizează încă, de cele mai multe ori, atitudinea omului de azi față de știința sa. În ordine practică, nu ni se pare exclus să reușim cele mai extraordinare invenții [...]. Toate sunt spre gloria omului și dovedesc, în primul moment, stăpânirea ce a știut să câștige asupra naturii. Dar ele se întorc degrabă împotriva omului [...]. Sentimentul momentan de putere al omului se preface în sentiment de groază. Totul e posibil, adică cea mai înspăimântătoare invenție, cea mai uluitoare mașină ucigașă. Nu s-a inventat dinamita, nu s-au găsit gazele toxice? Tehnica nu se ridică, întregă, împotriva-i? Tot ce poate omul este prea puțin pe lângă ce se dezlănțuie împotriva sa”⁶⁶. [La acestea se adaugă armele nucleare și utilizarea energiei nucleare (cu acele efecte incalculabile ale manevrării defectuoase, gen Cernobil), armele biologice și experimentele genetice.]

Această ambivalență îi determină pe mulți gânditori să tragă semnale de alarmă privind posibilitatea autodistrugerii noastre. Este o ironie a istoriei faptul că, născându-se și din cauza neîmplinirii previziunilor dualiste privind anul 1000, lumea modernă pare a fi în stare să declanșeze propriul său sfârșit în jurul anului 2000. Efectele activității omenești nu au rămas la un nivel superficial de manifestare, afectând temeiurile vieții. Prodigioasa dezvoltare a mijloacelor tehnice și lipsa de criterii solide, prognozele pe termen foarte scurt ale efectelor aplicării mijloacelor tehnice, pe de o parte, intensificarea poftii nesăbuite de îmbogățire (ca iluzie a lui a fi), pe de alta, toate acestea

au concurat la provocarea uneia din cele mai teribile probleme ale lumii moderne, criza ecologică⁶⁷⁾.

Potrivit raportului final al celei de a șaptea Adunări Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Canberra, 1991), prezența umană pe pământ devine un factor destabilizator, amenințând temeiurile vieții:

“Care este locul nostru, al oamenilor, în ordinea naturii? Pământul, acest minuscul punct umed în spațiu, este în vârstă de aproape 3-4 miliarde de ani. În ceea ce ne privește, am intrat în scenă acum aproape 80.000 de ani – adică ieri, în ochii Creatorului! Și nu este profund șocant și înfricoșător să vedem că au fost de ajuns 200 de ani – care ne despart de începutul erei industriale – pentru ca specia umană să fie capabilă să amenințe chiar temeiurile vieții pe planeta noastră?”⁶⁸⁾.

Dacă sfântul Pavel vorbea despre suferințele creației, produse de principiul dezorganizator introdus între făpturi de păcatul omenesc (cf. Romani, 8, 20), adică despre un factor spiritual, azi, puterea tehnologică a omului, amplificată la cote nemaiîntâlnite în trecut, face ca păcatul nostru să aibă consecințe materiale, din ce în ce mai vizibile și mai amenințătoare pentru chiar viața umană.

“Faptele necontrolate ale omului și potrivnice lui Dumnezeu – observă, într-un cuvânt pastoral, Părintele Patriarh Teoctist – oprimă și omoară creația: râurile, lacurile și mările se transformă în mod progresiv în cimitire lipsite de orice formă de viață; pădurile și vegetația mor, deșerturile înaintează rapid, iar cerul este împiedicat să-și mai dea ploaia la bună vreme”⁶⁹⁾.

Dorința omenească de a realiza paradisul pământesc se concretizează, camuflată încă de abundența bunurilor de consum, în forme distructive pentru ecosistemul planetar și pentru viața noastră. Din punctul de vedere al părintelui Dumitru Popescu – și revenind la chestiunea acuzelor aduse creștinismului –, acest eșec, înregistrat în relația omului cu lumea, este cauzat nu numai de nesăbuința lumii moderne, ci de anumite premise teologice ale teologiei occidentale. Este vorba de interpretarea transcendenței divine ca absență din creație și de separația între natural și

supranatural⁷⁰). Pe fondul dualist despre care am discutat, teologia occidentală – în parte interesată să depășească panteismul antic, în parte interesată de afirmarea unui destin istoric, imanentist al Bisericii – a interpretat greșit două atribute divine, aseitatea și transcendența, ajungând să descrie un Dumnezeu nemișcat și insensibil față de creația sa, îndepărtat, închis în propria sa măreție⁷¹).

Predicând absența lui Dumnezeu și afirmând o separație între grația supranaturală și lume, teologia occidentală a ajuns de asemenea la o evaluare non-spirituală a realității. În absența lui Dumnezeu și văzând lumea ca natura pură, teologia a oferit lumii moderne exact pretextele necesare exploatării iraționale a mediului înconjurător. Nimic nu mai pare a avea vreo semnificație spirituală, toate sunt puse la dispoziția omului, impresie întărită, la începuturile modernității, prin dualismul cartesian – separația între *res cogitans* și *res extensa* – care seculariza cu totul lumea. Redusă la ideea de “natură”, ecosistemul trebuie să se supună calculelor reci, economice, ale productivității⁷²).

Uitând treptat de Dumnezeu, lumea modernă a încetat să mai evalueze pământul și altfel decât sub aspectul depozitului de resurse naturale. Ignorarea unui “logos”, a unei dimensiuni spirituale a creației lui Dumnezeu, s-a manifestat nu doar în exploatarea irațională, ci și în totalul dispreț față de ecosistem: dacă interesele economice o cer, nu mai există astăzi nici o rațiune pentru ca o monstruoasă fabrică de nu-se-știe-ce să fie ridicată în mijlocul (sau peste) ceea ce Dumnezeu a lăsat ca “gură de rai”⁷³). Cel puțin, așa a fost până prin anii '80 ai sec. al XX-lea, când conștiința societății civile a devenit deopotrivă sensibilă față de unicitatea fenomenului vieții pe Terra și atentă la dezastrul care ne amenință⁷⁴). Din nefericire, răul a fost săvârșit în mare măsură – de la pământuri care vor fi moarte timp de secole până la lichidarea multor specii de viețuitoare și până la malformațiile de care suferă oamenii și animalele deopotrivă, din cauza poluării chimice și nucleare –, astfel încât eforturile noastre (abia la început, și având în vedere mai mult efectele decât cauzele) sunt neputincioase.

Având cauze îndepărtate în defectele teologiei occidentale, dar produsă de civilizația modernă, criza ecologică este numai unul dintre semnele imaturității pretenției omenești de putere și autonomie. Setea de putere și de dominare a lumii în locul lui Dumnezeu s-a repercutat la fel de serios asupra omului însuși. Din acest punct, reconstituirea traseului istoric și mental prin care cultura europeană a ajuns în pragul crizei ecologice trebuie să lase loc unei abordări spirituale, unui plan de terapie duhovnicească. Vindecarea conștiinței moderne nu este însă posibilă fără reconsiderarea premiselor doctrinare și a atitudinilor mentale care au făcut posibil acest proces.

preot dr. Doru Costache

NOTE

1. Cf. Otto Schäfer-Guignier, *Et demain la Terre... Christianisme et écologie*, Labor et Fides, 1990, p. 7.

2. Această justificare s-a făcut adesea în numele Scripturii, care ar predica retragerea lui Dumnezeu din lume, esența seculară a creației și antropocentrismul. Împotriva acestor pretenții, cf. Jürgen Moltmann, *God in Creation. An Ecological Doctrine of Creation*, SCM Press Ltd, 1991, p. 197 ș.u.

3. Cf. O. Schäfer-Guignier, *Et demain la Terre...*, pp. 22-23. Vezi și Hans Waldenfels, *Teologia fundamentale nel contesto del mondo contemporaneo*, Paoline, Milano, 1988, p. 62.

4. Cf. Otto Schäfer-Guignier, *Et demain la Terre...*, p. 8.

5. Cf. Georges Duby, *Anul 1000*, Polirom, Iași, 1996, p. 147. Poate tocmai acest spirit dualist definește cel mai bine Occidentul, față de panteismul antic și oriental.

6. Cf. Constantin Noica, *Modelul cultural european*, Humanitas, 1993, p. 64.

7. Despre implicațiile culturale și spirituale ale evului migrațiilor, vezi Henri-Irénée Marrou, *Biserica în antichitatea târzie (303-604)*, Universitas, 1999, p. 219 ș.u.

8. Cf. *ibidem*, p. 29. Vezi, de asemenea, André Vauchez, *Spiritualitatea Evului*

Mediu occidental. Secolele VIII-XII, Meridiane, 1994, pp. 39-47.

9. Cf. Noica, *Modelul cultural*, p. 213-214. Marrou (cf. *Biserica în antichitatea târzie*, pp. 259-264) explică supremația imaginii supranaturaliste în occident prin faptul că singura cultură posibilă multă vreme aici a fost cea clericală.

10. Cf. *Sensul creației. Încercare de îndreptățire a omului*, Humanitas, 1992, pp. 137-140.

11. Cf. Pierre Hadot, *Ce este filosofia antică?*, Polirom, 1997, pp. 280-281.

12. Cf. Karl Rahner și Herbert Vorgrimler, *Petit dictionnaire de théologie catholique*, Seuil, 1970, art. "Grâce, écoles de théologie de la". În acest sens, a se consulta și pr. dr. Ștefan Buchiu, *Ortodoxie și secularizare*, Libra, 1999, pp. 16-17.

13. Cf. Aristeides Papadakis & John Meyendorff, *The Christian East and the Rise of the Papacy. The Church 1071-1453 A.D.*, St. Vladimir's Seminary Press, Crestwood, NY, 1994, pp. 18-28.

14. A. Vauchez vorbește despre un adevărat deism al școlii teologice de la Chartres (secolul XII), care predica distanțarea lui Dumnezeu de lume și autonomia omului (cf. *Spiritualitatea Evului Mediu occidental*, p. 73).

15. Despre aceasta vorbește și Duby, *Anul 1000*, p. 148.

16. Cf. Alexandru Mironescu, *Certitudine și adevăr*, Harisma, 1992, pp. 27-28. Un comentariu al perspectivei descrise de Al. Mironescu vezi la pr. prof. D. Popescu, *Teologie și cultură*, EIBMBOR, 1993, pp. 97-112. Citându-l pe Pierre Hadot, Cristian Bădiliță observă că natura disprețuită de Plotin (a cărui operă e una din sursele de inspirație ale Fericitului Augustin) a devenit, mai clar însă abia în Renaștere, cu Marsilio Ficino (traducător și comentator al lui Plotin), o natură încărcată de valoare pozitivă (cf. "Simplitatea privirii sau despre dimensiunea mistică a filozofiei", prefață în Pierre Hadot, *Plotin sau simplitatea privirii*, Polirom, 1998, n. 20, p. 26-27).

17. După Karl Rahner, este vorba o înlocuire a Sfintei Treimi cu imaginea unui Dumnezeu anonim (cf. *The Trinity*, Burns & Oates, 1986, pp. 10-15). Despre acestea, vezi și pr. prof. Dumitru Popescu, *Teologie și cultură*, p. 11 ș.u.

18. G. Duby, *Anul 1000*, p. 233.

19. *Ibidem*, p. 225.

20. *Ibidem*, pp. 234-235.

21. Jean Delumeau, *Grădina desfătărilor. O istorie a paradisului*, Humanitas, 1997, p. 5.

22. *Ibidem*, pp. 18-21.

23. *Ibidem*, p. 16 (vezi și contextul, pp. 14-23).

24. Cf. Louis Lavelle, “Augustine on the Creation Days”, în *Journal of Early Theological Studies* 32/4, 1989, pp. 458-459.

25. *Ibidem*, p. 21.

26. Despre instinctivitate și concupiscentă, ca date naturale, vezi Bernard Chevalley, *La foi en ses termes. Nouvelles définitions des mots chrétiens*, Labor et fides, 1992, art. ‘Concupiscence’.

27. Cf. *Catehismul Bisericii Catolice*, Arhiepiscopia Romano-Catolică de București, 1993, paragrafele 367, 375, 376.

28. Cf. Augustinian Patristic Institute – Rome, *Patrology*, edited by Angelo di Berardino, with an introduction by Johannes Quasten, vol. IV, Christian Classics, RCL, Allen, Texas, 1997, pp. 477-482.

29. Cf. Papadakis & Meyendorff, *The Christian East and the Rise of the Papacy*, pp. 69-70.

30. Această reinterpretare este evidentă în *Catehism*, 357. Vezi și Rahner și Vorgrimler, *Petit dictionnaire*, art. “Nature et grâce”.

31. Peter Brown descrie în amănunt rolul uriaș pe care cultul sfinților îl avea în occident încă de la sfârșitul antichității (cf. *Cultul sfinților. Apariția și rolul său în creștinismul latin*, Amarcord, 1995; vezi mai ales ideea de *potentia*, p. 111 ș.u.).

32. Cf. “Simplitatea privirii sau despre dimensiunea mistică a filozofiei”, pp. 12-13. Pe bună dreptate vorbește părintele prof. D. Popescu de omul modern ca fiind deznăscut.

33. *Filozofia în Evul Mediu. De la începuturile patristice până la sfârșitul secolului al XIV-lea*, Humanitas, 1995, p. 702.

34. Cf. “Fundamental theological principles”, în G. K. Wiencke (ed.), *Christian education in a secular society*, Fortress Press, 1970, pp. 49-50.

35. Este soluția lui Descartes, spre exemplu. Cf. Claude Tresmontant, *Les problèmes de l'athéisme*, Seuil, 1972, cap. “Le cas Descartes”, pp. 71-75. Vezi și studiul meu “René Descartes și lumea în care trăim. Privire dinspre teologia ortodoxă”, în *Biserica Ortodoxă* nr. 2/2002, mai ales pp. 112-129.

36. Alexandre Koyré, *De la lumea închisă la universul infinit*, Humanitas, 1997, p. 214. Despre “abolirea” ideii de finalitate în cosmologia modernă, pr. dr. Șt. Buchiu, *Ortodoxie și secularizare*, p. 130.

37. Karl Popper, *Mitul contextului*, Trei, 1998, p. 113.

38. Cf. Karl Hauschildt, “Fundamental theological principles”, pp. 47-48.

39. Cf. Mircea Eliade, *Sacrul și profanul*, Humanitas, 1992, pp. 188 și 195.
40. Antonie Plămădeală, episcop, *Biserica slujitoare în Sfânta Scriptură, Sfânta Tradiție și în teologia contemporană*, teză de doctorat, București, 1972, p. 138. La p. 139, autorul arată că impresia cercetătorilor, astăzi, este că drumul linear s-a încheiat, lumea făcând o cotitură esențială: "Lumea s-a schimbat și se schimbă mereu, iar o dată cu ea se schimbă și omul. Omul de azi nu mai este același cu omul de ieri; el a devenit altul".
41. Cf. *Teologie și cultură*, pp. 5, 69 etc.
42. F. M. Dostoievski, *Demonii*, București, 1981, p. 304.
43. Considerațiile care urmează reprezintă un rezumat al materialului cercetat de mitropolitul Antonie, *op.cit.*, pp. 138-152. Despre "cotitura" Bisericilor occidentale, vezi și pr. Șt. Buchiu, *Ortodoxie și secularizare*, pp. 18-19 și 207-208.
44. Pie Raymond Régamey, "Notre doctrine spirituelle en face de l'esprit du «monde»", în *Lumière et vie*, 1960, p. 38, *apud* A. Plămădeală, *op.cit.*, p. 151. Despre aceleași consecințe, Lesslie Newbiggin, *The other side of 1984. Questions for the churches*, WCC, Geneva, 1983, pp. 1-2. O analiză asemănătoare la Paul Gilbert, SJ, "La crise du sens", în *Nouvelle Revue Théologique*, tom. 116, nr.1/ian-febr 1994, pp. 76-93.
45. A se vedea, în acest sens, Jacques Merleau-Ponty, *Cosmologia secolului XX. Studiu epistemologic și istoric al teoriilor cosmologice contemporane*, Ed. Științifică și enciclopedică, 1978, pp. 414-415.
46. Cf. Chr. Yannaras, *Abecedar al credinței. Introducere în teologia ortodoxă*, Ed. Bizantină, 1996, p. 53.
47. Cf. Vladimir Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, Anastasia, pp. 153-154.
48. Cf. Jean-Pierre Lonchamp, *Science et croyance*, Desclée de Brouwer, 1992, pp. 211-212; Isabelle Mourral & Louis Millet, *Précis de philosophie pour le monde technique*, Éd. Universitaires, 1994, p. 94; Basarab Nicolescu, *Transdisciplinaritatea. Manifest*, Polirom, 1999, pp. 14-20 și 133-135.
49. Cf. Ioan Petru Culianu, *Arborele gnozei. Mitologia gnostică de la creștinismul timpuriu la nihilismul modern*, Nemira, 1998, p. 356.
50. Karl R. Popper, *Mitul contextului*, pp. 116-117.
51. Cf. pr. prof. D. Popescu, *Hristos, Biserică, Societate*, EIBMBOR, pp. 24-27. Vezi și observațiile lui I. P. Culianu din studiul "Religia și creșterea puterii" (în vol. *Religie și putere*, Nemira, 1996), cap. 'Dimensiunea subiectivă a puterii', pp.

164-168.

52. Jürgen Moltmann, *God in Creation. An ecological doctrine of creation*, SCM Press, 1991, pp. 218-229.

53. Cf. *ibidem*, pp. 23-32. Cf. I. P. Culianu, "Religia și creșterea puterii", p. 219.

54. Cf. Anton Dumitriu, *Eseuri*, Ed. Eminescu, 1986, p. 553. Cf. D. Costache, "René Descartes și lumea în care trăim", p. 113.

55. Cf. *Etica protestantă și spiritul capitalismului*, Humanitas, 1993, p. 172.

56. Cf. I. P. Culianu, "Religia și creșterea puterii", p. 228. Cf. M. Weber, *Etica protestantă și spiritul capitalismului*, p. 176.

57. De la Kant până la Noica, omul idealismului a suferit de aceeași iluzie. Cf. Constantin Noica, *Mathesis sau bucuriile simple*, Humanitas, 1992, p. 87.

58. Paul Gilbert, "La crise du sens", pp. 92-93.

59. Pentru Paul Gilbert, timpul nostru este al renunțării la sens în favoarea semnificațiilor conferite de interesele noastre ("La crise du sens", pp. 84-86).

60. Cf. Basarab Nicolescu, *Transdisciplinaritatea*, pp. 12-13 și 101.

61. Al. Mironescu, *Certitudine și adevăr*, pp. 92-93.

62. Cf. Anton Dumitriu, *Culturi eleate și culturi heracleitice*, Ed. Cartea românească, 1987, pp. 111 și 162.

63. Cf. *The Consumer Society as an Ethical Challenge*, Report for the Norwegian Bishops' Conference 1992, Church of Norway Information Service, 1997, pp. 10-26.

64. Cf. *ibidem*, pp. 43-59. Cf. O. Schäfer-Guignier, *Et demain la Terre...*, p. 17.

65. Cf. *În căutarea unei lumi mai bune. Conferințe și eseuri din trei decenii*, Humanitas, 1998, p. 154.

66. Constantin Noica, *De caelo. Încercare în jurul cunoașterii și individului*, Humanitas, 1993, p. 46-47.

67. Cf. *The Consumer Society as an Ethical Challenge*, pp. 76-96.

68. Conseil Oecuménique des Églises, *Signes de l'Esprit, Rapport officiel de la Septième Assemblée*, WCC Publications, Genève 1991, p. 270.

69. Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, "Hristos – calea, adevărul și viața", pastorală la Nașterea Domnului (1994), în *Glasul Bisericii* nr. 8-12/1994, p. 9.

70. Cf. *Teologie și cultură*, pp. 11 și 52.

71. Cf. Karl Rahner, *The Trinity*, pp. 17-19.

72. Pr. Dumitru Popescu, *Teologie și cultură*, pp. 118-120.

73. Cf. O. Schäfer-Guignier, *Et demain la Terre...*, p. 54.

74. Cf. *ibidem*, p. 6.

PAGINI DE SPIRITUALITATE ORTODOXĂ

TREI PREDICI DIN PERIOADA APRILIE – IUNIE

1. Prea Sfântă Treime, miluiește-ne pe noi! - scurtă meditație pentru praznicul Sfintei Treimi -

Puțini creștini știu că ziua de luni care urmează duminicii Rusaliilor este consacrată Prea Sfintei Treimi, fiind, astfel, o zi de praznic mare, unit cu al Pogorârii Sfântului Duh. Cu toate că este trecută în calendar cu litere roșii, sărbătoarea aceasta trece aproape neobservată, datorită faptului că ea cade întotdeauna luna, iar în această zi creștinii care au servicii nu sunt liberi, așa cum sunt de Paști și de Crăciun, deși în bisericile noastre se săvârșește Sfânta Liturghie ca pentru oricare dintre praznicele însemnate. Dar la slujbă lipsesc mulți și dintre credincioșii liberi, care de obicei sunt atașați de cultul Bisericii, deoarece nu cunosc încă semnificația acestei sărbători. De aceea, credem că suntem datori să atragem luarea aminte asupra acestei zile, pentru că este una specială în spațiul liturgic: *este ziua în care sunt pomenite, la un loc, toate cele trei Persoane ale Ființei Unice a lui Dumnezeu, Tatăl, Fiul și Sfântul Duh*. Din punct de vedere calendaristic, această zi reprezintă, de fapt, ecoul liturgic al duminicii Rusaliilor: sunt evocate Persoanele Care au contribuit la săvârșirea actului sfânt al pogorârii Duhului, ca un „sobor“ întrucâtva asemănător cu alte „soboare“ calendaristice (7 ianuarie, 30 iunie

etc.). Întrucât, însă, Duhul Sfânt nu poate fi despărțit de Tatăl Care L-a purces și de Fiul Care L-a trimis, Persoanele Treimii sunt prăznuite împreună.

Nu întâmplător, însă, am pus ca titlu al acestui medalion „Prea Sfântă Treime, miluiește-ne...“, iar ca subtitlu cuvântul „meditație...“, ci ca să mărturisim din capul locului că despre Sfânta Treime nu poți vorbi altfel decât rugându-te și meditând, totodată, la adâncimea Tainei Dumnezeirii, atât cât pot cuprinde slabele puteri omenești, firește. Un mare ajutor în străbaterea căii cunoașterii acestei Taine a Tainelor, fie chiar cu pași foarte timizi, ne oferă cultul Bisericii, de la simplele rugăciuni, până la slujbe mari, ca vecernii, utrenii, paraclise și acatiste ș.a., toate încununate cu Sfânta Liturghie. Cine va încerca să se apropie de Prea Sânta Treime în afara cultului, va sfârși fără a pricepe nimic. De ce? Pentru că numai prin sfintele rugăciuni și slujbe primim harul mântuitor al înțelegerii, totodată, pentru că în textele liturgice sunt reflectate cele mai puternice mărturii și referirile cele mai convingătoare cu privire la dogma treimică, avându-și izvorul în Scriptură și în operele Părinților Bisericii. Să ne amintim, bunăoară, de una dintre cele mai scurte rugăciuni, pe care o rostim în fiecare zi, și să observăm că este adresată celor trei Persoane dumnezeiești: „**Preasfântă Treime**, miluiește-ne pe noi, **Doamne**, curățește păcatele noastre, **Stăpâne**, iartă fărădelegile noastre, **Sfinte** cercetează și vindecă neputințele noastre, pentru numele Tău“. Aceeași întreită slăvire o aduc cele mai multe dintre cântările slujbelor. Iată, spre exemplu, o cântare din chiar slujba utreniei sărbătorii de azi (*luminânda*): „Lumină este **Tatăl**, lumină este **Cuvântul**, Lumină este și **Sfântul Duh**, Care a fost trimis Apostolilor în limbi de foc; și printr-Însul toată lumea se luminează a cinsti pe **Sfânta Treime**“. Dar, de cea mai mare adâncime și frumusețe liturgică sunt rugăciunile care alcătuiesc Sfintele Liturghii, atât cele rostite de preot, cât și ale stranei. Sunt la îndemâna oricui vrea să le cerceteze. Și nu doar cele care se aud, ci și cele care se rostesc în taină de către preot. Între acestea din urmă, cu referire directă la persoanele Sfintei Treimi, este, bunăoară, minunata rugăciune euharistică din Liturghia Sf. Vasile cel Mare, în conținutul căreia Dumnezeu-Tatăl este numit „**Domn**

al cerului și al pământului, Fiul - „pecete asemenea chipului“, iar Sfântul Duh, „izvorul sfințeniei“. Și exemplele ar putea continua, pe zeci de pagini...

Dar să ne întoarcem la Sfânta Scriptură, izvorul de bază al cultului. Cine va avea bunăvoința și evlavia să cerceteze referirile la Sfânta Treime în paginile biblice, va trăi bucuria întâlnirii unor pasaje în care, chiar dacă mărturiile sunt de cele mai multe ori învăluite în mister, chipul întreit al lui Dumnezeu strălucește cu evidență. Pășind, așadar, pe cărările tainice ale Scripturii Vechi și Noi, întâlnim chiar de la început însuși numele lui **Dumnezeu** (*Facere* 1, 1), pentru care limba ebraică folosește pluralul (*Elohim*), un prim indiciu că nu e vorba de o singură persoană. Alte locuri pot fi descoperite treptat, cu ajutorul unor călăuze biblice, desigur, care, iarăși zicem, sunt la îndemâna oricui, inclusiv prin programe computerizate. Un loc special în descoperirile scripturistice îl reprezintă, însă, *Teofania de la stejarul Mamvri* (*Facere* 18), sub chipul a Trei Oameni (= *Îngeri*, *Facere* 19, 1), mărturie reprezentată atât de inspirat iconografic de către Andrei Rubliov (sec. XV). Veritabilă fereastră spre cerul Treimii, *Troița* cuviosului Andrei Rubliov fascinează atât prin calitățile artistice excepționale, cât și prin sfințenia pe care o transmite închinătorului cucernic. Acest fapt l-a determinat pe părintele martir Pavel A. Florenski (1882-1948), compatriotului cuviosului artist, să exclame plin de admirație: „Există *Troița* lui Rubliov, deci există Dumnezeu!“.

*

Dogma Sfintei Treimi reprezintă cea mai mare taină a creștinismului, sau, după cum spune părintele Stăniloae, *Sfânta Treime este suprema taină a existenței, care explică, însă, toate, sau fără de care nu se poate explica nimic!* De aceea, credem că în locul expresiei „dogma Sfintei Treimi“ este mai potrivită formularea „taina Sfintei Treimi“, datorită atributului infinității dumnezeiești, care copleșește capacitatea finită și relativă a cunoașterii umane. Întemeiați pe mărturiile Scripturii, toți Sfinții Părinți învață că

Dumnezeu nu poate fi cunoscut în ființa Sa, ci doar în lucrările Sale, *atât cât El însuși S-a revelat*. Prin toate lucrările cunoscute, Dumnezeu S-a descoperit întâi de toate ca un *Dumnezeu al iubirii infinite*: din iubire a creat lumea, din iubire S-a întrupat Fiul-Hristos, din iubire S-a pogorât Sfântul Duh peste Apostoli și peste întreaga creație, din iubire El ne poartă de grijă și nu ne părăsește, cu toate că noi de multe ori L-am părăsit... Aceste realități incontestabile l-au inspirat pe părintele pomenit deja, Dumitru Stăniloae, teologul român cel mai reprezentativ, să formuleze astfel titlul unei lucrări a p. c. sale: „*Sfânta Treime sau La început a fost iubirea*“ (Editura Institutului Biblic, București, 1993). Iubire care se exercită mai întâi în sânul Prea Sfintei Treimi și care se reflectă, apoi, în toată creația. Cu mare evidență, observarea acestei reflectări se poate face în familie. Și iată cum: Triunghiul iubirii intra-trinitare (*Tatăl și Fiul își asociază iubirea și o îndreaptă asupra Sfântului Duh; Tatăl și Sfântul Duh asupra Fiului; Fiul și Sfântul Duh asupra Tatălui*) se cere a fi regăsit în iubirea dintre persoanele unei familii autentic creștine, cu deosebire în familiile cu copii (iar unde nu se nasc în mod natural, trebuie înfiați): *tata și mama își asociază și îndreaptă iubirea asupra copiilor; tata și copiii asupra mamei; mama și copiii asupra tatălui...* Căci, esențial, *numai o treime de persoane poate exercita iubirea completă, autentică!* Iar exercițiul iubirii familiale poate fi pus cu generozitate în slujirea comunităților mai mici și mai mari: locul de muncă, localitatea de domiciliu, țara... Să fie, adică, o continuă asociere, înfrățire, în bine, indiferent de locul și mediul în care ne găsim. Spre această înfrățire ne îndeamnă, de fapt, Mântuitorul Iisus Hristos, chiar prin cuvintele Sfintei Evanghelii care s-a citit astăzi: „Dacă doi dintre voi se vor învoi pe pământ în privința unui lucru pe care îl vor cere, se va da lor de către Tatăl Meu...“ (Matei 18, 19).

Cugetând și făcând așa, să ne rugăm cu nădejde Prea Sfintei Treimi: ***Preasfântă Treime, miluiește-ne pe noi, Doamne, curățește păcatele noastre, Stăpâne, iartă fărădelegile noastre, Sfinte cercetează și vindecă neputințele noastre, pentru numele Tău. Amin.***

*

2. Maica Domnului – Izvorul Tămăduirii – cuvânt pentru Vinerea din Săptămâna Luminată –

Născătoare de Dumnezeu, care ai născut în chip negrăit pe Cuvântul Tatălui Cel mai înainte de veci, deschide-mi gura, Preacinstită, ca să te măresc grăind: „Bucură-te, Izvorule al bucuriei celei negrăite și izgonitoare a tuturor bolilor!” (Fragment din icosul de la utrenie).

Hristos a înviat! Iubiți credincioși, am început cuvântul nostru cu rostirea unui fragment din slujba zilei, pentru că în el se pomenește de Maica Domnului, ca izvor al tămăduirii, iar în calendar, știm cu toții, ziua de astăzi poartă această semnificativă denumire. De ce Maica Domnului este numită „izvor al tămăduirii”, vom înțelege din cele ce urmează. Mai întâi, ne minunăm de faptul că voia lui Dumnezeu a fost ca în această Săptămână Luminată a Sfințelor Paști, să aibă și Maica Domnului o zi de cinstire, unită cu bucuria generală a învierii Fiului ei. Nașterea sărbătorii este marcată, istoric, de o minune a Maicii Preacurate, săvârșită în veacul al V-lea, iar Sinaxarele pentru această preafrumoasă zi își încep descrierile cu acest enunț: „Vineri, în Săptămâna Luminată, se prăznuiește sfințirea bisericii Prea Sfintei Stăpânei noastre și Maicii lui Dumnezeu, a izvorului de viață purtător”. Iată, pe scurt, cum s-au petrecut aceste fapte minunate, pomenite azi, consemnate în Sinaxarul din Penticostar. *Leon, viitorul împărat al Bizanțului (457-474), preumblându-se într-una din zile prin pădurile din preajma Constantinopolului, a întâlnit un orb care i-a cerut apă, căci era foarte însetat. Milos din fire, Leon a început să caute un izvor, intrând tot mai adânc în desișul pădurii, dar, după multă osteneală, negăsind apa, s-a întors întristat. Atunci, a auzit un glas de sus: „Pătrunde, Leone împărate (!), mai adânc în pădure și luând apă cu mâinile potolește setea orbului și apoi unge cu ea ochii lui și vei cunoaște cine sunt eu, care sălășluiesc aici de multă vreme!” Urmând îndemnul glasului (care era, de fapt, al Maicii Domnului), orbul și-a recăpătat vederea, iar după ce Leon a ajuns împărat,*

potrivit proorociei Maicii Preacurate, a zidit o biserică, dându-i hramul „Izvorul Tămăduirii”, pe locul izvorului - situat astăzi într-unul din cartierele Instambulului. Aici au urmat, apoi, neîncetate pelerinaje, izvorul tămăduitor vindecând nenumărate boli. S-a tămăduit, între alții, Justinian împăratul (527-565), care – drept mulțumire – a refăcut biserica, deteriorată în timp de câteva cutremure.

Sinaxarul consemnează multe alte tămăduiri ale acestui izvor minunat, între care vindecarea împăratului Leon Înțeleptul (886-912) de piatră la rinichi, iar a soției sale, Teofana, de friguri cumplite; apa izvorului a vindecat, apoi, ulcere, cangrene, buba neagră, pelagra, albeața ochilor, idropica etc. Biserica a fost refăcută de câteva ori de-a lungul secolelor, dar în anul 1204 cruciații latini au devastat-o cumplit, o dată cu devastarea altor biserici din Constantinopol. Refăcută după o sută de ani, clădirea bisericii va fi distrusă în anul 1453 – anul căderii Constantinopolului sub turci. Izvorul au rămas, însă, loc de pelerinaj neîntrerupt, săvârșind vindecări miraculoase nu numai pentru creștini, ci și pentru musulmani. După primul război mondial, Statul turc a recunoscut binefacerea „apelor vindecătoare”, permițând organizarea unei mănăstiri, care este vizitată și în zilele noastre de mii de pelerini. Numirea inițială de „Izvorul Tămăduirii” a fost păstrată¹⁾.

*

Faptul că Izvorul Tămăduirii se leagă de numele Maicii Domnului, nu este întâmplător. Am văzut, practic, că începuturile așezământului se datorează minunii săvârșite prin puterea rugăciunilor ei, putere ce i-a fost dată de Mântuitorul Hristos, Fiul ei și Dumnezeuul nostru. Să ne amintim, în acest context, că pentru vrednicia de a-L fi purtat în pânțele, Maicii Domnului este numită în cult „Biserică sfințită și Rai cuvântător”, așa cum auzim deseori în cântările de la strană. În Acatistele și Paraclisele închinatelor ei, întâlnim, de asemenea, expresii ca: „Bucură-te, casa Domnului” și „Bucură-te, biserică”, fapt care ilustrează conștiința creștinătății că ființa ei pământească, prin care s-a întrupat Hristos, poate fi asemănată cu Sfânta

Biserică, în care El – Mântuitorul lumii – sălășluiește, așa cum a sălășluit în pânțele ei preacurat.

Numele „Izvorul Tămăduirii”, în profunzimea înțelesului, este sinonim, așadar, cu cel al Bisericii, Locaș Sfânt, care izvorăște fără încetare harul tuturor vindecărilor. Mai presus de toate, harul mântuirii. Evanghelia ce s-a citi astăzi la Sfânta Liturghie, ne amintește, astfel, de izgonirea vânzătorilor din Templul din Ierusalim și de cuvintele Mântuitorului cu referire la Sfânta Biserică, continuatoarea Templului în istorie: „Nu faceți Casa Tatălui Meu casă de negustorie!” (Ioan 2, 16). Așadar, un îndemn la respectarea sfințeniei Bisericii, locaș al Domnului și izvor al mântuirii. Dar, prin bunăvoința lui Dumnezeu, lucrările harice se săvârșesc și prin rugăciunile Maicii Sale, totodată ale sfinților aparținători Bisericii.

Cât de minunată este, iubiți credincioși, această zi de vineri din Săptămâna Sfintelor Paști! Ne amintim, de altfel, că la toate praznicele ce se leagă de persoana Mântuitorului este asociat și numele Maicii Sale, iar acum, iată, o sărbătoare specială în cinstea ei, în care cântările slujbei, cu evocări ale Învierii, se împletesc armonios cu cele care amintesc de minunile Maicii Domnului – Izvor al Tămăduirii. Părinții Bisericii au rânduit ca în această zi să se facă la sfârșit și slujba sfințirii apei, care, așa cum vom vedea, are o rânduială specială, structurată pe frumoasele cântări ale Paștelui, dar conținând și fragmente liturgice care pomenesc de Maica Prea Curată.

În concluzie, iubiți credincioși, prin **Izvorul Tămăduirii** înțelegem două realități, în deplină în comuniune: **Biserica creștină**, izvor nesecat al harului dumnezeiesc mântuitor, și **Maica Domnului**, prin care S-a născut Hristos în lume și prin rugăciunile căreia ne izvorăsc nouă tămăduiri și mulțime de alte minunate binefaceri”. Amin

3. „Ioan este numele lui!“ (Luca 1, 43) - cuvânt pentru Nașterea Sf. Ioan Botezătorul (24 iunie) -

Aceste cuvinte biblice, scrise pe o tăbliță de către bătrânul preot Zaharia, au avut menirea de a hotărî numele celui mai mare proroc din istoria mântuirii, cel care va fi, de fapt, botezătorul Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Și ce nume frumos: în ebraică, de unde provine, Ioan (prescurtat din *Iehohanan*) înseamnă „Dumnezeu S-a milostivit“. De bună seamă, nu întâmplător, ci proniator a fost numit așa, căci Însuși Dumnezeu i-a dat acest nume prea-frumos, prin vestirea făcută de către Arhanghelul Gavriil (Luca 1, 13), potrivit cu situația venirii lui pe lume. Într-adevăr, *Dumnezeu S-a milostivit*, atât față de soții vârstnici, Zaharia și Elisabeta, alungându-le astfel singurătatea, cât și față de neamul omenesc, căci Ioan a pregătit calea Celui Care, cu mila Sa dumnezeiască, ne-a adus mântuirea.

Cât de minunată este, general vorbind, nașterea unui prunc pe lume! Cu mult mai mult, însă, pentru familia care-l așteaptă cu ardoare... Venerabila Elisabeta va fi simțit, ca orice femeie care naște întâia oară, dar cu și mai adâncă trăire, credem, ceea ce descrie Mântuitorul atunci când zice: „Femeia, când e să nască, se întristează pentru că i-a sosit ceasul; dar după ce naște copilul nu-și mai aduce aminte de durere, **pentru bucuria că s-a născut om pe lume...**“ (Ioan 16, 21). Sfântă bucurie va fi fost în sufletul Elisabetei, dobândind acest minunat copil, despre care evanghelistul Luca notează că „creștea și se întărea cu duhul“ (1, 80). Minunat copil, minunați părinți! Părinți nu doar de spiță preoțească, ci ei înșiși slujitori ai Domnului, preot și preoteasă. Mai mult, chiar: amândoi erau purtători ai darului proorocesc, după cum ne încredințează același evanghelist Luca. Căci, iată, Zaharia a prorocit despre propriul fiu, zicând: „Iar tu, pruncule, proroc al Celui preaînalt te vei chema, că vei merge înaintea feței Domnului ca să-I gătești căile...“ (1, 76); iar Elisabeta a rostit, între altele, următoarele cuvinte proorocești, despre Maica Domnului și dumnezeiescul ei Prunc: „Binecuvântată ești tu între femei și binecuvântat este rodul pântecelui tău.

Și de unde mie aceasta, să vină la mine Maica Domnului meu...“ (1, 42-43).

*

„Iar copilul creștea și se întărea cu duhul. Și a fost în pustie până în ziua arătării lui către Israel“. În aceste cuvinte lapidare, se cuprinde tot ce se știe precis despre copilăria și adolescența lui Ioan, până la maturitate. Despre felul în care va fi decurs copilăria lui, ne putem îngădui, totuși, să facem și anumite presupuneri. Cât au trăit părinții săi vârstnici, va fi stat cu ei, după care nu este exclus să fi fost îngrijit de rude apropiate, apoi s-a retras în viața pusnicească, pregătindu-se, astfel, să fie deschizător al căilor Domnului, „sfeșnic al Luminii“, cum frumos glăsuiește *Slava* de la Vecernia sărbătorii... Presupunerile noastre pot să meargă, însă, și mai departe puțin. O anumită parte din zilele copilăriei credem că le va fi petrecut cu Iisus Pruncul, fie la Nazaret, cetatea unde locuia familia sfântă, fie la Orini, cetatea de locuire a familiei lui Ioan, unde însăși Maica Domnului a stat „ca la trei luni“, după cum consemnează tot evanghelistul Luca: „Și în zilele acelea, sculându-se Maria s-a dus în grabă în *ținutul muntos*, într-o cetate a lui Iuda și a intrat în casa lui Zaharia și i s-a închinat Elisabetei“ (1, 39-40). (Precizăm aici că, după cercetări mai detaliate, făcute de exegeți ca Lagrange, Dragomir Demetrescu, Haralambie Roventza etc., este greșită traducerea „ținut muntos“, pentru că grecescul „oreinin“ trebuie transcris prin „Orini“, ca localitate geografică, identificată de către unii dintre arheologii biblici cu actualul Ain Karim, la 6 km vest de Ierusalim). Așadar, dacă înainte de naștere, cele două verișoare, Elisabeta și Maria, au stat împreună trei luni, este lesne de înțeles că se vor mai fi întâlnit și după ce au născut, iar mai apoi, Iisus și Ioan, între care era o diferență de numai 6 luni, vor fi fost prieteni de joacă, așa cum sunt toți copiii, în general, cu atât mai mult cei care sunt și rude pe de-asupra. Scriitorul creștin Sterie Diamandi, în splendida biografie consacrată Mântuitorului (*Fiul lui Dumnezeu - Fiul Omului*, C.R., 3 vol., București, 1942), vorbind despre copilăria celor doi prunci, scrie la un moment dat următoarele: „Având aceeași vârstă, de bună

seamă, au fost tovarăși de joacă. Rudenia și intimitatea îi face să se prețuiască și să țină unul la altul. Amândoi, prin firea lor de elită, prin imboldurile tainice pe care le simt în întreaga lor făptură se deosebesc de restul celorlalți copii. Amândoi au ceva comun care îi apropie și-i separă de ceilalți. Cu cât înaintează în vârstă, cu atât mai mult se cunosc, se înțeleg și se prețuiesc mai bine. În epoca primăvărată a adolescenței, când mijesc zorile personalității, ei își destăinuiesc dorurile și năzuințele lor. Constată că lumea gândurilor lor se deosebește profund de aceea a celor dimprejur. Acest acord de idei și năzuințe îi unește și mai mult unul față de altul. Împărtășirea aceluiasi ideal îi face să bată în unison inimile lor. Această înfrățire de ordin spiritual le dă putința să se cunoască temeinic, prețuindu-se la justa lor valoare. Neprihănirea lor sufletească îi face imuni la erori și rătăcire...“ (vol. II, p. 22). Afirmația lui Ioan, făcută după botezul lui Iisus în Iordan, că „eu nu-L cunoșteam...“ (ev. Ioan 1, 31, 35), se referă, desigur, la faptul că *nu-L știa ca Dumnezeu*, Care „va boteza cu Duh Sfânt“ ș. a., ci numai ca Om, căci zice Ioan mai departe: „...Cel ce m-a trimis să botez cu apă, Acela mi-a zis: Cel peste Care vei vedea Duhul pogorându-Se și rămânând peste El, Acela este Cel ce botează cu Duh Sfânt“ (Ioan 1, 33). Așadar, abia după evenimentul sfânt de la Iordan, propriu-zis după auzirea mărturiei Tatălui, „Acesta este Fiul Meu Cel iubit, întru care am binevoit“ (Matei 3, 17), Ioan Îl va cunoaște deplin și vor avea, desigur, altfel de convorbiri decât în copilărie, convorbiri ale tainelor adânci, în vederea mântuirii neamului omenesc.

*

„**Ioan este numele lui!**“ Dumnezeiesc nume, pe care l-au purtat cu cinste apostoli, atâția alți sfinți și creștini cucernici, până în ziua de astăzi. Păcat, însă, că în vremea din urmă părinții nu mai dau acest sfânt nume pruncilor. Dacă stau bine și mă gândesc, în cei aproape 20 de ani de preoție, cu părere de rău trebuie să fac mărturisirea că n-am botezat mai mult de 2-3 copii cu acest nume. De aceea, la finalul cuvântului nostru, îndemnăm pe toți

cititorii noștri fideli, în casele cărora urmează să vină prunci pe lume, să nu se rușineze a-i numi *Ioan* și *Ioana*, mai ales dacă ziua lor de naștere este apropiată de una dintre sărbătorile Sfântului Ioan Botezătorul. Căci numele de sfânt dat unui copil nu înseamnă doar prilejuire onomastică, aducătoare de firească bucurie, ci binecuvântare și ocrotire de la Dumnezeu, prin rugăciunile sfântului al cărui nume îl purtăm. Amin.

Pr. Conf. Dr. **Vasile Gordon**
Facultatea de Teologie Ortodoxă
a Universității din București

NOTE

1. Pentru unele date istorice am utilizat cartea „Caută și vei afla” (*Predici*), Curtea de Argeș, 1996, p. 65, a diac. Prof. Petre I. David.

VIATA BISERICESCA

**ALES, CHEMAT ȘI RÂNDUIT DE DUMNEZEU,
PREA SFINȚITUL PĂRINTE EPISCOP GALACTION,
EPISCOP AL ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI
A ÎMPLINT 50 DE ANI DE VIAȚĂ RODNICĂ,
LA 17 MAI 2003**

**„Doamne, iată, noi am lăsat toate și Ți-am
urmat Ție. Ce va fi cu noi?”**

(Matei XIX, 27 – 28).

Am citit în Vechiul Testament episodul în care Iacov a luptat cu Dumnezeu (Facere XXXII, 24 – 31) și mi s-a părut minunat cât de mult poate să coboare Dumnezeu și cât de mult a putut fi urcat de El, Iacov.

Din acel moment cuvintele înțeleșurilor și-au deschis zăvoarele și am perceput că o întâlnire a noastră cu Dumnezeu, cu cât este mai personală, cu atât mai mult devine vie credința fiecăruia. Cu Iacov l-am asemănat pe **Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului**; Dumnezeu nu a învins, a câștigat bisericii un ierarh.

Anul acesta, încălzit de încercări și ostenit de trecerea lui și prin Câmpia Dunării, a așezat, din mila lui Dumnezeu, sărbătoare de mare suflet a netrecerii în sfânta noastră Episcopie. Ni s-a părut că vechea Alexandrie cu sfinții săi cei dintâi; Arhiepiscopii Atanasie și Chiril și Patriarhul Ioan cel

Nou și-a revărsat virtuțile acestora asupra timpului ca să le așeze peste vremurile noastre prin arhipăstorirea **Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction** unde numai dragostea izvorâtă din smerenia credinței Prea Sfinției Sale mai poate fi roua clară a nădejzii pentru cerul și pământul cel nou în care ortodoxia este piatra cea din capul unghiului ținută în această Eparhie de **Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction**.

Cu adevărat, de la Duhul Sfânt, cuvântul **Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist**, amintea cu prilejul întronizării în înalta treaptă a arhieriei a **Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction** locuitorilor “țării pâinii din câmpia aceasta a Dunării, ... veți avea, iubiții mei, un episcop blând, stăpânit de duhul rugăciunii și al dragostei, ... apostolul, ... părintele Galaction, părintele și fratele fiecăruia, ... călăuză a mântuirii, rugător pentru sănătatea duhovnicească și a păcii familiei, pentru întreținerea candelii credinței de neam” iar aceste cuvinte s-au făcut adevăruri prospere în lucrarea făuritoare de istorie pe aceste ținuturi a **Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction**.

Am înțeles în timpul celor 7 ani sensul, semnificația și darul viu al realității cuvântului de “PĂRINTE” ce a zidit în această perioadă nădejzii noastre înțelesul cum Episcopia Alexandriei și Teleormanului a devenit Ierusalimul cel nou al dragostei și al blândeții pilduitoare care ne mângâie odată cu fiecare răsărit.

Prezența ecumenică a smereniei Ierarhului nostru seamănă realității Sfintei Scripturi (Ioan I, 6) “Fost-a om trimis de la Dumnezeu...” care cuprinde cu atitudinea răbdării inima și nevoințele locuitorilor Teleormanului care știu a asculta. **Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction** și-a pus zilele la îndemâna oamenilor slujind deopotrivă lui Dumnezeu prin iubire față de biserică; dragostea față de Dumnezeu și biserica stau întotdeauna înaintea sacrificiului de sine. Aceste virtuți tănuite cu conștiință adâncă a smereniei **Prea Sfinției Sale** sunt icoane ale înălțării de la Hristos. Ținuta apostolică a **Prea Sfințitului Părinte Episcop Galaction** îi însoțește apostolatul în această zonă de misiune și de misionarism. Gândire blândă și profundă a dragostei vii și lucrătoare sedimentează cu eleganță și răbdare bucurii și încercări pe care le cerne în îngenuncheri, în pragurile rugăciunii.

Misionar discret și neobosit, ceartă cu blândețea care te face să te ridici. Colindă roditor cu puterea Cuvântului lui Dumnezeu rostit clar și hotărât, tranșant și plin de înviere prin Pastorale, Cuvinte de învățătură, ordine, circulare, sau la momente festive, neobosit; veșmânt și hrană duhovnicească pentru credincioșii noștri adunați în fața sfințelor altare. Episcop bun și călugăr bun este desăvârșit liant spiritual și mediator de elită al conștiinței tinere a Episcopiei noastre. Primul Episcop al Episcopiei Alexandriei și Teleormanului este ctitor de viață monahală prin înființarea primelor mănăstiri din acest județ. Este un activ susținător al vieții culturale și al acțiunilor caritabile “bine pregătit pentru orice lucru bun” (2 Timotei, III, 16).

Din dorința de a ne bucura conștient și motivat deplin și meritoriu ca o datorie de la sine cuprinsă de momentul aniversar, suntem onorați să amintim date esențiale din curriculum-ul vitae al Prea Sfinției Sale:

PREA SFINȚITUL PĂRINTE EPISCOP GALACTION STÂNGĂ s-a născut la 17 mai 1955, în comuna Constantin Brâncoveanu, Ialomița, ca fiu al lui Nicolae și al Elenei Stângă, și a primit la botez numele Gheorghe. A absolvit cursurile gimnaziale în satul natal (1960-1968), apoi Liceul Teoretic din Slobozia (1968-1972) și s-a înscris la Seminarul Teologic “Radu Vodă” din București în 1972. În 1974, iulie 1, este primit la Schitul Crasna. În 1977 absolvă Seminarul Teologic București, la 11 august 1977 este primit oficial și închinoviat în mănăstire, iar la 6 noiembrie 1977 este tuns în monahism primind numele Galaction, la schitul Crasna. Urmează cursurile Facultății de Teologie din București între 1977 și 1981, timp în care este hirotonit Diacon (28 octombrie 1978 de către Prea Sfințitul Antonie Ploieșteanul, Episcop Vicar Patriarhal), apoi este hirotonit preot (2 noiembrie 1978 de către P.S. Roman Ialomițeanul în Catedrala Patriarhală) și susține examenul de licență în 1982. Începând cu 1 aprilie 1981 este numit Stareț al Schitului Crasna unde începe o vastă lucrare de reconstrucție și amenajare.

La 15 decembrie 1990 este ales Exarh al Mănăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor, rămânând și Stareț al Schitului Crasna, iar în 1994 este înălțat

la rangul de Arhimandrit.

La 4 iulie 1996, Colegiul Electoral Bisericesc îl alege Episcop al nou-înființatei Episcopii a Alexandriei și Teleormanului, iar la 1 septembrie 1996 este hirotonit Arhiepiscop și întronizat Episcop al Episcopiei Alexandriei și Teleormanului, în Catedrala Sf. Alexandru din Alexandria, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu un sobor de ierarhi, stareți și preoți, în prezența unei numeroase asistențe.

În aceeași măsură astăzi, prezența lângă Episcopul nostru ne onorează și ne aduce sărbătoare ca o trâmbiță a păcii, cu simțiri de bucurie ne-am așezat mulțumind lui Dumnezeu de “toată darea cea bună și de tot darul desăvârșit”, din liniștea Sfintei Liturghii adăugând “dar peste dar”, cuvânt de rugă, pentru “îndreptătorul credinței și chipul blândețelor” urmând același dreptar dar mai ales descifrând necesitatea de a fi împreună și de a ști să păstrăm acest duh al păcii.

Nu am putea să-i urăm deplin ani cu sănătate dacă nu am aminti despre conștiința eclezială de o ținută apostolică a Prea Sfinției Sale ce subliniază adesea prin cultul pentru biserică realitatea expresiei și a limbajului celei mai înalte culturi umane, în care dialogul cu Dumnezeu pus sub puterea rugăciunii, a Sfintei Liturghii este pentru Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction “o altfel de hrană”. Din aceasta, frânge cu generozitate spre luare aminte, îndemnul către exemplul suprem; Hristos, ca o preocupare pentru omul cel nou înnoit mereu, actual și important, mădular al Bisericii față de care Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction este neobosit și permanent preocupat. Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction este un episcop tânăr și un înnoitor veșmânt al faptei punând deasupra vieții dintre Prea Sfinția Sa și Hristos, nevoile bisericii ancorate unei realități personale. În acest mod, viața Episcopiei primește conturul definit al spațiului spiritual de la Părintele ei, într-o realitate a dragostei pentru păstoriții încredințați spre mântuire, ca un tainic și adevărat rugător pentru celălalt.

Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction tămăduiește - făcând minune și sărbătoare – cu dragostea duhului blândeții izvorâtă din dragostea lui Hristos

iar grija aceasta este atitudine a iubirii vindecătoare. Modul personal prin care Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction tratează creștinii aduce permanent realitatea nădejzii dobândirii promisiunii făcute de Mântuitorul Iisus Hristos, lui Zaheu.

Ar mai rămâne un singur lucru – peste acest ceas aniversar, – parafrazând cuvântul Sfintei Scripturi, dacă dorești să descoperi timpul iubirii în Hristos pentru om caută să-l întâlnești pe Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction.

Întru mulți ani Stăpâne!

Preot Adrian Draghici

Părintele Galaction – Episcopul monah

Episcopul este primul monah din episcopia sa. Statutul de monah nu este părăsit odată cu primirea slujirii de arhieru. Dimpotrivă, viața monahală, cu tot ceea ce implică această stare duhovnicească, trebuie să devină și mai adâncă, mai jertfelnică în momentul primirii slujirii de arhieru.

În pofida faptului că arhieru rămâne monah, slujirea arhierescă comportă asumarea unor responsabilități de conducere, de reprezentare, de decizie. Împlinirea acestor responsabilități îngreunează, de obicei, aprofundarea sau continuarea vieții de monah cu tot ceea ce este legat de această viață: ascultare, rugăciune continuă, smerenie.

Prea Sfințitul Episcop Galaction al Alexandriei și Teleormanului se numără printre arhierii Bisericii Ortodoxe din România care îmbină în modul cel mai evident statura de episcop cu cea de monah. Ținuta exterioară, felul de a fi în viața de toate zilele și, mai presus de toate, dragostea față de viața mănăstirească îl definesc pe Vlădica Galaction ca pe episcopul care a înțeles că arhieria, în esența ei, nu este decât continuarea vieții monahale în elementele ei cele mai adânci.

Episcop într-o regiune cu multe probleme misionare, Prea Sfințitul Galaction își împlinește slujirea arhierescă cu dorul celui ce-și pune viața sa pentru oile sale. Preocupat în permanență de bisericile nou construite, de mănăstirile nou înființate, de strădania consolidării unui centru eparhial al

căruia întâi episcop este, Prea Sfințitul Galaction dobândește puteri noi pentru începuturi misionare prin câteva ore de tihnă în vatra mănăstirii Crasna. Timp de șape ani de la înființarea Episcopiei Alexandriei și Teleormanului, părintele Episcop Galaction s-a îndreptat adesea spre chilia sa din mănăstirea pe care a slujit-o ca stareț peste 20 de ani. Aici, la Crasna, Vlădica redevine ceea ce a fost odată sau, mai bine zis, adâncește arhiereste viața sa de monah.

Despre Prea Sfințitul Galaction se pot afirma lucruri minunate, prezente în viața sa de arhieru. Am voit, prin acest smerit cuvânt, să subliniez în mod special latura vieții Prea Sfinției Sale care se dovedește a fi aur curat, de cea mai bună calitate și anume – statura sa de arhieru-monah. Vlădica Galaction este pentru mine vrednic frate întru episcopat, dar mai presus de toate, este părintele care m-a primit în mănăstire și la școala căruia, timp de doi ani de zile, am gustat din frumusețea viații monahale care nu poate fi egalată de nici o altă slujire în Biserică.

† TEOFAN

Mitropolitul Olteniei

Cuvânt de suflet

Prea Sfințitul Episcop GALACTION, ajuns la cumpăna vieții, cu 7 ani de arhipăstorire, număr sfânt, ca și lucrarea la care a fost chemat, ostenește cu vii roduri, ca Episcop al Alexandriei și Teleormanului, eparhie nu prea mare, dar cu multe probleme, mai ales misionare. Credem că a fost ales om potrivit la loc potrivit. Oamenilor și preoțimii din județul Teleorman le trebuia un păstor încercat, bun cunoscător al slovelor Sfintei Scripturi și în același timp un trăitor al învățăturilor biblice. Acela era Arhimandritul Galaction, nevoitor în Sfânta mănăstire Crasna.

De la alegerea Prea Sfinției sale ca Episcop al Alexandriei și Teleormanului, am avut toată încrederea că este Arhipăstorul acelor meleaguri.

Cu rugăciuni, cu răbdare și tact misionar, a preschimbat viața și lucrarea preoțimii și credincioșilor săi, încredințați de Dumnezeu și Biserica Străbună.

Fire liniștită, cu glas domol și chip călugăresc, prea Sfințitul Episcop Galaction, lucrează cu timp și fără timp în via Domnului, cu alese înfăptuiri

duhovnicești și gospodărești.

Așa EPISCOP ne trebuia !

LA MULȚI ANI !

† G H E R A S I M,

EPISCOPUL RÂMNICULUI

Părinte duhovnicesc, misionar destoinic

Prea Sfințitul Galaction al Alexandriei și Teleormanului plinește anul acesta cincizeci de trepte în crugul vieții sale de slujitor destoinic al Bisericii acasă, în școală, în mănăstire și în ierarhie.

Îl cunoaștem, pe Prea Sfințitul Galaction, din studenție, având bucuria întoarcerii, așadar, într-o perioadă și în locuri dragi nouă, ca și colegi și frați buni, atunci și, din darul Domnului, și acum.

Venea sfios și cuviincios, matur și cuminte, din ținutul Ialomiței, cu o zestre de creștin așezat și truditor pe câmpia și în arșița Bărăganului, păstrând tenacitatea lucrului bine și statornic făptuit, de la buna sa mamă.

Avea și experiență monahală, căci era călugăr la schitul, Crasna, unde a devenit și stareț.

Dar pe deasupra tuturor celor ce se pot spune despre Prea Sfințitul Galaction ne rețin buna cuviință și tenacitatea în aprofundarea viețuirii călugărești, în duhul Părinților și stăruința la studiu.

Deși împărțea timpul între călugărie și studiu era mereu printre frunțași. I-a rânduit Dumnezeu prilejuri binefăcătoare continuării studiilor în

străinătate, în Elveția, la Institutul Ecumenic de la Bossey și apoi la Școala administrativă a Exarhatului Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, sub directa îndrumare a Prea Fericitului Părinte Teoctist.

De aici este chemat să devină primul păstor duhovnicesc al Eparhiei Alexandriei și Teleormanului.

Am avut bucuria de a participa, cu ani buni în urmă, la acest înălțător eveniment al hirotoniei și instalării Prea Sfințitului Părinte Galaction în noua sa Eparhie.

A fost și este o bună alegere și este o adevărată împlinire sufletească a Sa și a păstoriților Eparhiei întregi, sub o astfel de pilduitoare mărturie.

Așadar, cu sărbătoritul, Ierarhul evlavios și misionar, Prea Sfințitul Galaction, la cinci decenii de viață, cinstim deopotrivă și slujitorii cu toți credincioșii de sub omoforul Prea Sfinției Sale.

I se spunea „Père”, Părintele, pe când era student în străinătate, chiar de către cei de alte confesiuni. Așa este și acum! Așa să rămână Prea Sfințitul, mulți și buni ani, în slujirea Domnului și a Bisericii și a neamului!

Cu frățească în Hristos Domnul dragoste,

† CASIAN,

Episcopul Dunării de Jos

„Primul model de călugăr și părinte”

La împlinirea a șapte ani de la hirotonia în treapta arhieriei a Prea Sfințitului Părinte Episcop Galaction, mi s-a oferit un prilej de a scrie despre starețul mănăstirii în care m-am format duhovnicește și care în vremuri și slujiri diferite, mi-a rămas o pildă de adevărat călugăr.

L-am cunoscut când am intrat novice la Schitul Crasna și priveam cu sfială la chipul călugăresc, la uniforma monahală, la metanii și camilafcă. Expresia sobră și atentă a chipului, cuviința cu care părintele stareț Galaction își purta veșmintele călugărești, controlul desăvârșit al gesturilor, cuvintelor, tonului vocii și privirii au fost prima lecție despre ce înseamnă a fi monah. Adăugând apoi râvna deosebită pentru sfintele slujbe, acesta a devenit primul model de călugăr și părinte, întruparea *aici și acum* a ceea ce lecturile novicei conturau din *Pateric, Lavsaicon, Convorbiri duhovnicești* și celelalte cărți ale formării monahului.

Slujbele începeau dimineața devreme, iar pentru cei intrați de curând în mănăstire oboseala acumulată la ascultările de zi și la slujbele de noapte era cea dintâi încercare. Cât de iscoditor ne urmăream starețul în vremea slujbelor, încercând să găsim și la el măcar un gest, cât de discret, care să trădeze oboseala sau rutina, pentru a ne justifica și noi neputințele! Ca novice și călugăr la Crasna am trăit uimirea de a avea în față permanent un

om nebiruit de slăbiciuni, care împlinea în rând cu obștea mănăstirii ascultările zilnice (căci participa fără ocol la culesul roadelor, la strânsul fânului și la celelalte munci) și era totdeauna primul în biserică. Dimineața, când, preot fiind, veneam înaintea obștii la biserică pentru a pregăti Proscomidia, îl găseam în altar, citind pomelnicele aduse de credincioși și aranjându-le într-o desăvârșită ordine, pentru ca dorința lor de a fi pomeniți patruzeci de zile sau un an să nu rămână neîmplinită.

Slujind la altar, împreună cu ceilalți ieromonahi, părintele stareț Galaction păstra o grijă neslăbită ca totul să fie într-o rânduială desăvârșită. Nu accepta ca cineva să miște obiectele de pe sfânta masă sau vasele de flori din biserică din locul în care le-a așezat sfinția sa însuși. Cu risipă de grijă pentru ce era al bisericii, părea că prin orice obiect pe care îl așează într-un loc face un așezământ veșnic. În biserică înceta orice risipire.

Cu cei din mănăstire vorbea puțin. și mai puțin muștra sau îngăduia ca cineva să vorbească de rău. Nu ne-a strivit niciodată cu sfaturi sau porunci, ci prin felul său de a fi ne arăta calea pe care să o urmăm, prețuind în mod deosebit credința și dăruirea noastră interioară pentru Dumnezeu. Când greșelile erau grave sau apărea delăsarea, tot ceea ce spunea era „fiecare dintre noi știe pentru ce a venit aici și nu trebuie să repetăm tot timpul ce avem de făcut; să împlinim acestea, altfel am venit aici degeaba”.

Privindu-l la slujbele de călugărire sau la hirotoniile care se făceau în mănăstire înțelegeam cel mai bine ce ne spunea. Trăia în aceste slujbe. Ele erau ceea ce însemna de fapt viața lui: a te dăruii total lui Dumnezeu. Restul de timp era doar pregătirea stăruitoare pentru aceasta. De aceea să auzim asemenea cuvinte de la părintele stareț era mai mult decât o muștrare sau un canon.

Cu credincioșii din lume care veneau la mănăstirea noastră părea însă alt om. Petrecea cu ei vreme îndelungată ascultându-le păsurile, sfătuindu-i și învățându-i cuvântul lui Dumnezeu și calea dreaptă a faptelor bune. Îi iubea cu smerenie și milă pe acești oameni care veneau de departe, de peste munți, de la Cheia, Măneciu, dinspre Valea Doftanei, purtând cu ei o enormă nădejde în ajutorul lui Dumnezeu, rugăciune fierbinte pentru cei de acasă și

o jertfă pe măsură, chiar sub chipul smerit al prinoaselor pe care le aduceau mănăstirii: ulei pentru candelă, făină pentru prescuri, grâu și nuci pentru colivă. Plecau din satele lor dimineața devreme și ajungeau la Crasna abia spre seară, la slujba de priveghere. Erau găzduiți la mănăstire și rămâneau până a doua zi, pentru a participa la sfânta liturghie. Cuvântul de învățătură al părintelui stareț Galaction era pentru ei – și pentru noi, cei din mănăstire, în același timp – ca un balsam care la asemenea prilejuri începea să se reverse. Cuvintele înălțătoare, bogate, curgând ca un val de căldură din inima sfinției sale, erau nelipsite bucurii ale marilor sărbători.

Am cunoscut îndeaproape puterea și înțelepciunea sfatului său, atât ca monah la Crasna, avându-l stareț pe părintele Galaction, cât și mai târziu, ca stareț al Schitului Darvari, când sfinția sa era exarhul mănăstirilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor. Experiența și echilibrul său au fost un sprijin puternic atunci când viața monahală la Schitul Darvari a renăscut, o dată cu creșterea unei noi obști.

Ales după voia lui Dumnezeu la treapta arhieriei, Prea Sfințitul Galaction a fost dăruit preoților și credincioșilor din Alexandria și Teleorman ca o torță prin care flacăra credinței lor să se întetească. Într-o eparhie nou înființată, cu o mare sărăcie materială, necompensată de prosperitate spirituală, fără mănăstiri și cu condiții de pastorație foarte grele, Prea Sfințitul Galaction a început o lucrare de apostolat: întemeierea primelor mănăstiri, refacerea reședinței episcopale, restaurarea bisericilor, conferințe semestriale cu preoții, menite a fi adevărate dezbateri în care slujitorii Bisericii să poată da glas greutăților lor din pastorație și misiune și să le sprijine, cu idei și soluții noi pentru depășirea lor.

L-am revăzut adesea în preajma preoților și credincioșilor din eparhia sa. Îi întimpina pe cei ai săi, cei de aproape, așa cum odinioară îi primea pe cei de departe, de peste munți, cu fața luminată de bucuria de a le împărtăși cuvântul Evangheliei, de a-i asculta și de a le răspunde, de a-i întări și povățui, la fel de puțin muștrător, îngăduind la fel de puțin judecarea aproapelui și cu încrederea – de care numai un om plin de iubire este capabil – că, atâta vreme cât cineva își dăruiește viața lui Dumnezeu în fiecare zi, știe

ce are de făcut. pentru ochii mei, rămași ai unui călugăr față de starețul său, a fost descoperirea uimitoarei sale pedagogii, de a nu căuta victoriile facile atunci când îi povățuiești pe alții, ci de a lucra cu răbdare, neîntrerupt, ca inima fiecăruia să ajungă la măsura iubirii pentru Dumnezeu.

Dumnezeu să îi dăruiască păstorire îndelungată și roade bogate întru cele pe care știe că le are de împlinit!

Întru mulți și fericiți ani!

† **Ambrozie Sinaitul**

Vicar Patriarhal

„Prin stăruință, prin evlavie și prin cutezanță”

Unul dintre ierarhii tineri deosebit de activ în planul vieții spirituale din cuprinsul eparhiei Sale este fără îndoială P. S. Episcop Galaction Stângă al Alexandriei și Teleormanului. L-am cunoscut puțin și înainte de a deveni episcop și mi-a lăsat o impresie aparte. Aceea a unui om dăruit rugăciunii și slujirii lui Hristos.

După ce am devenit și eu arhieru l-am cunoscut mai bine și impresia aceasta mi-a fost confirmată pe deplin de elanul și jertfelnicia Prea Sfinției Sale.

Prin stăruință, prin evlavie și prin cutezanță Prea Sfințitul Galaction a reușit să pună pe picioare cum se zice, o Eparhie nouă și să o înzestreze cu tot ceea ce este necesar pentru buna desfășurare a activității bisericesti, administrative, culturale și filantropice.

A dovedit că a fost omul potrivit pentru acea parte de țară pe care o păstorește de 7 ani cu dragoste și devotament.

Acum la împlinirea aceasta sfântă când a ajuns și la vârsta de 50 de ani

îi facem urări de sănătate, de noi împliniri în slujba Bisericii și a poporului dreptcredincios din Teleorman, rugând pe Dumnezeu să-l păzească întru mulți și fericiți ani!

† **Visarion Rășinăreanu**

Episcop – vicar

Sibiu

„Îngerului bisericii din Alexandria, scrie-i:” (Apoc. 2,1)

La împlinirea celor „șapte ani de belșug” (Facere 41, 47 – 49) din viața sfintei și de Dumnezeu păzitei Eparhii a Alexandriei și Teleormanului și a celor 50 de ani de viață rodnică a Întâistătorului ei, frățește ne rugăm smeriți Domnului Dumnezeu Celui în treime lăudat, pentru cei încă șaptezeci și șapte de ani îmbelșugați și binecuvântați, atât din viața Eparhiei, cât și a „îngerului” ei văzut, Prea Sfințitul Părinte Episcop GALACTION, după pilda și modelul marilor săi înaintași al Alexandriei celei Vechi, sfinții Atanasie și Chiril, Arhiepiscopii Alexandriei și Sf. Ioan cel Milostiv, Patriarhul Alexandriei!

În viața, chemarea, slujirea, misiunea, și responsabilitatea unui ierarh, înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, potirul sfânt al lui Melhisedec, veșmintele arhieresti cu douăsprezece pietre și toiagul înflorit al lui Aaron, cartea Legii redescoperită pe vremea arhieriei lui Hilchia și cele șapte stele ale îngerilor celor șapte Biserici din Asia, ținute în dreapta Mântuitorului nostru Iisus Hristos (Apoc. 1, 20), sunt tot atâtea repere, paradigme și puncte de sprijin pe drumul spiritual dinspre „arhierul anului aceluia” (Ioan 18,

13), înspre „Hristos Arhiereul cel veșnic” (Evrei 4, 14).

Ales, chemat și rânduit de Dumnezeu în Biserica cea una, sfântă, sobornicească și apostolească a lui Iisus Hristos Fiul Său, ca prin „dumnezeiescul har” să-și însemneze numele și viața totdeauna cu semnul Crucii, episcopul își duce și își conduce clerul, cinul monahal și poporul încredințat lui spre păstorire, atât la poalele Sinaiului, cât și spre veșnicele colibe pline de lumină ale Taborului, hrănindu-l cu mana Sfintei Euharistii și adăpându-l cu apa cea vie a Cuvântului lui Dumnezeu, izvorâtă din stânca de la Horeb și din fântâna evanghelică a patriarhului Iacob de la Sihar.

Pentru că oile duhovnicești ale binecuvântatei Eparhii a Alexandriei și Teleormanului, încredințate Prea Sfințitului Părinte Episcop Galaction spre păstorire și mântuire, „cunosc glasul lui” (cf. Ioan 10, 4), iar nevrednicia noastră, ne bucurăm ori de câte ori în Sfântul Sinod „auzim glasul lui” (cf. Ioan 3, 29), dorim din tot sufletul la acest „Eben-Ezer” aniversar (I Regi 7, 12) din viața Eparhiei și a vrednicului ei Ierarh, împlinirea desăvârșită în Ziua cea de Apoi a cuvintelor Rugăciunii Arhierești de la Cina cea de Taină: „Din cei pe care Mi i-ai dat, n-a pierit nici unul ...” (Ioan 17, 12).

Din Vârșețul lui Șaguna și în numele preoților și credincioșilor ortodocși români din Banatul iugoslav, cu frățescă dragoste întru Hristos Domnul,

† **Daniil Partoșanu**

**Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei
și administrator al Episcopiei Ortodoxe Române
de Vârșeț**

Prea Sfințitul Episcop Galaction, monahul și ierarhul timpului prezent

Un tânăr curajos, care a început imediat după terminarea studiilor universitare să-și asume greaua, dificila și plină de responsabilitate slujire a Bisericii ca monah, departe de amăgirile înșelătoare ale acestei lumi, energic și totuși mereu conciliant, iubitor de sfințenie și neîncetată rugăciune, cu chip ascetic smerit dar plin de demnitate, cald și părintesc, dar sever cu el însuși, meditativ și gânditor dar plăcut în dialog și chiar un partener activ al unei discuții duhovnicești, așa l-am cunoscut pe fostul stareț al Schitului Crasna, unde ca student deseori poposeam bucurându-mă de perfecta conlucrare între conducerea duhovnicească și cea administrativă a acestui loc plin de izvor duhovnicesc, care atrage și nu respinge pe nimeni dintre cei care doresc o refacere a sufletului obosit de zgomotul și trufia acestei lumi.

Cei mai mulți tineri ierarhi au plecat de la această Mănăstire să slujească, să se dăruiască până la sacrificiu Bisericii, care i-a chemat de a lucra în salvarea sufletelor oamenilor.

Prea Sfințitul Galaction este unul dintre ei, la mulți fiindu-le stareț,

duhovnic, povățuitor și călăuzitor în cele ale vieții după chipul îngeresc. datorită calităților tainice ascunse dar ușor sesizabile, a fost cerut de Prea Fericitul Părinte Patriarh spre a fi exarh al sfintelor Mănăstiri din Arhiepiscopia Bucureștilor, misiune ce cu mare sacrificiu și-a îndeplinit-o în deplină ascultare și îndelungă răbdare.

Exarhul și părintele chemat să supravegheze viața monahală cu dificultățile și neîmplinirile ei a demonstrat în timp record că oricând poate fi capabil de jertfă și de deplină ascultare atunci când Biserica căreia i s-a făgăduit, închinându-și toată viața o cere. Acest lucru l-au observat cei mai mulți iar în momentul când nou înființata Eparhie a Alexandriei și Teleormanului avea nevoie tot de un ierarh, care știa să se sacrifice pentru a o așeza după rânduielile sfintelor canoane, acest ierarh de care era atâta nevoie a fost găsit în persoana Prea Sfințitului Părinte Galaction, care asemeni ascultării Mântuitorului „ce nu a ținut seama de moarte și încă de cruce” (Filipeni 2, 8), cu deplină încredere a răspuns chemării Prea Fericitului de a sluji ca primul inter pares, o nouă, dificilă și mereu mărturisitoare a iubirii lui Dumnezeu Eparhie.

Ca episcop îl cunoaștem remarcându-se în a fi un înțelept iconom (Luca 16, 1-8), curajos demn și stăpân pe sine.

Ne uimesc câte apariții de carte teologic-duhovnicească, ziditoare de suflet apar cu binecuvântarea și îndemnul Prea Sfințitului Galaction. Acest lucru demonstrează, că Prea Sfinția Sa cunoaște deplin dificultățile prin care se mărturisește credința în Fiul lui Dumnezeu, impasului dialogului dintre credință și cultură într-o lume tot mai indiferentă, avidă și lipsită de sens. Prin editarea atâtor cărți Prea Sfinția Sa mărturisește încă odată bucuria de a sluji cu toată ființa pe Mântuitorul și Biserica Lui. Clipele cele mai dificile, încercările, suferințele slujirii, bucuriile împlinirii, pe toate acestea le întruchipează în chipul său ascetic al monahului actual ce dă bună mărturie de iubirea și chipul cel veșnic al lui Dumnezeu. Așa cum de peste 14 ani l-am cunoscut, Prea Sfințitul Galaction a rămas același smerit, iubitor și doritor de sfințenie slujitor al Mântuitorului nostru Iisus Hristos. la ceas aniversar îi dorim păstorie îndelungată, lipsită de încercări, iar iubitorul

nostru de oameni Dumnezeu, să împlinească cu Prea Sfinția Sa planul cel tainic al Lui!

† **Corneliu Bârlădeanul**

Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Hușilor

Popas – aniversar

Episcopia Alexandriei și Teleormanului sărbătorește anul acesta două evenimente deosebite: unul legat de Episcopie, de la a cărei înființare au trecut 7 ani, iar celălalt de Arhipăstorul ei, care împlinește vârsta de 50 de ani.

Popasul pe care împreună – lucrătorii, prietenii și fiii duhovnicești ai Prea Sfințitului Părinte Galaction au hotărât să îl facă cu acest prilej este pe deplin îndreptățit și ne oferă posibilitatea de a prezenta strădaniile sărbătoritului pentru a împlini nădejdiile puse de clerul și credincioșii ortodocși în arhipăstoria Sa.

Pe Prea Sfințitul Părinte Episcop Galaction l-am cunoscut încă de pe vremea când era elev al Seminarului Teologic și apoi student al Institutului Teologic de Grad Universitar din București. Modest, sânguincios și plin de blândețe, preocupat numai de studii și rugăciune, era iubit atât de colegi cât și de dascălii celor două școli teologice.

Și-a continuat mai târziu studiile la Institutul din Bossey, dobândind astfel o temeinică pregătire teologică, atât de necesară într-o societate confruntată astăzi cu un extraordinar pluralism cultural.

L-am întâlnit apoi la Schitul Crasna, unde a viețuit ca stareț din anul 1981 până în anul 1996, când a fost ales, hirotonit și Întronizat Episcop al nou înființatei Eparhii a Alexandriei și Teleormanului.

Deși tânăr, s-a dovedit a fi un bun conducător al obștii monahale. Într-un schit izolat, lipsit de căi de acces, la care ajungi urcând pe jos pe potecile muntelui, unde transportul materialelor de construcție se făcea cu ajutorul scripetilor, a reușit să consolideze și să restaureze biserica – monument istoric – să ridice mai multe clădiri anexe, în una dintre ele amenajând chilii pentru toți viețuitorii schitului și chiar să construiască o mică hidrocentrală, suficientă pentru nevoile de curent electric ale schitului.

Curățenia și „covorul” de flori care te însoțesc pe toate aleile, sunt iarăși lucruri care te impresionează de cum pășești pragul acestei monahale.

Frumusețea slujbelor religioase, predicile părintelui stareț și dialogul purtat de acesta cu credincioșii în timp ce-i miruia, au făcut ca la schitul Crasna – unde totul te îndeamnă la reculegere și rugăciune – să vină pelerini din toate colțurile țării.

Toți cei pe care îi apuca ora prânzului sau înserarea acolo, erau poftiți la masă și peste noapte li se asigura un loc unde să-și plece capul. Toate aceste obiceiuri creștinești se păstrează și astăzi, încât cei care vin să se roage la biserica schitului Crasna, rămân impresionati de tot ceea ce văd aici și pleacă cu dorința de a se reîntoarce cât mai curând în această oază duhovnicească, al cărei stareț este astăzi venerabilul Ieromonah Nicodim Dimulescu, părintele duhovnicesc al Prea Sfințitului Episcop Galaction. În cuvântarea rostită de Prea fericitul Părinte Patriarh Teoctist cu ocazia Întronizării Prea Sfințitului Episcop Galaction, spunea despre acesta că la Schitul Crasna „a făcut o adevărată școală, o adevărată reînnoire în viața noastră monahală”, printre ucenicii săi spirituali numărându-se Înalt Prea Sfințitul Teofan, Înalt Prea Sfințitul Teodosie, Prea Sfințitul Ambrozie și alții.

Întronizat la 1 septembrie 1996 ca Episcop al nou înființatei Eparhii a Alexandriei și Teleormanului, Prea Sfințitul Părinte Galaction s-a străduit să poarte cu vrednicie sarcina pusă pe umerii săi de Sfântul Sinod, călăuzind turma credincioșilor pe drumul dragostei de Dumnezeu, al credinței și al mântuirii, fiind pildă „credincioșilor cu cuvântul, cu purtarea, cu dragostea, cu duhul, cu credința, cu curățenia” (I Timotei 4, 12).

Prin pastorale și predici, prin săvârșirea de sfinte liturghii arhieresti în

fiecare parohie, prin târnosirea și resfințirea de biserici, prin înființarea de mănăstiri – câte una în fiecare protopopiat – prin încadrarea de preoți în toate parohiile vacante, prin editarea revistei eparhiale „Biserica Ortodoxă”, prin înființarea Sectorului de Asistență Socială ca și prin multe alte realizări, prea Sfințitul Părinte Galaction s-a străduit neîncetat ca prestigiul Bisericii să fie ridicat la înălțimea rolului ei în lume.

Prea Sfințitului Părinte Galaction „episcop blând, stăpânit de darul rugăciunii, al răbdării și al dragostei” – cum spunea atât de frumos Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist – îi dorim la împlinirea vârstei de 50 de ani, arhipăstorire cât mai lungă și plină de roade cât mai îmbelșugate, spre slava Sfintei noastre Biserici strămoșești.

Întru mulți și fericiți ani, Prea Sfințite Părinte Episcop!

Dr. George Stan

**DIN AGENDA DE LUCRU A PREA SFINȚITULUI
PĂRINTE EPISCOP GALACTION
(1 ianuarie 2003 – 30 iunie 2003)**

Miercuri, 01 ianuarie 2003 - slujește Sfânta Liturghie în biserica Mănăstirii Nașterea Maicii Domnului - Adămești și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 05 ianuarie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 6 ianuarie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie și slujba de sfințire a agheasmei mari în biserica Sfinților Apostoli din Zimnicea și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 07 ianuarie 2003 - slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântul Ioan Botezătorul din Roșiorii de Vede hirotonind diacon pe tânărul Rotaru Valentin și hirotosind iconom-stavrofor pe preotul Mitrache Petre. Rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 17 ianuarie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan Gură de Aur din Mănăstirea Sfântul Pantelimon - Siliștea Gumești, hirotonește diacon pe monahul Maximilian Vasilache și preot pe ierodiaconul Macarie Radu. Adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Duminică, 19 ianuarie 2003 - săvârșește resfințirea bisericii Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Tătăraștii de Sus și Sfânta Liturghie în această biserică.

Hirotesește iconom-stavrofor pe preotul Voican Roman și adresează un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți.

Luni, 20 ianuarie 2003 - primește pe Domnul Profesor Ion Huidumac, Inspector General al Inspectoratului Școlar Județean Teleorman și pe Preotul Lazăr Emil, inspector de specialitate Religie.

Marți, 21 ianuarie 2003 - primește pe Domnul Stan V. Cristea, Directorul Direcției Județene de Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național.

Miercuri, 22 ianuarie - marți 28 ianuarie 2003 - este internat pentru investigații și tratament la Institutul de cardiologie Prof. Dr. C.C. Iliescu - Fundeni, București.

Miercuri, 29 ianuarie 2003 - slujește Sfântul Maslu în biserica parohiei Fotăchești, Videle și adresează un cuvânt de învățătură credincioșilor prezenți.

Joi, 30 ianuarie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Trei Ierarhi - Videle și rostește un cuvânt de învățătură. Hirotesește iconom-stavrofor pe preotul Ionescu Cristian Ion.

Sâmbătă, 1 februarie 2003 - primește pe Domnul Virgiliu Radulian, primvicepreședintele Ligii de prietenie româno-sârbă însoțit de Domnul Dr. Ioan Gându, redactor al publicației **Icoana din adânc**.

Duminică, 02 februarie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Nicolae Bălcescu și rostește un cuvânt de zidire sufletească.

Marți, 04 februarie 2003 - primește pe Domnul Prof. Ion Huidumac, Inspector General al Inspectoratului Școlar Județean Teleorman.

Duminică, 09 februarie 2003 - slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Dorobanțu adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Participă la Palatul Șuțu din București la prezentarea Noului Testament - 1857, reeditat și rostește un cuvânt ocazional.

Luni, 10 februarie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Sfințitului Mucenic Haralambie - Catedrala Turnu Măgurele și adresează credincioșilor un cuvânt de zidire sufletească.

Joi, 13 februarie 2003 - săvârșește slujba de înmormântare a preotesei Elena Pârvan în biserica Sfintei Parascheva din Alexandria și rostește un cuvânt ocazional.

Duminică, 16 februarie 2003 - slujește Sfânta Liturghie în biserica Înălțării Sfintei Cruci din parohia Poroschia și adresează credincioșilor cuvânt de învățătură.

Luni, 17 februarie 2003 - săvârșește resfințirea bisericii Sfântului Teodor Tiron din Roșiorii de Vede și Sfânta Liturghie în această biserică. Hirotesește iconom-stavrofor pe preoții Dârvă Adrian și Păunescu Eugen Cătălin și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 20 februarie 2003 - în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Alexandria, săvârșește slujba înmormântării credinciosului Valeriu Pietriș și rostește un cuvânt ocazional.

Sâmbătă, 22 februarie 2003 - săvârșește slujba Parastasului în biserica Sfinților Apostoli din Alexandria și merge la Mănăstirea Crasna - Prahova unde slujește la Vecernia cu Litie.

Duminică, 23 februarie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Acoperământului Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna - Prahova și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 25 februarie 2003 - în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria săvârșește slujba cununiei de argint a Preotului Constantin Irimia cu preoteasa Viorica.

Miercuri, 26 februarie 2003 - slujește Sfântul Maslu în biserica parohiei Fotăchești, Videle și rostește un cuvânt de învățătură. Face o vizită la parohia Sfinții Trei Ierarhi Videle unde se execută lucrări de pictură din nou.

Duminică, 02 martie 2003 - slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Gârdești și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 03 martie 2003 - participă la lucrările Sinodului Mitropolitan al Sfintei Mitropolii a Munteniei și Dobrogei la Palatul Patriarhal din București.

Marti, 04 martie - 05 martie 2003 - participă la lucrările Sfântului Sinod la Palatul Patriarhal din București.

Joi, 06 martie 2003 - ia parte la lucrările Adunării Naționale Bisericești desfășurate la Palatul Sfintei Patriarhii din București.

Sâmbătă, 08 martie 2003 - face o vizită la Mănăstirea Sfântul Nicolae - Năsturelu.

Duminică, 09 martie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești, Videle, adresând mulțimilor de credincioși un cuvânt de zidire sufletească.

Vineri, 14 martie 2003 - face o vizită în localitatea natală, Constantin Brâncoveanu, cercetând pe mama Prea Sfinției Sale.

Sâmbătă, 15 martie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și hirotonește diacon pe tânărul Lazăr Mihai Mirel.

Duminică, 16 martie 2003 - slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Izvoarele, Zimnicea, hirotonește diacon pe tânărul Angheloia Remus Gabriel, hirotonește preot și hirotonește duhovnic pe tânărul Lazăr Mihai Mirel și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Joi, 20 martie 2003 - participă la vernisajul expoziției de icoane pe sticlă «Icoana din sufletul meu» deschisă la Casa de asigurări de sănătate Teleorman și rostește un scurt cuvânt ocazional.

Vineri, 21 martie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Apostoli din Alexandria și hirotonește diacon pe teologul Constantin Ion.

Sâmbătă, 22 martie 2003 - slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Apostoli din Alexandria, hirotonește preot și hirotonește duhovnic pe diaconul Constantin Ion.

Merge la Mănăstirea Crasna unde slujește Vecernia cu Litie.

Duminică 23 martie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Acoperământului Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 24 martie 2003 - slujește Vecernia și Litia în biserica Acoperământului Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna.

Marti, 25 martie 2003 - săvârșește Taina Sfântului Maslu și Sfânta Liturghie

- în Mănăstirea Crasna adresând credincioșilor un cuvânt de zidire sufletească.
- Miercuri, 26 martie 2003** - slujește Sfântul Maslu în biserica parohiei Fotăchești, Videle rostind un cuvânt de învățătură și face o vizită pe șantierul de pictură din biserica parohiei Sfinții Trei Ierarhi - Videle.
- Joi, 27 martie 2003** - primește vizita Prea Sfințiților Părinți Episcopi Gurie Strehăianul și Nicodim Gorjanul.
- Sâmbătă, 29 martie 2003** - săvârșește Vecernia și Litia în biserica Mănăstirii Crasna- Prahova.
- Duminică, 30 martie 2003** - slujește Sfânta Liturghie în Mănăstirea Crasna - Prahova și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.
- Sâmbătă, 05 aprilie 2003** - săvârșește Vecernia și Litia în Mănăstirea Crasna- Prahova.
- Duminică, 06 aprilie 2003** - săvârșește Sfânta Liturghie în Mănăstirea Crasna și rostește un cuvânt de învățătură.
- Joi, 10 aprilie 2003** - prezidează lucrările Seminarului cu tema «Participarea Bisericii Ortodoxe Române la prevenirea și combaterea traficului de ființe umane» desfășurat la Sala Mică a Prefecturii Teleorman, la inițiativa Organizației Internaționale pentru Migrație și a Biroului de Asistență Socială al Sfintei Episcopii a Alexandriei și Teleormanului.
- Sâmbătă, 12 aprilie 2003** - slujește Vecernia și Litia în Mănăstirea Crasna - Prahova.
- Duminică, 13 aprilie 2003** - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Acoperământului Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna - Prahova și rostește un cuvânt de învățătură.
- Luni, 14 aprilie 2003** - primește pe Părintele Arhimandrit Teofil Belea, starețul Mănăstirii Balaciu - Ialomița. Face o vizită la parohia Peri.
- Marti 15 aprilie 2003** - ia parte la momentele principale ale celei de a patra ediții a Festivalului concurs Te Deum Laudamus desfășurat la Liceul Constantin Noica și la Sala de conferințe a Primăriei Alexandria, rostind un cuvânt ocazional și acordând premiile câștigătorilor acestui concurs.
- Vineri, 18 aprilie 2003** - rostește un cuvânt despre Patimile și Învierea

Domnului în fața personalului Serviciului Circulație al Inspectoratului Județean de Poliție Teleorman.

Sâmbătă, 19 aprilie 2003 - săvârșește slujba înmormântării credincioasei Melania Scarlat în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Alexandria rostind un cuvânt de învățătură.

Duminică, 20 aprilie 2003 - săvârșește târnosirea bisericii Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Peri și Sfânta Liturghie în această biserică. Hirotesește iconom-stavrofor pe preotul Gică Horia și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 23 aprilie 2003 - acordă un mesaj cu ocazia Sfințelor Paști pentru postul de radio local, Radio Semnal.

Participă la vernisajul expoziției de icoane pe lemn și sticlă de la Muzeul Județean Teleorman.

Se întâlnește cu cadrele Inspectoratului Județean de Poliție prezentând importanța sărbătorii Învierii Domnului nostru Iisus Hristos.

Joi, 24 aprilie 2003 - slujește denia la biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 25 aprilie 2003 - acordă un mesaj pentru Paști televiziunii locale Alexandria.

Slujește denia la Catedrala Episcopală și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 26 aprilie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria.

Duminică, 27 aprilie 2003 - săvârșește slujba Învierii Domnului și Sfânta Liturghie la Catedrala Episcopală din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Slujește la a doua Înviere în Mănăstirea Crasna- Prahova.

Luni, 28 aprilie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Acoperământului Maicii Domnului din Mănăstirea Crasna - Prahova și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 29 aprilie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mucenic Gheorghe din parohia Cucuieți și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 30 aprilie 2003 - săvârșește Sfântul Maslu în biserica parohiei Fotăchești, Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 01 mai 2003 - săvârșește slujba înmormântării credincioasei Tinculina Ciulei în biserica parohiei Socetu și rostește un cuvânt ocazional.

Vineri, 02 mai 2003 - săvârșește resfințirea bisericii Sfântului Mucenic Gheorghe din parohia Călmățuii de Jos și Sfânta Liturghie în această biserică adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 03 mai 2003 - slujește Vecernia și Litia în Mănăstirea Crasna - Prahova.

Duminică, 04 mai 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena în Mănăstirea Crasna - Prahova adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 05 mai 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie și Parastas în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești - Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 08 mai 2003 - participă la festivitățile prilejuite de aniversarea a cinci ani de activitate a Secției Alexandria a Societății Numismatice Române și deschiderea expoziției aniversare în calitate de președinte al Secției Alexandria a Societății Numismatice Române, rostind un cuvânt ocazional. Au fost prezenți Prof. Dr. Constantin Preda - președintele Societății Numismatice Române, Aurică Smaranda, secretar general al Societății Numismatice Române și delegați ai mai multor secții din țară.

Sâmbătă, 10 mai 2003 - primește pe Domnul Virgiliu Radulian, primvicepreședinte al Ligii de prietenie româno-sârbă.

Săvârșește cununia tinerilor Dinu Iulian și Puița Maricica în biserica parohiei Țigănești I și rostește un cuvânt ocazional.

Face o vizită pe șantierul de construcție de la Mănăstirea Sfântului Ioan Botezătorul - Brânceni.

Duminică, 11 mai 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Parascheva din parohia Scurtu Drăcești și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 13 mai 2003 - primește pe Domnul subprefect Mircea Ojoga.

Miercuri, 14 mai 2003 - prezidează lucrările Consiliului Eparhial.

Joi, 15 mai 2003 - prezidează lucrările Adunării Eparhiale a Sfintei Episcopii a Alexandriei și Teleormanului.

Sâmbătă, 17 mai 2003 - la a cincizecea aniversare a zilei de naștere a Prea Sfinției Sale, săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și primește la Reședința Episcopală preoții și credincioșii care au ținut să-l felicite cu această ocazie.

Săvârșește cununia tinerilor Ciocârlan Cătălin Artur și Irina Maria în Catedrala Sfântul Alexandru, rostind un cuvânt ocazional.

Duminică, 18 mai 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Nicolae din parohia Schitu Poenari, hirotonește diacon pe tânărul Laudă Marian Alexandru și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 20 mai 2003 - slujește privegherea în Mănăstirea Crasna - Prahova.

Miercuri, 21 mai 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în Mănăstirea Crasna - Prahova și adresează credincioșilor prezenți la hramul acestei mănăstiri un cuvânt de zidire sufletească.

Vineri, 23 mai - sâmbătă, 24 mai 2003 - participă la lucrările celui de-al XX-lea Simpozion Național de numismatică desfășurate la Brăila unde prezintă comunicarea «Personalități ale culturii teleormănene în noi emisiuni medalistice».

Duminică, 25 mai 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mucenic Gheorghe din parohia Ciuperceni - Turnu Măgurele. Hirotonește diacon pe tânărul Stancu Mircea Ionel, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Laudă Marian Alexandru. Adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 27 mai 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe tânărul Stancu Mircea Ionel.

Miercuri, 28 mai 2003 - supraveghează derularea examenului de competențe profesionale al absolvenților Seminarului Teologic - Turnu Măgurele.

Săvârșește Sfântul Maslu în biserica parohiei Fotăchești, Videle și rostește

un cuvânt de învățătură.

Vineri, 30 mai 2003 - la Sala Polivalentă din Alexandria participă însoțit de Prea Sfințitul Părinte Episcop Ciprian Câmpineanul la serbarea organizată cu prilejul zilei copilului și rostește un cuvânt ocazional. Se împart daruri tuturor copiilor participanți.

Duminică, 01 iunie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Nicolae din parohia Stejaru - Videle și sfințirea troiței ridicate în cinstea eroilor de către credincioșii acestei parohii. Rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 02 iunie 2003 - prezidează lucrările Conferinței preoțești cu tema «Viața și misiunea parohiei azi : împliniri, probleme, perspective», la protoieria Alexandria.

Marti, 3 iunie 2003 - prezidează lucrările Conferinței preoțești la protoieria Roșiorii de Vede.

Joi, 05 iunie 2003 - slujește Sfânta Liturghie în sobor împreună cu alți ierarhi alături de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și de Prea Fericitul Hristodulos Arhiepiscopul Atenei și al întregii Elade în biserica Sfântului Spiridon Nou din București, cu prilejul vizitei acestuia din urmă în România.

Vineri, 06 iunie 2003 - prezidează lucrările Simpozionului «Sănătate și credință» derulat în Sala Mică a Prefecturii Teleorman și punând în valoare parteneriatul dintre Patriarhia Română și Compania Sicomed pentru ajutorarea cu medicamente a persoanelor defavorizate, parteneriat de ale cărui programe beneficiază și Episcopia Alexandriei și Teleormanului.

Sâmbătă, 07 iunie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și hirotonește diacon pe tânărul Popa Gheorghe.

Săvârșește cununia tinerilor Marin Gabriel și Mihaela Oana în Catedrala Sfântul Alexandru și rostește un cuvânt ocazional.

Duminică, 08 iunie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede. Hirotonește diacon pe tânărul Panțâr Dumitru Daniel, hirotonește preot și hirotesesește duhovnic pe tânărul Popa Gheorghe și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește sfințirea clopotniței acestei parohii la încheierea lucrărilor de

reconstrucție a acesteia.

Luni, 09 iunie 2003 - prezidează lucrările Conferinței preoțești la protoieria Turnu Măgurele.

Are o întrevedere cu Domnul Prof. Nicolae Mohanu, primarul municipiului Turnu Măgurele.

Marti, 10 iunie 2003 - prezidează lucrările Conferinței preoțești la protoieria Videle.

Miercuri, 11 iunie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și hirotonește diacon pe tânărul Chirindel Ion Marian.

Joi, 12 iunie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria hirotonind preot și hirotesind duhovnic pe tânărul Chirindel Ion Marian.

Însoțit de Părintele Inspector General Bisericesc al Sfintei Patriarhii, Moțoc Alexandru, se deplasează la Turnu Măgurele pentru cercetarea unor aspecte negative publicate în presa centrală în legătură cu Seminarul Teologic.

Vineri, 13 iunie 2003 - în biserica parohiei Constantin Brâncoveanu - Călărași săvârșește slujba înmormântării unchiului Prea Sfinției Sale, Nicolae Iordache.

Sâmbătă, 14 iunie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie și Parastasul în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria.

Slujește Vecernia și Litia în Mănăstirea Crasna - Prahova.

Duminică, 15 iunie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie și Vecernia în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Mănăstirea Crasna - Prahova și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 16 iunie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Mănăstirii Sfânta Treime - Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 18 iunie - joi, 19 iunie 2003 - participă la lucrările Sfântului Sinod desfășurate la Palatul Patriarhal din București.

Duminică, 22 iunie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mucenic Gheorghe din parohia Cârlomanu și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 23 iunie 2003 - slujește la priveghere în Mănăstirea Sfântului Ioan Botezătorul - Brânceni și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 24 iunie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan Botezătorul din Mănăstirea Brânceni adresând credincioșilor un cuvânt de zidire sufletească.

Miercuri, 25 iunie 2003 - participă și are o scurtă intervenție la Simpozionul «Drogul - plăcere sau calvar ?» organizat la Primăria municipiului Alexandria de Brigada Internațională Antidrog - Filiala Alexandria, cu ocazia zilei internaționale a luptei împotriva consumului și traficului de droguri (26 iunie).

Săvârșește Sfântul Maslu în biserica parohiei Fotăchești - Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 26 iunie 2003 - cu ocazia zilei drapelului național oficiază ceremonia sfințirii și arborării drapelului la Prefectura Teleorman.

Sâmbătă, 28 iunie 2003 - participă și supraveghează desfășurarea examenului de admitere la Seminarul Teologic - Turnu Măgurele (probele orale).

Slujește Vecernia și Litia în biserica Sfinților Apostoli din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 29 iunie 2003 - săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Apostoli din Alexandria adresând credincioșilor un cuvânt de zidire sufletească.

Luni, 30 iunie 2003 - la Seminarul Teologic Turnu Măgurele supraveghează desfășurarea examenului de admitere (proba scrisă).

Face o vizită la Mănăstirea Sfântului Cuvios Galaction - Crângu.

Arhidiacon **Neacșu Vasile**
Secretar Eparhial

BISERICA ȘI SOCIETATEA

TAINA CUNUNIEI ÎN LUMINA LEGISLAȚIEI CANONICE ORTODOXE

1. Noțiuni introductive

Comuniunea este o realitate îmbucurătoare pentru om pe pământ, aceasta având temeiul în comuniunea mai presus de cuget și de cuvânt a Sfintei Treimi, iar pentru împlinirea ei și pentru dăinuirea neamului omenesc a lăsat Dumnezeu căsătoria.¹⁾

Căsătoria există de la început, de când a creat Dumnezeu omul ca bărbat și femeie, deopotrivă după chipul lui Dumnezeu, această precizare făcând evidentă egalitatea bărbatului cu femeia încă de la creație, omul fiind destinat vieții de comuniune. Dumnezeu crease pe Eva văzând că „nu este bine să fie omul singur“ (Gen. II, 18), nu doar pentru a-l ajuta, ci pentru a-l feri de singurătate, completându-se reciproc, amândoi constituind „omul deplin, om ca ființă dialogică.“²⁾

Dumnezeu binecuvântează prima familie, făcându-i colaboratori ai săi în transmiterea vieții: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l stăpâniți“ (Gen. I, 28).

Căsătoria are un caracter sfânt de la creație,³⁾ sfântul Efreem Sirul arătând că „de la Adam până la Domnul, iubirea conjugală autentică era taină desăvârșită⁴⁾ iar Fericitul Augustin confirmă această învățătură: „Hristos a întărit la Cana ceea ce a instituit în rai.”⁵⁾

După căderea în păcat, căsătoria se va afla într-o stare de decadență, în descompunere, indisolubilitatea și unitatea, ca atribute fundamentale ale căsătoriei, vor fi încălcate flagrant, deși ele existau în conștiința oamenilor, în virtutea revelației primordiale care se păstrase într-un mod alterat în diferite mituri și obiceiuri ale popoarelor antice.

Monogamia reiese clar din referatul creației, întrucât Dumnezeu a creat o singură soție pentru Adam. Totuși poligamia a fost adoptată încă din vremea lui Lameh (Gen. IV, 19), având ca explicație, la început, răspândirea și înmulțirea poporului, dar ulterior, când acest prim scop nu mai era necesar, avea la bază păcatul, pofta trupească nestăpânită.

Se pare că Dumnezeu l-a lăsat pe om să descopere din propria experiență că monogamia era „relația potrivită dintre oameni”⁶⁾, poligamia aducând necazuri și adeseori având ca rezultat păcate grele (II Regi 11, 3)⁷⁾.

De obicei, poligamia se întâlnea la cei înstăriți, monogamia rămânând instituția clasică și ideală, dovadă că arhiereului, în calitate de slujitor apropiat al lui Iahve, i se admitea căsătoria „cu o singură fecioară din neamul său”⁸⁾.

Omul s-a străduit să respecte monogamia, dar de multe ori a încălcat-o, ea fiind restabilită de Mântuitorul Hristos, care a condamnat poligamia (Mt. XIX,3-6) și căsătoria monogamă a ridicat-o la treapta de taină (Ioan II, 1-10).⁹⁾

La apariția creștinismului, căsătoria la romani era un *contract civil* bazat pe consimțământul reciproc lipsit de un fundament religios care să-i dea stabilitate, divorțul fiind o practică curentă, prin consimțământul mutual sau prin voința unuia dintre soți. Împăratul Octavian Augustus a încercat să reînvioreze viața morală dar în cele din urmă a fost nevoit să recunoască, datorită decadenței morale, concubinajul ca stare autorizată de dreptul natural.¹⁰⁾

Creștinismul vine cu o nouă concepție despre familie, femeia fiind privită la adevărata ei valoare spirituală, nu doar ca un element de procreație. Egalitatea bărbatului cu femeia în creștinismul primelor secole era doar spirituală și religioasă, egalitatea civilă fiind rodul de mai târziu al principiilor creștine.

Legile fundamentale ale Bisericii în primele trei secole au fost *revelația și obiceiul juridic* (consuetudo iuris),¹¹⁾ canonul 13 al Sinodului I Ecumenic de la Niceea amintind de observarea “legii vechi și canonice” (antiqua et canonica lex)¹²⁾ referindu-se la canoanele unor sinoade provinciale mai vechi.

Ulterior, normele canonice care se vor impune pentru căsătorie vor avea la bază Sfânta Scriptură, Dreptul Roman filtrat în canoanele și hotărârile Dreptului Bizantin, în urma sinoadelor ecumenice, provinciale și locale, un aport considerabil avându-l Sfinții Părinți și scriitorii bisericești.

În primele trei secole, căsătoria se întemeia pe formule rituale mult prețuite de creștini, ea săvârșindu-se cu binecuvântarea episcopului: „Trebuie ca cei care se însoară și cele care se mărită să facă unirea lor cu aprobarea episcopului, ca să fie căsătoria lor după Domnul și nu după poftă. Toate să se facă spre cinstea lui Dumnezeu.”¹³⁾

Creștinii îndeplineau „partea dumnezeiască a căsătoriei pentru satisfacerea conștiinței lor (forum internum), iar față de legile statului (forum externum) trebuiau să se supună, creștinii având spiritul de disciplină adânc înrădăcinat și față de comunitatea lui Hristos și față de patrie.”¹⁴⁾

Edificatoare în acest sens, al respectului față de stat și al vieții curate sunt cuvintele apologetului Atenagora Atenianul în „Solie în favoarea creștinilor“ (177-180): „Știți prea bine că, prin viața pe care o ducem, noi suntem întotdeauna cu gândul la Dumnezeu, încât fiecare din noi vrem să ne înfățișăm înaintea Lui fără vină și fără osândă; de aceea, în calitate de oameni, în stat, noi nici cu gândul nu ajungem să greșim. Într-adevăr, dacă am crede că ne ducem viața numai aici pe pământ, poate că ar fi posibil să fim lămurii că suntem robii cărnii și sângelui și că păcătuim lăsându-ne biruiți de pofta de câștig și de plăceri. Dar, înainte de toate, noi avem

convingerea că Dumnezeu este Cel care supraveghează gândurile noastre, ziua și noaptea, El care e numai lumină, care vede tot ce e în inima noastră...¹⁵⁾

Ulterior se va statua prin canonul 84 Apostolic ca cei ce vor ocări stăpânirea „să sufere pedeapsă și dacă este cleric, să se caterisească, iar dacă este laic să se afurisească”¹⁶⁾

La începutul secolului trei, jurisconsultul roman Modestinus (†228 d. Hr.) avea să definească căsătoria ca fiind „*coniunctio maris et feminae et consortium omnis vitae divini et humani iuris comunicatio*.”

Canoniștii Bisericii vor recunoaște valoarea acestei definiții¹⁷⁾, dar o vor interpreta în spiritul personalist și spiritual al Bisericii.

Împăratul Constantin cel Mare (306-337 d. Hr.) va aduce și în domeniul căsătoriei o seamă de schimbări, punând în concordanță legea civilă cu învățătura Bisericii, declarând valabilă căsătoria între două persoane cu situații sociale diferite, ajutând fetele sărace în vederea căsătoriei,¹⁸⁾ suprimând legile împotriva celibatarilor,¹⁹⁾ dând hotărârilor sinodale putere de lege.²⁰⁾

Considerându-se el însuși „episcop al celor aflate în afara Bisericii”²¹⁾, îngreunează divorțul și pedepsește adulterul și siluirea, interzice aruncarea copiilor și ajută părinții săraci pentru creșterea copiilor.²²⁾

Împăratul Justinian (527-565 d. Hr.) va continua reforma împăratului Constantin cel Mare în domeniul dreptului matrimonial, în 530 hotărând în privința canoanelor ca acestea să aibă aceeași putere ca și legile de stat, creștinii din clasa de mijloc a societății să celebreze căsătoria în biserică în fața a trei clerici, încheindu-se un proces verbal, în urma căruia se dădea părților o dovadă a căsătoriei lor, subliniind faptul că familia nu se bazează numai pe drept civil dar și pe credința religioasă și pe conștiință.²³⁾

În 893, împăratul Leon VI Filosoful dispunea prin novela 89, obligativitatea cununiei bisericești în stat pentru toți cetățenii imperiului, lege întărită de împăratul Alexie Comnenul în 1086 și 1095, precum și de Andronic II Paleologul în 1306, împreună cu Atanasie, patriarhul Constantinopolului, hotărând ca nici o căsătorie să nu se contracteze fără

știința și ajutorul clericilor.²⁴⁾

Din cele expuse mai sus vedem clar cum Biserica, prin slujitorii ei sfințiți, ajutată și de împărații bizantini, și în virtutea puterii sale învățătoarești (potestas magisteri) a statuat prin dispozițiile și hotărârile canonice dreptul de a propovădui cuvântul lui Dumnezeu²⁵⁾ și ca urmare s-a definit și învățătura dreaptă despre taina cununiei.

2. Actualitatea subiectului

Societatea modernă trece printr-o criză economică și morală caracterizată de libertinaj, senzualism ridicat la rangul de stare normală, prostituție și divorț, o criză spirituală în care sectarismul fanatic și prozelitismul agresiv propagă indiferentismul nihilist și relativismul doctrinar, credința ortodoxă apare „ca un izvor de speranță și putere spirituală care să ne ajute să biruim greutățile și încercările vieții“.²⁶⁾

Biserica lui Hristos are datoria sfântă să intervină prin normele ei de conducere ca să izbăvească familia creștină de primejdiile care o pândesc spre a rămâne izvor al vieții omenești „rai pământesc care să adăpostească și fericească generațiile viitoare“.²⁷⁾

Aceste norme de conducere își au temeiul în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, Biserica codificându-le și precizând legătura dintre om și Dumnezeu, precum și raportul oamenilor între ei în vederea unui trai fericit aici pe pământ și al moștenirii vieții veșnice.²⁸⁾

Actualitatea subiectului constă în aceea că își are fundamentul în aceste norme de conducere, „sfințele canoane“²⁹⁾ văzute ca având puterea de „a vindeca sufletele și tămădui patimile“(C. 2 Sin. Trulan), ele reglementând și diriguind într-un mod fericit și voit de Dumnezeu drumul nostru în viață.

Canoanele nu sunt rezultatul arbitrar și subiectiv al gândirii și hotărârilor unui singur om ca în Apus - papa - ci stau sub oblăduirea și reglementarea unui sinod ecumenic sau local, ultimul având consfințirea prin dispozițiile primului.

Important de precizat este faptul că orice dispoziție care ar contrazice

hotărârile dogmatice ale canoanelor luate sub asistența Sfântului Duh în sinoadele ecumenice, nu poate avea loc, „canoanele fiind până la desființarea lor, cu totul sau în parte *de alt sinod ecumenic*, obligatorii pentru toată lumea“.³⁰⁾

3. Definiții etimologice ale căsătoriei

Termenul de „căsătorie“ provine din cuvintele de origine latină „casa, ae“ (bordei, colibă) și „torum, i“ (pat) exprimând unirea dintre bărbat și femeie.

„Cununia“, adică celebrarea religioasă a căsătoriei³¹⁾ își are originea în latinescul „corona, ae“ (coroană, cunună)³²⁾ amintind de cununa ce se punea pe capul mirilor.³³⁾

În Biserica Romano-Catolică pentru definirea căsătoriei se folosesc o seamă de termeni care exprimă diferite aspecte ale căsătoriei.

„Connubium“ provine din „cum“(cu, împreună cu) și „nubes, is“(văl) adică „a acoperi sub același văl“, exprimând unirea reciprocă dintre bărbat și femeie în căsătorie.

Din acest termen provine și „nuptiae, arum“(nuntă, căsătorie) defectiv de singular, având în limba latină doar forma de plural, ca un act ce se poate realiza doar între două persoane, act pe care nu-l poate săvârși o singură persoană.³⁴⁾

În română „nuptiae“ a devenit „nuntă“, „nozze“ în italiană.

„Consortium“(cum - împreună cu; sors, rtis-soartă), adică aceeași soartă și exprimă unirea pe viață dintre bărbat și femeie, atât la bine cât și la rău. În românește avem „consoartă“ ce desemnează soție sau nevestă.³⁵⁾

La o atentă cercetare a termenilor folosiți, vom observa că de-a lungul timpului în cărțile de învățătură ortodoxă și în cele de slujbă s-a preferat termenul de „cununie“ ca desemnând mai bine realitatea sacramentală în timp ce în Apus s-a folosit cu precădere termenul de „căsătorie“.

Cu toate acestea, uneori, termenul de „căsătorie“ se folosește cu semnificația de realitate sacramentală deși în principiu ar trebui să

desemneze „ actul juridic prin care cei doi parteneri își exprimă liberul consimțământ în fața oficiului de stare civilă și prin care ei devin soț și soție. Căsătoria efectuată la oficiul de stare civilă fiind aceea care creează în fața legilor efecte juridice legate de datoriile soților între ei și față de copii, moștenire și altele“.³⁶⁾

Înțelesul profan al căsătoriei adus de Revoluția Franceză indică doar „contractul social“ sau unirea legală dintre un bărbat și o femeie, înțelegere liber consimțită de cei doi parteneri având la bază interese familiare sau de alt ordin, în scopul întemeierii familiei și al perpetuării neamului omenesc, acest act constituind o lege universală.³⁷⁾

Căsătoria este „și contract din moment ce pentru săvârșirea ei se cere consimțământul mirilor. Dar odată ce acest consimțământ e consfințit de Biserică și asupra lui se coboară harul divin, contractul e ridicat la rangul de taină. Deci consimțământul fără aprobarea Bisericii nu este taină ci numai o instituție naturală“.³⁸⁾

Această încercare de relativizare a realității sacramentale a căsătoriei este străină spiritului Ortodoxiei și este de influență protestantă.

4. Noțiunea canonică de căsătorie

Prin căsătorie sau nuntă, Biserica a înțeles dintodeauna acea sfântă taină prin care „bărbatul și femeia - care convin în chip liber să trăiască împreună toată viața, spre a da naștere la copii, a-i crește în spiritul religiei creștine și a se ajuta reciproc în toate împrejurările vieții – dobândesc harul dumnezeiesc pentru atingerea acestui scop.“³⁹⁾

Taina cununiei nu se reduce numai la binecuvântarea dată de Biserică ci la baza ei trebuie să stea înțelegerea firească care se stabilește prin consensul persoanelor care încheie căsătoria. Această înțelegere constituie „baza naturală“ a căsătoriei și fără ea nu se poate încheia căsătoria, de aceea Dreptul Roman a sintetizat această condiție în expresia: „*Consensus facis nuptias*.“⁴⁰⁾

Sintetica definiție a jurisconsultului Herenius Modestinus⁴¹⁾ cuprinde în

sine însușirile fundamentale ale căsătoriei creștine: *monogamia, indisolubilitatea și împărtășirea reciprocă a soților de dreptul divin și uman.*

Biserica a dat o altă interpretare acestei definiții, adâncind-o prin sensul spiritual acordat, avându-se în vedere realitățile diferite din cadrul imperiului roman. Modestinus a definit căsătoria ca fiind „*consortium omnis vitae*“, este clar că nu a avut în vedere indisolubilitatea așa cum o înțelegem astăzi pentru că în secolul al III-lea nimic nu se desfăcea mai ușor decât căsătoria.⁴²⁾

Biserica a statuat că o căsătorie nu se poate încheia decât pe toata viața - dar nu se exclude divorțul în cazuri grave – și a întărit principiul indisolubilității prin faptul că nunta este taină ca urmare a binecuvântării preotului.

Privitor la monogamie, „*nuptiae sunt coniunctio maris et feminae*“ nu s-a pus la îndoială niciodată, fiind o însușire pe care a avut-o căsătoria de la originea ei, dar în urma păcatului această însușire sine qua non a fost pervertită păstrându-se într-o formă mai mult sau mai puțin alterată. Mântuitorul o întărește, când spune: „Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup.“ (Mt. XIX,5)

Ultima parte a definiției „*divini et humani iuris communicatio*“ nu are accepțiunea, în Dreptul Roman, pe care a primit-o din partea Bisericii. Această deosebire reiese explicit din Nomocanonul în XIV titluri, cunoscut sub numele lui Fotie, în titlul XII, C.13 se arată că potrivit acestei ultime părți a definiției ar fi însemnat că nu se poate încheia căsătoria decât între cei de aceeași credință.⁴³⁾

Cu toate acestea, legea civilă îngăduie căsătoria între un ortodox și un eretic. Biserica a oprit sub aspră sancțiune acest tip de căsătorie, canonul 72 al Sinodului Trulan susținând această dreptă învățătură.⁴⁴⁾

Deci, căsătoria încheiată împotriva acestei dispoziții canonice este declarată nulă „fără de tărie, aceste măsuri restrictive având în vedere unitatea căsătoriei și implicit „întărirea familiei.“⁴⁵⁾

5. Norme canonice privitoare la săvârșitorul Tainei Cununii

În Biserica Ortodoxă, săvârșirea și validitatea Sfințelor Taine este reglementată de prevederi și norme canonice clare, care au în vedere pe de o parte săvârșitorul sfintei taine iar pe de altă parte primitorul acesteia, precum și actul săvârșirii corecte a tainei după rânduielele impuse de Biserică, un rol important avându-l efectele canonice ale cununiei pentru primitor.

Aceste prevederi și norme canonice ale Bisericii noastre sunt în consonanță deplină cu normele canonice statornicite de părinții Bisericii Ortodoxe Ecumenice⁴⁶⁾, Biserica Ortodoxă Română păstrând „unitatea dogmatică, canonică și a cultului cu Biserica Ecumenică a Răsăritului.”⁴⁷⁾

Prin aceste norme s-a avut în vedere înlăturarea acelor practici necanonice și abateri de la doctrina canonică a Bisericii și a se da un caracter normativ, autoritativ și unitar tuturor practicilor și rânduielelor canonicoliturghice din Biserica creștină.⁴⁸⁾

În virtutea tainei hirotoniei, slujitorii sfințiți ca „iconomi ai tainelor lui Dumnezeu“ (I Cor. IV, 1) și primind această putere sfințitoare, au datoria să o administreze în concordanță cu dispozițiile canoanelor așezate de Sfinții Părinți, „... ca credința tuturor bărbaților care au strălucit în Biserica lui Dumnezeu și care au fost luminători în lume, având într-înșii cuvântul vieții să se țină tare și să rămână neclătinată până la sfârșitul veacului precum și scrierile și învățăturile (dogmele) predanisite lor de Dumnezeu...”⁴⁹⁾

Săvârșirea corectă a actului formal al ritului implică „o cunoaștere și respectare a întregii legislații canonice a Bisericii.”⁵⁰⁾

În Biserica Ortodoxă, săvârșitorul tainei cununiei este arhiepiscopul sau preotul cu precizarea fundamentală că aceștia trebuie să aibă hirotonie validă, nefiind opriți de la săvârșirea celor sfinte, slujitorii caterisiți neavând dreptul să slujească (cf. C. 28 Apostolic „Dacă vreun episcop, ori presbiter, ori diacon caterisit după dreptate, pentru vinovății învederate, ar îndrăzni să se atingă de slujba care i-a fost lui încredințată oarecând, acela să se taie cu totul de la Biserică.”⁵¹⁾

Important de menționat este faptul că în trecutul vieții bisericesti se

interzicea oficierea cununiei de către episcopi sau ieromonahi⁵²⁾ pentru că aceștia în virtutea votului castității, depărtându-se de cele ale lumii, la care ei renunțaseră de bunăvoie, nici nu puteau lua parte la petrecerea de după cununie (24 Trul.; 54 Laod.), prezența clericilor monahi la nunți le-ar fi tulburat liniștea lor interioară spre care tindeau, locul lor fiind „în mănăstiri“.(cf. C. 2 Sin al IX- lea local de la Constantinopol, mai 861)⁵³⁾

Pravila Mare precizează că preotul poate săvârși taina cununiei propriilor săi copii, în cazul în care „nu există un alt preot“.⁵⁴⁾

Săvârșitorul trebuie să fie *prezent* adică „de față cu persoanele cărora le administrează Sfânta Taină a Cununii“.⁵⁵⁾

6. Rânduielei canonice privitoare la primatorii Sfintei Taine a Cununii

Primatorii Sfintei Taine a Cununii trebuie să îndeplinească o seamă de condiții care au în vedere sănătatea lor socială, fizică, morală și religioasă, condiții care țin atât de Dreptul Civil cât și de Dreptul Canonic.

- Condiții sociale

Conform Constituției României aprobate la 8 Decembrie 1991, prin Articolul 44, paragraful 2 se prevede ca: căsătoria religioasă să fie celebrată numai după căsătoria civilă“.⁵⁶⁾

„Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române“ la capitolul „Despre abateri, delikte și pedepsirea lor“ prevede prin Art. 45 pedeapsa clericului, de la dojană până la suspendarea pe o perioadă, care nu va observa îndeplinirea prescripțiilor legii civile și bisericești de către primatori.⁵⁷⁾

Astfel, primatorii tainei cununiei trebuie să aibă deplinătatea drepturilor civile, găsindu-se în libertate iar în caz contrar trebuie să facă dovada aprobării organelor competente pentru ca preotul să poată săvârși taina cununiei, după ce în prealabil s-a încheiat legal căsătoria civilă.

- Condiții fizice

Condiția ca cei doi să nu fie de același sex este evidentă, pentru că Dumnezeu a creat bărbat și femeie, nu doi bărbați sau două femei, iar practica modernă adoptată de unele culte neoprotestante privitoare la căsătoria persoanelor de același sex, este contrară nu numai omului ca ființă religioasă ci și omului ca ființă biologică,⁵⁸⁾ gândindu-ne numai la faptul că o astfel de „familie“ nu poate avea în mod natural și normal un copil. Totodată, sănătatea și integritatea fizică sunt condiții esențiale pentru o conviețuire normală și împlinirea scopului căsătoriei.

Vârsta legală minimă pentru încheierea căsătoriei, conform articolului 4 din „Codul Familiei“ este de optsprezece ani pentru bărbat și șaisprezece ani pentru femeie.

În anumite condiții (graviditate, boală, etc) femeia poate primi dispensă, cel mult un an, deci poate încheia căsătoria la 15 ani.⁵⁹⁾

Persoanele solicitante trebuie să fie prezente în mod fizic la încheierea căsătoriei⁶⁰⁾ și să nu existe între ele legătură de înrudire fizică.

- Condiții morale

Aceste condiții țin de integritatea morală a omului pentru că nu ar putea să încheie o căsătorie validă cei ce nu sunt conștienți și responsabili de actele pe care le săvârșesc, cei care nu au pronunțat în mod liber consensul, fiind excluse violența (vis), înșelăciunea (dolus), răpirea (raptus), teama (metus) etc. Deci cei doi trebuie să fie de o condiție morală onorabilă, pentru a putea să fie membrii de cinste ai Bisericii și ai societății .

Persoanele să nu fie în legătură de rudenie morală, adică rude prin adopțiune sau prin tutelă, în acele grade care ar face imposibilă căsătoria pentru ei, iar dacă se poate obține dispensă, acest lucru este obligatoriu.

- Condiții religioase

Pentru Biserică, aceste condiții sunt cele mai importante arătând legătura vie și permanentă a celor doi cu comunitatea religioasă din care fac parte.

Credința ortodoxă este o condiție sine qua non avându-se în vedere faptul că taina cununiei trebuie să realizeze „unirea dintre bărbat și femeie în tot ceea ce se referă la credință, rezultă de la sine că acolo unde această unire a credinței nu poate să se facă, nu poate exista căsătorie“.⁶¹⁾

Botezul valid este obligatoriu, Biserica nu admite căsătoria între un creștin și un schismatic sau eretic care nu are botezul valid, conform C. 46 Apostolic: „Poruncim să se caterisească episcopul sau presbiterul care au primit (ca valid) botezul ori jertfa ereticilor. Căci ce fel de împărtășire (înțelegere) are Hristos cu Veliar? Sau ce parte are credinciosul cu necredinciosul? (II Cor VI,15), botezul săvârșindu-se numai în numele Sfintei Treimi și prin întreita afundare “ (cf. C. 49, 50 Ap.)⁶²⁾

După cum din punct de vedere civil, primitorii tainei trebuie să aibă deplinătatea drepturilor și îndatoririlor civile, găsindu-se în libertate, din punct de vedere religios, cei doi nu trebuie să fie supuși unei pedepse de natură bisericească fiind excomunicați sau anatematizați.

Cele două persoane care vor să primească taina cununiei nu trebuie să fie logodite bisericește cu alte persoane, desfacerea logodnei pentru viitorii candidați la preoție fiind impediment la hirotonie, acest fapt arătând importanța de care se bucură logodna.

Canonul 98 Trulan învinuiește de adulter pe cel care se căsătorește cu logodnica unei persoane, în timp ce aceasta trăiește.⁶³⁾

În cazul unei persoane care a fost căsătorită bisericește și a divorțat, ea trebuie să aducă o dovadă a divorțului bisericesc din partea Chiriarhului de care ține. Biserica oprește căsătoria a IV-a deci nici o persoană să fi fost căsătorită mai mult de trei ori. Biserica îngăduie căsătoria a doua și a treia, dar cu aplicarea epitimiei care se cuvine, în Molitfelnic precizându-se

rugăciunea în care se cer iertarea păcatelor, slujba fiind considerată ierurgie.⁶⁴⁾

Potrivit Tomului Unirii, dat de Sinodul din Constantinopol în anul 920, căsătoria a IV-a este strict interzisă, impediment la care Biserica nu dă dispensă. În vechime se dădeau epitimii destul de grele pentru căsătoria a II-a și a III-a, relevante în acest sens fiind cuvintele Sfântului Nicodim Aghioritul: „Cel ce se căsătorește a doua oară, potrivit canonului 4 al Marelui Vasile, se oprește pe un an sau doi de la dumnezeieștile Taine. După canonul 2 al Sfântului Nichifor și după primul Răspuns al lui Nichita al Heracleei, nici nu se cunună. Dar, potrivit cu canonul 5 al sinodului de la Neocezarea și cu însuși Nichita, nici preotul care i-a binecuvântat nu mănâncă la masa lui. Pe cea de-a treia căsătorie Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu o numește încălcare de lege. Iar canonul 4 al Marelui Vasile, poligamie și canonul 80 al aceluiași, mai rea decât desfrâul, iar canonul 1 al acestuia o numește întinăciune și spurcare a Bisericii. De aceea și canonul 4 al aceluiași îi înlătură pe timp de cinci ani de la împărțășanie pe cei căsătoriți a treia oară“⁶⁵⁾

În virtutea canoanelor 6 și 18 ale Sfântului Vasile, 44 Trulan, *votul monahal* constituie un impediment important la căsătorie dat fiind faptul că monahii au ales un alt mod de viețuire care nu este compatibil cu taina căsătoriei.

O altă condiție religioasă este aceea ca viitorul soț să nu fi fost hirotonit în vreo treaptă ierarhică (v. C. 26 Ap.; 14 IV Ec., 6 Trul.).⁶⁶⁾

Peste acest impediment nu se poate trece de vreme ce are la baza o hotărâre a unui sinod ecumenic. S-a făcut excepție în vechime pentru diaconi în conformitate cu dispozițiile canonului 10 Ancira (314), iar apoi și pentru preoți până în veacul al IX – lea,⁶⁷⁾ apărând obiceiul necanonic ca cei care au intrat în cler necăsătoriți să li se permită să se căsătorească în cursul celor dintâi doi ani după hirotonie, iar după expirarea termenului să nu li se permită a se căsători, acest obicei determinând pe părinții sinodului Trulan să emită canonul 6 care întărea canonul 26 Apostolic.⁶⁸⁾

O condiție esențială de care astăzi nu prea se mai ține seama, este aceea

a **nașilor** (nunii) care trebuie să fie ortodocși, cununați bisericește și nu de altă confesiune sau mai grav de altă religie.

Ei au un rol important fiind părinții sufletești ai celor cununați, ajutându-i cu sfatul în încercările vieții. Articolul 47 al „Regulamentului de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe“ arată că „clericii sunt obligați să nu officieze taina cununiei decât între ortodocși, asistați de nuni ortodocși. Cei de alt cult sunt obligați, înaintea căsătoriei să îndeplinească formalitățile de trecere la Ortodoxie. Preoții care se vor abate de la aceste norme se vor pedepsi cu canonisirea la sfânta mănăstire, până la transferare, afară de cazul când a avut dezlegarea Chiriarhului“.⁶⁹⁾

Sfântul Simeon al Tesalonicului preciza că nunii care participă la cununia celor doi țin locul de părinți și învățători.⁷⁰⁾

Este important de menționat faptul că nășia de la cununie ca și cea de la botez creează rudenia spirituală care este respectată în Biserica noastră, în Biserica Serbiei și în Biserica Bulgariei, în timp ce în Bisericile de limbă greacă și celelalte de limbă slavă nu este socotită la fel ca cea de la botez.⁷¹⁾

Canonul 53 al Sinodului Trulan este edificator în materie de rudenie spirituală arătând valoarea înrudirii după suflet ca fiind mai mare decât legătura trupului. Se interzice căsătoria dintre naș și mama finului, fiind în gradul II al înrudirii spirituale precum și căsătoria în gradul I dintre nași și fini.

7. Norme și rânduieli canonice privitoare la modul administrării Sfintei Taine a Cununii

În Biserica Ortodoxă, pentru administrarea corectă a tainei cununiei se cer respectate o seamă de norme și prevederi canonice de a căror îndeplinire țin atât validitatea tainei cât și buna rânduială în cadrul slujbei.

1) În prealabil, persoanele care vor să se căsătorească trebuie să-și mărturisească păcatele înaintea duhovnicului și acesta să le dea dezlegarea de păcate. În cazul în care duhovnicul consideră că păcatele celor doi sunt

grave, căsătoria nu se poate încheia, duhovnicul, ca „doctor al sufletelor“ (C. 102 Trulan) îi va îndemna pe cei doi către calea cea mai potrivită a stării lor duhovnicești în care se află la acel moment, dându-le epitimia corespunzătoare.

În vechime, taina cununiei se săvârșea „în cadrul Sfintei Liturghii, ceea ce arată și mai bine legătura dintre viața conjugală și viața comună a Bisericii“.⁷²⁾

Fiind legată de Liturgia euharistică, cei doi se împărtășeau. Ulterior, căsătoria s-a despărțit de Sfânta Liturghie, dar ritualul căsătoriei cuprindea încă împărtășirea cu Sfintele Daruri înainte sfințite, fiind o practică frecventă până în secolul XV, astăzi atestată prin prezența paharului cu vin din care soții beau împreună.⁷³⁾

2) Înainte de săvârșirea tainei cununiei exista în unele zone practica *vestirilor* (strigărilor), fiind veche în Biserică și avându-și originea în Biserica Apuseană.⁷⁴⁾

Se menționează în *Cormciaia* că preotul înainte de logodnă trebuie să anunțe în biserică după terminarea Sfintei Liturghii timp de trei sărbători consecutive intenția celor doi tineri de a se căsători și să atenționeze pe credincioși să aducă la cunoștința impedimentele pe care ei le-ar cunoaște. În cazul în care cei doi făceau parte din parohii diferite trebuiau să facă strigările în ambele parohii, iar cu aprobarea episcopului se putea administra taina cu o singură strigare sau chiar și în lipsa ei dar cu prezența a doi sau trei martori. În Răsărit această practică nu a fost generală, dovadă fiind faptul că în Rusia strigările au apărut abia în secolul XVIII.

Astăzi această practică a fost preluată de autoritatea civilă. Motivul existenței lor constă în convingerea că nu trebuia să existe nici un impediment care să oprească căsătoria respectivă.

3) Biserica nu a îngăduit ca taina cununiei să se săvârșească în vreme de *post*, canonul 52 Laodiceea prevedea că „nu se cuvine a ține nunți sau zile de naștere în Patruzecime“.⁷⁵⁾

Cu timpul, s-a hotărât ca taina cununiei să nu se săvârșească în cele patru posturi mari de peste an, în toate zilele de post de peste an, Miercurea, Vinerea, Înălțarea Sfintei Cruci (14 Septembrie), Tăierea capului sfântului Ioan Botezătorul (29 August), în Săptămâna Luminată, în perioada dintre Crăciun și Bobotează, în Duminica Rusaliilor, în toate praznicele împărătești și în ajunul lor.⁷⁶⁾

Dacă în timpul postului nu se săvârșesc nunți avându-se în vedere atmosfera de rugăciune și înfrânare sufletească și trupească, în timpul praznicelor împărătești nu se săvârșesc pentru ca veselia nunții să nu eclipseze bucuria duhovnicească a celor mai mari sărbători creștine, transformându-le în prilej de petrecere și desfătare lumească.⁷⁷⁾

4) O condiție fundamentală este administrarea tainei în *sfânta biserică*, ca mediu propice al primirii harului prin împărtășirea cu Sfintele Taine. Din punct de vedere canonic, cununia se săvârșește în biserică și nu clandestin în case particulare, în mod secret (*matrimonium clandestinum*) această practică frecventă în Apus fiind contestată de canoane (v. C. 1 Laodiceea).

Cormiciaia prevedea ca ceremonia să se săvârșească în biserică parohială a logodiților, iar dacă făceau parte din parohii diferite, în biserică logodnicei.⁷⁸⁾

Astăzi, datorită rapidelor deplasări de populație și a circulației internaționale care facilitează relații între persoane de diferite neamuri, această practică nu se mai respectă în totalitate.

5) *Timpul* în care se săvârșea cununia s-a schimbat treptat. Dacă în vechime se săvârșea în timpul Liturghiei, fiind legată de Sfânta Împărtășanie sau între Utrenie și Liturghie, astăzi se săvârșește frecvent după Liturghie, chiar și spre seară, după Vecernie, acest obicei fiind menționat și de marele cărturar și umanist Dimitrie Cantemir în „Descrierea Moldovei“.⁷⁹⁾

6) Taina cununiei se săvârșește după *ritualul prescriș de Biserică*, ritual

care exprimă într-o formă fericită bogăția învățaturii Bisericii, inovațiile fiind abateri grave de la practica bimilenară a Bisericii, canonul 21 Gangra înfierând inovațiile eustațienilor – care propovăduiau un ascetism exagerat, condamnând legătura căsătoriei (v. C. 14) – și considerând căsătoria ca fiind întemeiată de Dumnezeu și cinstită, părinții concluzionând astfel: „dorim să se facă în biserică toate cele predanșite de dumnezeieștile Scripturi și de predania apostolească“.⁸⁰⁾

7) În cazul persoanelor valid cununate și care nu s-au despărțit prin divorț civil și religios, nu se admite *repetarea tainei* pentru că ar fi o impietate și nu s-ar crede în puterea harică a tainei.

8. Căsătoriile mixte în lumina legislației canonice ortodoxe

Problema căsătoriilor mixte a provocat o criză profundă în rândul confesiunilor romano-catolică și protestantă cu urmări nefavorabile și pentru ortodocși. Este o problemă complicată dar actuală datorită comunicației rapide și amestecului de populație, iar pentru soluționarea ei trebuie să se aibă în vedere atât normele canonice ale Bisericii cât și legile civile din țările în care se încheie aceste căsătorii.

Este important de menționat că la baza acestor relații stă de multe ori o afectivitate pronunțată iar o poziție categorică a Bisericii de respingere a acestor căsătorii, ar putea să îndepărteze cuplul de la oficierea căsătoriei religioase, mulțumindu-se cu încheierea căsătoriei civile. În acest context Biserica, ar fi păgubită, cuplul putând adera la alte confesiuni.⁸¹⁾

Acest fapt nu trebuie să ducă nici la o poziție prea îngăduitoare a Bisericii fiind important să se aibă în vedere catehizarea cuplului în special, și a tineretului în general, precum și conștientizarea părții ortodoxe asupra datoriilor religioase pe care le are și a pericolelor morale la care se expune în urma contractării unei astfel de căsătorii.

O imagine mai clară asupra căsătoriilor mixte⁸²⁾ ne oferă practica din

epoca apostolică. Sfântul Apostol Pavel se pronunță negativ în legătură cu încheierea căsătoriei între un creștin și un necreștin (I Cor. VII, 39), acceptând căsătoria a doi necreștini iar în urma încreștinării unuia dintre ei el sfătuia pe soțul creștin să nu se despartă de celălalt dacă acela nu vroia să divorțeze considerându-se că „bărbatul necredincios se sfințește prin femeia credincioasă, iar femeia necredincioasă se sfințește prin bărbatul credincios“ (I Cor. VII ,14). Acest fapt a fost numit în Apus „privilegiul paulin“.

Apariția ereziilor în Biserică a dus la evitarea oricărei comuniuni dintre ortodocși și eretici, schismatici sau necreștini, căsătoria fiind posibilă doar în cazul în care partea eretică ar fi trecut la dreapta credință iar copiii ar fi fost botezați la ortodocși și crescuți în credința ortodoxă (cf. C. 10, 31 Laodiceea, 1 Cartagina, 14 IV Ecumenic, 72 Trulan).

După schisma de la 1054, s-au contractat căsătorii între ortodocși și romano-catolici până la sinodul de la Florența (1439), când s-au luat măsuri de evitare a căsătoriilor mixte datorită prozelitismului exacerbant pe care l-a practicat Biserica Catolică.⁸³⁾

În urma Reformei, Biserica Catolică va pierde mulți credincioși prin căsătoria lor cu protestanți, aceștia fiind excomunicați, luând naștere acele *angajamente* (literae reversales) prin care se impunea a se repara prin copii, dauna provocată Bisericii Catolice, copii fiind crescuți în spiritul învățaturii catolice, angajamente ce au ființat și-n Transilvania, la 1868, băieții urmau religia tatălui iar fetele pe a mamei, această practică îngredind libertatea religioasă, metodele fiind de natură inchiizitorială.⁸⁴⁾

Biserica Ortodoxă nu a acceptat căsătoriile mixte când prozelitismul catolic sau protestant s-a accentuat, pentru a-l stăvili. Canonul 10 Laodiceea menționa că nu este îngăduit creștinilor ortodocși să-și lase copii să se „împreune“ prin căsătorie cu ereticii, iar conform canonului 72 Trulan se oprea orice însoțire a unui credincios ortodox cu un eretic, căsătoria fiind nulă, ca însoțire nelegiuită, cei care nu respectau hotărârile luate fiind afurisiți (excomunicați).

Se admitea o căsătorie între un ortodox și un eterodox în cazul în care ultimul declara solemn că va trece la Ortodoxie. (v. C. 31 Laodiceea)

Canonul 23 al Sfântului Ioan Postitorul oprea categoric căsătoria dintre un ortodox și o femeie eretică, nunta fiind „fără valoare iar căsătoria să se desfacă“, în cazul persistenței în această stare, ambii erau afurisiți.

Astăzi, într-o societate secularizată, aceste hotărâri nu ar afecta un cuplu care nu are conștiința unei participări active la comunitatea religioasă din care face parte. Trebuie să fim conștienți de faptul că aceste căsătorii duc la o relativizare confesională și chiar la aconfesionalism. Mulți divorțați care încheiaseră, în prealabil, o căsătorie mixtă, resping taina cununiei de teamă să nu li se refuze căsătoria a doua. Se ajunge astfel la situații de criză când aceștia trec la alte religii.⁸⁵⁾

Prin iconomie, căsătoriile mixte sunt *tolerate* (nu oficializate), pentru a deschide ușa mântuirii tuturor celor care cred în Hristos, slujba cununiei fiind săvârșită în biserică ortodoxă de către un slujitor ortodox, copii din astfel de căsătorii fiind botezați și educați în credința ortodoxă.⁸⁶⁾

Formele în care se manifestă iconomia depind de „necesitățile practice ale fiecărei Biserici Ortodoxe locale, care au dreptul de decizie în judecarea fiecărui caz în speță“.⁸⁷⁾

Articolul 47 din „Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române“ menționează în mod clar faptul că, „clericii sunt obligați să nu officieze taina cununiei decât între ortodocși, asistați de nuni ortodocși, cei de alt cult sunt obligați, înaintea căsătoriei, să îndeplinească formalitățile de trecere la Ortodoxie. Preoții care se vor abate de la aceste norme, se vor pedepsi cu canonisirea la sfânta mănăstire, până la *transferare* afară de cazul când a avut dezlegarea Chiriarhului“.⁸⁸⁾

Acest articol este în concordanță cu învățătura sfintelor canoane subliniind faptul că Biserica Ortodoxa Română nu s-a îndepărtat de filonul Tradiției autentice, rămânând în aria canonicității Bisericii Ecumenice.

9. Desfacerea cununii religioase în lumina normelor canonice ortodoxe

Cununia religioasă săvârșită după normele canonice ale Bisericii, întărită de binecuvântarea lui Dumnezeu are menirea să dureze toată viața, ea încetând odată cu moartea unuia dintre soți sau a morții amândurora sau printr-o pronunțare a unei hotărâri judecătorești de declarare a morții unuia sau a ambilor soți. Cu toate acestea, există cazuri în care desfacerea căsătoriei civile și a cununii religioase devin inevitabile, atunci când din cauza unor pricini grave nu se mai realizează climatul de pace și înțelegere în familie, venit la creșterea spirituală reciprocă, când familia devine asemenea unui cuib sfărâmat, bătut de vânturile răutății, egoismului, când continuarea căsătoriei devine o primejdie pentru existența soților și a tinerelor vlăstare, copii, a credinței lor și implicit a societății din care ei fac parte. Aceste motive au fost comparate cu moartea spirituală.

În general legislația civilă are în vedere privitor la divorț doar aspectele ce țin de sănătate și de prejudiciul adus societății de o persoană care nu se încadrează în normele de viațuire publică. Astfel motivele divorțului civil sunt: alienația și debilitatea mintală cronică, boala contagioasă (lepra), condamnarea unui soț la o detenție mai mare de trei ani, declararea juridică a unui soț că a dispărut, avortul, crima, atentat la viața celuilalt, impotența, părăsirea domiciliului etc.⁸⁹⁾

Legislația bisericească nu a stabilit o listă fixă cu motive referitoare la divorț, acest mod de gândire fiind specific Apusului scolastic, ci s-a orientat în primul rând după normele sale religioase, spirituale și în al doilea rând după normele stabilite de puterea lumească.

Se știe că până la Codul Civil din 1865 al lui Cuza, atribuțiile în materie de căsătorie aparțineau tribunalelor religioase, a dicasteriilor, care-și vor pierde rostul, introducându-se obligativitatea căsătoriei civile și implicit cauzele de divorț vor fi judecate de instanțele civile, gradele de rudenie de la gradul IV în sus pe linie colaterală nu mai constituiau un impediment la

căsătorie menținându-se rudenția de la botez între nași și fini (Art. 145).⁹⁰⁾

La o cercetare atentă a legislației familiei după Cuza vom vedea o continuă laicizare în formulare, dar suntem conștienți că în structura ei intimă sunt incluse precepte creștine ale familiei,⁹¹⁾ deci ceea ce are mai nobil legislația laică privitor la căsătorie și familie aparține spiritului și geniului creștin.

La început, Biserica admitea divorțul pe motiv de adulter (Mt. XIX, 9), privit ca moarte spirituală. Se aveau în vedere pentru trăinicia căsătoriei cuvintele Mântuitorului: „Ceea ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă“ (Mt. XIX, 6), și ale Sf. Ap. Pavel: „celor căsătoriți, nu eu, ci Dumnezeu, le poruncește: femeia să nu se despartă de bărbat“ (I Cor. VII, 10).

Motivele divorțului religios admise de legiuirile bisericesti au în vedere:

a) *Moartea religioasă*. În această categorie intră : erezia, apostazia, ținerea în mâini la botez a propriului copil (I Cor. VII, 15; C. 53 Trul.)

b) *Moartea morală*. În această categorie intră: adulterul, atentatul la viața unuia dintre soți, avortul (21 Ancira),⁹²⁾ refuzul conviețuirii conjugale, părăsirea locuinței, osânda gravă din parte duhovnicului pentru păcate grele. (C. 8 Neocezarea, C. 18 Vasile cel Mare, C. 4 Grigore de Nissa)

c) *Moartea fizică parțială*. În această categorie intră: lepra, impotența. Privitor la aceasta din urmă, părerile sunt împărțite, Sfântul Ioan Damaschin arăta că: „pentru aceea a fost înființată căsătoria, ca să nu se distrugă și să se desființeze din pricina morții neamul omenesc pentru ca prin naștere de copii avea să se mântuiască neamul omenesc“.⁹³⁾

Pe de altă parte, Fericitul Augustin accentuează sfințenia căsătoriei, aspectul spiritual: „În căsătoriile creștine, sfințenia căsătoriei este mai mult decât fecunditatea pântecelui“.⁹⁴⁾

Din cele enunțate mai sus adulterul este cauza cea mai des întâlnită a divorțului. Dreptul Bizantin considera adulterul ca „impediment la căsătorie pentru acele persoane dovedite că au săvârșit acest delict“.⁹⁵⁾

Acceptând divorțul, Biserica Ortodoxă își dovedește „nemărginitul respect față de persoana umană și taina iubirii harismatice.“⁹⁶⁾

În vechime, ca o reminescentă a puterii lui „pater familias“ bărbatul care săvârșea adulter putea fi primit înapoi de femeia lui,⁹⁷⁾ pe când adulterul dovedit al femeii constituia motiv de divorț pentru bărbat, chiar dacă ea invoca motive prin care demonstra că bărbatul nu și-a făcut datoria de soț, a maltratat-o sau nu s-a îngrijit să procure cele necesare traiului.⁹⁸⁾

Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale B.O.R. prevede prin articolul 46 că „nici un cleric nu va oficia taina căsătoriei a doua oară, persoanelor divorțate numai de instanțele civile, dacă nu va face probă că acele persoane au obținut desfacerea primei căsătorii religioase din partea autorităților bisericești. Clericul care va fi oficiat o astfel de căsătorie se pedepsește cu pedeapsa *transferării*, iar căsătoria bisericească se va declara nulă“.⁹⁹⁾

Mircea A. Florin

NOTE

1. Ep. Ioan Mihălțan, *De vorbă cu credincioșii*, Oradea, 1993, p. 109.
2. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Orodoxă* (vol. III), București, 1997, pp. 120-121.
3. Pr. Asist. Constantin Mihoc, *Taina Cununii și familia creștină în scrierile Sfinților Părinți de limbă greacă din secolul al IV-lea* (teză de doctorat), București, 199, p.4.
4. Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, București, 1996, p. 319.
5. Pr.Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Op. cit.*, p. 123.
6. *Dicționar biblic*, Societatea Misionară Română, Oradea, 1995, p. 207.
7. Drd. Ion Resceanu, *Căsătoria și divorțul în Vechiul Testament*, în M.O., Anul L (1998), Nr. 1-6, p. 145.
8. Pr. Conf. Dr. Petre Semen, *Învățătura despre sfânt și sfințenie în cărțile Vechiului Testament*, (teză de doctorat), Iași, 1993, p 156.
9. Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan, Diac. Prof. Dr. Emilian Cornițescu, *Arheologie biblică*, București, 1994, p. 127.

10. Sfântul Apostol Pavel condamnă, în „Epistola către romani“, decadența lumii romane „... căci și femeile lor au schimbat fireasca rânduială cu cea împotriva firii ... asemenea și bărbații, lăsând rânduiala cea după fire a părții femeiești, s-au aprins în pofta lor unii pentru alții... plini fiind de toată nedreptatea, de desfrânare...” (Rom. I, 26-27; 29).

11. Pr. Asist. Nicolae V. Dură, *Biserica creștină în primele patru secole. Organizarea și bazele ei juridice.*, în Ort., An XXXIV (1982), Nr. 3 (Iulie-Septembrie), p. 467.

12. Dr. Nicolae Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii*, trad. Pr. U. Kovincici și Pr. Prof. N. Popovici, Vol I, 2, Arad, 1931, p. 63.

13. v. *Epistola Sf. Ignatie către Policarp* V, 2 în „Scrierile Părinților Apostolici“, București, 1995, p. 227.

14. Pr. Traian Costea, *Căsătoria din punct de vedere istoric, dogmatic și canonic*, București, 1935, p. 13.

15. Atenagora Atenianul, *Solie în favoarea creștinilor* în „Apologeti de limbă greacă“, București, 1997, p. 499.

16. Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 1991, p. 47.

17. Dr. Dr. Valerian Șesan, *Curs de Drept Bisericesc Universal*, Cernăuți, 1942, p. 189.

18. „Și față de bieții orfani s-a purtat ca un părinte, de văduvele lipsite de apărare se îngrijea îndeaproape, refăcându-le viața, ba de fetele rămase fără sprijin părintesc s-a îngrijit într-atâta încât le căsătorea cu bărbați avuți pe care-i cunoștea înzestrând miresele din vreme cu ce se cuvenea să aducă ele mirilor în căsnicie“. v. Eusebiu de Cezareea, *Viața lui Constantin cel Mare* (Scrieri, Partea a doua), Vol. 14 în P.S.B., București, 1991, C. I, 43.2, p. 83.

19. *Ibidem*, p. 169.

20. *Ibidem*, p. 170: „În privința hotărârilor luate de episcopi la sinoade, Constantin le-a întărit cu sigiliu, astfel ca guvernatorii provinciilor să nu poată împiedica aducerea lor în faptă, fiind preoții lui Dumnezeu mai presus decât orice fel de judecător.“

21. *Ibidem*, p. 168

22. Pr. Prof. Ioan I. Rămureanu, Pr. Prof. Milan Șesan, Pr. Prof. Teodor Bodogae, *Istoria Bisericească Universală*, Vol I, București, 1975, p. 105.

23. Pr. Traian Costea, *Op. cit.*, pp.18-19.

24. Dr. Dr. Valerian Şesan, *Op. cit.*, p. 191.

25. Pr. Asist. Nicolae V. Dură, *Învăţarea dreptei credinţe după canoanele Bisericii Ortodoxe*, în B.O.R. „An XCVIII, (1980), Nr. 5-6 (Mai - Iunie), pp. 664-665.

26. Pr. Asist. Constantin Mihoc, *Op.cit.*, pp. 4-5.

27. Pr. Ştefan Slevoacă, *Căsătoria creştină*, în M. M. S. , Anul XVIII (1967), Nr. 9-10 (Sept. – Oct.), p. 612.

28. Pr. Constantin Dron, *Valoarea actuală a canoanelor* (teză de doctorat), Bucureşti, 1928, p. 18.

29. v. C. 1 Sin. VII Ec. „bucurându-ne de ele ca şi când cineva ar găsi comori multe, cu bucurie primim în inimile noastre sfintele canoane şi întărim întreaga şi nestrămutata orânduire a lor, a celor ce sunt aşezate de către sfintele trâmbiţe ale Duhului, ale preaslăviţilor apostoli, ale celor şase sfinte sinoade ecumenice, şi ale celor ce s-au întrunit local pentru aşezarea unor astfel de rânduieli şi ale sfinţilor noştri părinţi. Căci ei toţi sunt luminaţi de către unul şi acelaşi Duh, au orânduit cele de folos”, apud Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe* 1991, p. 153.

30. Pr. Constantin Dron, *Op. cit.*, p. 30.

31. *Ibidem* , p. 250.

32. Gh. Guţu, *Dicţionar Latin-Român*, Bucureşti, 1993, p. 109.

33. Vechimea cununei trece dincolo de creştinism. Se întâlneşte la evrei, „kalla“ fiind „cea încununată“, adică mireasa. Şi mirele purta o astfel de cunună. v. Ep. Valerian Zaharia, *Flori alese din grădina Sfinţelor Scripturi*, Oradea, 1955, p. 14; v. Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan, Diac. Prof. Dr. Emilian Corniţescu, *Arheologie biblică*, Bucureşti, 1994, p. 128. Într-o stelă funerară din secolul III, descoperită la Caseiu, în Transilvania, se afla reprezentat un veteran înveşmântat într-o piele de oaie care-i oferă o cunună soţiei sale. v. Paul Mac Kendrick, *Pietrele dacilor vorbesc*, Bucureşti, 1978, p. 160. Coroana simbolizează “o victorie spirituală” cf. Ivan Evseev, *Dicţionar de simboluri şi arhetipuri culturale*, Timişoara, 1994, p. 47. Deasemenea coroana era purtată de împăraţi, regi, demnitari, fecioare, oferită învingătorilor; coroanele (cununiile) din Taina Cununii fiind „simbolul puterii şi al curăţirii, cei doi miri devenind stăpânii propriei lor vieţi pe care şi-o doresc cât mai curată şi prosperă. De aceea şi viaţa lor se cere să fie încununată ”cu mărire şi cu cinste”, aşezarea cununiilor dând şi numele slujbei“, cf. Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula, *Biserica şi cult pe înţelesul tuturor*, Bucureşti, pp. 162-

163. Deasemenea cununa este și simbolul „ascezei conjugale, cununii se dădeau și mucenicilor pentru răbdarea lor în credință, soții în viața având de înfruntat multe ispite și răbdând multe greutăți. De aceea se face cu cununa semnul sfintei cruci pe fața celor pe al căror cap e așezată“, v. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Op. cit.*, p. 133.

34. Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Drept Canonic Ortodox. Legislație și Administrație Bisericească*, Vol II, București, 1990, p. 67.

35. Pr. Ioan Tamaș, *Drept Matrimonial Canonic*, Iași, 1994, pp. 11-12.

36. Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, Galați, 1996, p. 223.

37. Pr. Dr. Ioan Mircea, *Dicționar al Noului Testament*, București, 1984, p.79.

38. Prof. N. Chițescu, Pr. Prof. Isidor Todoran, Pr. Prof. I. Petreună, *Teologia Dogmatică și Simbolică*, Vol II, (Manual pentru Institutele Teologice), București, 1958, p. 915.

39. Pr. Ioan Mihălcescu, *Dogmatica iubirii*, București, 1998, p.243.

40. Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Op. cit.*, p. 67.

41. “Nuptiae sunt coniunctio maris et feminae consortium omnis vitae, divini et humani iuris communicatio”

42. Prof. Iorgu Ivan, *Biserica creștină sprijină și binecuvântează orice acțiune menită să întărească familia*, în S. T. Anul V, (1953) Nr. 7-8 (Iulie-August), pp. 513-514.

43. *Ibidem*, pp. 513 – 514.

44. “Să nu se îngăduie ca bărbatul ortodox să se lege (prin căsătorie) cu femeia eretică, nici ca femeia ortodoxă să se unească (prin căsătorie) cu un bărbat eretic, ci de s-ar și vădi că s-a făcut un lucru ca acesta de către vreunul dintre toți, căsătoria (nunta) să se socotească fără de tărie și căsătoria (însoțirea nelegiuită să se dezlege); - căci nu se cade a amesteca cele ce n-au amestecare, nici oii să se împerecheze cu lupul, și nici părții lui Hristos cu soarta (ceata) păcătoșilor; iar dacă cineva ar călca cele orânduite de noi să se afurisească...” v. Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 1991, pp. 138-139.

45. Prof. Iorgu Ivan, *Art cit.*, pp. 514-515.

46. Ca o mărturie a consensului între aceste două norme canonice stă declarația pe care o dă ipospsiful înainte de a fi hirotonit episcop: „...peste acestea încă mai mărturisesc, că voi păstra și voi urma cu sfințenie, până la suflarea mea cea mai de pe urmă toate canoanele celor șapte sfinte sinoade ecumenice și ale celor locale;

învățăturile de Dumnezeu purtătorilor Părinți, tradițiile Sfintei Biserici Ortodoxe, Legile și Regulamentele Sfântului Sinod al Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române“ cf. *Arhieraticon*, București, 1993, pp. 93-94.

47. *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române*, 1953, p. 5 (v. art. 2).

48. Pr. Asist. Nicolae V. Dură, *Dispoziții și norme canonice privind administrarea Sfântului Botez*, în Ort., An XXXI (1979) Nr. 3-4 (Iulie – Decembrie), p. 594.

49. v. C. 1 Sin. Trulan apud. Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca , *Op. cit.*, pp. 92-94.

50. Pr. Asist. Nicolae V. Dură, *Art. cit.*, p. 595.

51. Dr. N. Milaș *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, (vol. I, p I), Arad, 1932, p. 226.

52. v. Răspunsurile canonice ale lui Petru Hartofilaxul (sec.XI); Regulile călugărești ale Sf. Teodor Studitul (P.G. XCIX, col. 941); Pravila Mare (Îndreptarea Legii), gl. 135, alin. 2; Cap. 84 din Nomocanonul slav în 228 titluri apud Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica Specială*, București, 1980, p. 403.

53. Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Op. cit.*, p. 285.

54. Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Op. cit.*, p. 403.

55. Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Drept Canonic Ortodox* (Vol. II), p. 69.

56. *Codul Familiei*, București, 1999, pp. 56-57.

57. v. *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române*, București, 1953, p. 63.

58. Pr. George Remete, *Dogmatica Ortodoxă*, Alba Iulia, 1997, p. 326.

59. Acad. Prof. Univ. Dr. Doc. Ion P. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, București, 2000, p.16.

60. La catolici se poate încheia căsătorie și prin procură. cf. C. 1105, 1-4 al Codului de Drept Canonic, Iași, 1995, pp. 269-270.

61. Nicodim Milaș, *Dreptul bisericesc oriental*, București, 1915, p. 509.

62. Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, 1991, p. 31.

63. *Ibidem*, p. 150. În cazul în care murea logodnica unui viitor candidat la hirotonie, nu putea să se căsătorească și apoi să se preoțească, fiind considerat a II-a oară căsătorit, deși în realitate fusese doar logodit prima oară. v. Andrei Șaguna, *Compendiu de Drept canonic al unei Sântei Sobornicești și Apostolești Biserici*, Sibiu, 1913, p. 55.

64. v. *Molitfelnicul*, Ediția a V-a , București, 1992, p. 98. “Stăpâne Doamne Dumnezeul nostru, care pe toți îi miluiești și de toți porți grijă, Cel ce ști cele ascunse ale oamenilor și ai cunoștință de toate, curățește păcatele noastre și iartă

fărădelegile robilor tăi, chemându-i pe dânșii la pocăință, și dându-le lor iertare de greșală, curățire de păcate, deslegându-le fărădelegile cele de voie și cele fără de voi ...“.

65. Sf. Nicodim Aghioritul, *Carte foarte folositoare de suflet*, Timișoara, 1997, pp. 120-121.

66. C. 26 Ap. „Dintre cei care au intrat în cler neînșurați, orânduim că se pot căsători numai citeții și psalții (cântăreții), care vor”, cf. Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Op. cit.*, p. 21.

67. Arhid. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Drept Canonic Ortodox* (Vol. II), București, 1990, p. 70

68. Nicodim Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, (Vol. I, P. II), Arad, 1934, p. 323.

69. v. *Legiurile Bisericii Ortodoxe Române*, București, 1953, p. 63.

70. Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *Op. cit.*, p. 215.

71. *Ibidem*, p. 216.

72. Pr. Prof. Ion Bria, *Credința pe care o mărturisim*, București, 1987, p. 171.

73. *Viu este Dumnezeu* (Catehism pentru familie), București, 1992, pp. 398 – 399.

74. v. Nicodim Milaș, *Dreptul Bisericesc Oriental*, București, 1915, pp. 484 – 485.

75. Idem, *Canoanele Bisericii Ortodoxe* (Vol. II, P. I), Arad, 1934, p. 115.

76. Andrei Șaguna arată că se pot căsători în post, fără veselie, acele persoane care sunt chemate la război, arătând că neștiința rugăciunilor constituie impediment la căsătorie., v. Andrei Șaguna, *Op. cit.*, p. 76.

77. Pr. Prof. Dr. Ene Braniste, *Op. cit.*, p. 405.

78. Nicodim Milaș, *Drept Bisericesc Oriental*, București, 1915, p. 487.

79. v. Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, București, 1976, pp. 198 – 204 „Despre obiceiurile de la logodnă și de la nuntă”, v. p. 201 “Spre seară, după vecernie, logodnicii sunt duși la biserică cu cât alai le stă în puteri, ca să primească binecuvântarea bisericească...”.

80. Nicodim Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe* (Vol. II, P I), Arad, 1934, pp. 50 –53.

81. Drd. Marcel Ciucur, *Problema căsătoriilor mixte în lumina documentelor oficiale și a propunerilor comisiilor interconfesionale în ultimul deceniu*, în M. M. S., Anul LI (1975), Nr. 1 –2 , p. 64.

82. Conceptul de “căsătorie mixtă” este un produs nou al teoriei Dreptului Canonic, în canoane nu aflăm acest concept ci noțiunea de căsătorie a ortodocșilor cu eterodocșii, cf. Pr. Prof. Dr. Nicolae V. Dură, *Căsătoriile mixte în lumina învățăturii și practicii canonice ortodoxe*, în Ort. An. XXXIX (1988) Nr. 1, p. 94.

83. Pr. Prof. Liviu Stan, *Căsătoriile mixte și ultimele măsuri luate de Vatican în privința lor*, în S.T., An XX (1968), Nr. 7 – 8, p. 489.

84. *Ibidem*, p. 491.

85. Drd. Marcel Ciucur, *Art. cit.*, p. 70.

86. Este important de subliniat aspectul formei canonice al administrării cununiei mixte, slujitorul săvârșind taina în numele Sfintei Treimi, abaterile constituind impedimente și fiind pedepsite ca atare. v. Dr. Valerian Șesan, *Op. cit.*, p.197.

87. Pr. Prof. Dr. Nicolae V. Dură, *Art. cit.*, p.112.

88. *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române*, București, 1953, p. 63.

89. Diac. Prof. Dr. Ioan N. Floca, *Încetarea și desfacerea căsătoriei civile și a cununiei religioase sau divorțul în lumina învățăturii creștine*, în M. A., Anul XIX (1974), Nr. 10 –12, p. 573.

90. Mag. Constantin Dragușin, *Legile bisericești ale lui Cuza Vodă și lupta pentru canonicitate*, în S. T., An IX (1957), Nr. 1 –2, p. 92.

91. Eugeniu Safta – Romano, *Arhetipuri juridice în Biblie*, Iași, 1997, p. 143.

92. Marele scriitor Tertulian în „*Apologeticul*” (cap. X,8), ia poziție categorică împotriva avortului prin cuvintele memorabile: „pe când noi, care ne interzicem orice ucidere, nu ne permitem să stingem viața pruncului conceput în pântecul mamei; înainte chiar ca sângele să se plămădească în el, ca om. A împiedica nașterea este o omucidere anticipată: căci ce deosebire poate fi între a răpi viața unui suflet născut sau a-l omorî la naștere? Oare nu este și cel născut urmând să crească și cel care este un fruct în germene?” v. *Apologeți de limbă latină*, București, 1981, p. 52.

93. Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, București, 1993, p.197.

94. Pr. Ioan Mihălcescu, *Op. cit.*, p. 249.

95. Pr. Dr. Gheorghe Soare, *Impedimente la căsătorie. Necesitatea asigurării unei practici uniforme în toată Biserica Ortodoxă*, în Ort., An XIII (1961), Nr. 4, p. 586.

96. Paul Evdokimov, *Taina iubirii (Sfințenia unirii conjugale în lumina tradiției ortodoxe)*, București, 1999, p. 216.

97. Arhim. Zosima Târălă, Ic. Stavr. Haralambie Popescu, *Pidalion*, București, 1992, pp.128 – 129; v. C. 21 Sf. Vasile cel Mare; v. Guglielmo Cavallo, *Omul bizantin*, Iași, 2000, p. 141.

v. Grigorian Tigran, *Istoria și cultura poporului armean*, București, 1993, p. 292.

98. Arhid. Dr. Dr. Ioan N. Floca, *Din istoria Dreptului românesc*, (Vol. II), Sibiu, 1993, p. 144.

99. Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române, București, 1953, p. 63.

IN MEMORIAM

Preotul Mihai Lupu (1921-2003)

În ziua de 3 iunie 2003 s-a stins din viață vrednicul preot Mihai Lupu, născut în orașul Alexandria, județul Teleorman, pe data de 23 noiembrie 1921.

Studiile primare le-a făcut în Alexandria, iar la dorința părinților studiile superioare le-a făcut la Seminarul Nifon – București și Facultatea de Teologie la Sibiu unde distinșii săi dascăli i-au insuflat dragostea pentru Biserică, preoție și patrie. S-a învrednicit să primească harul preoției pe seama parohiei Brânceni, protoieria Alexandria, unde a slujit cu toată dragostea, după care s-a transferat la parohia Merișani, apoi s-a transferat în Episcopia Oradei, slujind la parohiile : Glod, Dicănești și Dobrești, unde a construit trei biserici pe care le-a pictat personal fiind înzestrat de Dumnezeu și cu darul de a picta.

S-a pensionat în anul 1985 după ce a slujit 40 de ani și s-a retras în orașul natal Alexandria.

Ca pensionar a trăit alături de soția sa și cei patru copii cărora le-a dat o educație deosebită.

În biserică și-a făcut datoria fiind apreciat și iubit de credincioși, slujind cu dragoste fiind înzestrat și cu o voce deosebită.

Între anii 1996-2000 a fost ales consilier județean aducându-și aportul în vederea relațiilor bune între partide, pentru binele cetățenilor.

Ceremonia înmormântării a avut loc în ziua Înălțării Domnului nostru Iisus Hristos (5 iunie 2003) în biserica Sfânta Cuvioasa Parascheva, unde a fost botezat, cununat și apoi înmormântat.

Slujba înmormântării a fost oficiată de un sobor de preoți având în frunte pe P.C. Consilier administrativ Preot Coman Ilie, delegat al Prea Sfințitului Părinte Episcop Galaction și P.C. Protopop Militaru Iancu.

După oficierea slujbei de înmormântare, P.C. Consilier Coman Ilie, vorbind în numele său, al Prea Sfințitului Părinte Episcop Galaction și al soborului de preoți a scos în evidență meritele deosebite pe care le-a avut regretatul preot Mihai Lupu care «cu timp și fără timp» și-a făcut datoria în biserică slujind regulat și față de enoriașii săi cărora le-a botezat copii, a cununat pe cei tineri și a înmormântat pe cei dragi ai credincioșilor – bucurându-se cu cei ce s-au bucurat și plângând cu cei ce au plâns – după cum spune Sfântul Apostol Pavel la Rom.12, 15.

După ce transmite condoleanțe familie îndurerate din partea Prea Sfințitului Părinte Episcop Galaction, a soborului de preoți și a credincioșilor care au fost prezenți, roagă pe Bunul Dumnezeu să-l așeze în rândul dreptilor.

După ocolirea tradițională a Sfintei biserici, în dangătul clopotelor corpul neînsuflețit al vrednicului preot Mihai Lupu este dus pe brațele preoților prezenți și așezat în cimitir alături de părinții lui.

Dumnezeu să-l odihnească și veșnică să-i fie amintirea.

Pr. Coman Ilie

Consilier administrativ bisericesc

